Наше Власотинце

Број 4, март 2014. године - Часопис власотиначке библиотеке

ТЕМА БРОЈА

ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

Стране 11 - 14.

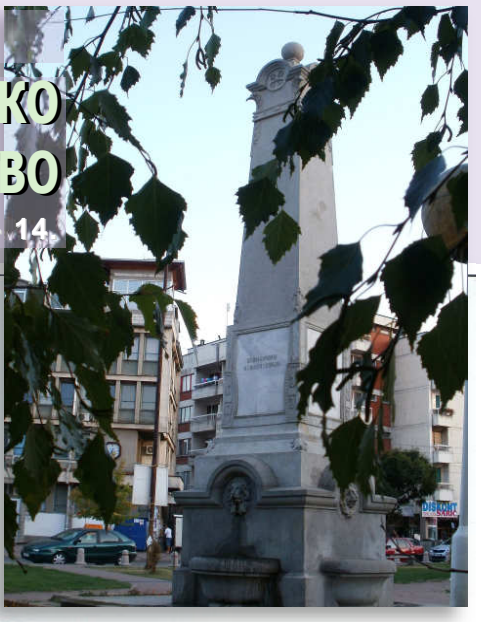

ИНТЕРВЈУ: **СИНИША ПАВИЋ**

“ВЛАСОТИНЦЕ МИ ЈЕ НАДОКНАДИЛО ГУБИТАК МОГ ПРАВОГ ЗАВИЧАЈА”

Страна 16-17.

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ: **ВЛАДА ИЛИЋ**

ВЛАСОТИНЧАНИН НА ЧЕЛУ БЕОГРАДА

Страна

БОЈОЈАВЉЕЊСКО ПЛИВАЊЕ, НАПОСЕЋЕНИЈА МАНИФЕСТАЦИЈА

Стране 26.

ПРВИ СТУБАЦ

ДОКАЗАЛИ СМО НЕОПХОДНОСТ ПОСТОЈАЊА, А САДА СМО ДУЖНИ ДА ОПРАВДАМО ПОВЕРЕЊЕ

Дан за даном, месец за месецом, и, ко би рекао, ево се, са излажењем четвртог броја, навршава друга година трајања Нашег Власотинца. Уз подршку ЕУ Прогрес, покрили смо трошкове штампе претходних бројева, док смо овај, који је сада у вашим рукама, успели да одштампамо захваљујући тзв. „општинском пројектном буџетирању“. Дакле, Наше Власотинце је успело да се, кроз претходна три броја, наметне као гласило које је неопходно Власотинцу. Неопходно као недостајућа допуна културном миљеу, као сведок времена у којем смо, као упорни истраживач минулог, као истрајни трагалац за новим (помало скрајнутим) темама, као искрени представљач нових стваралаца, као верни подржавалац људи од пера и идеја...

Не можемо а да не закључимо да смо дужни да поверење које смо стекли оправдамо, а како другачије, него повећањем броја сарадника, објављивањем све интересантнијих и садржајнијих прилога, побољшавањем графичког и техничког изгледа часописа. Већ у овом броју приметићете неке новине које ћете, надамо се, прихватити и одобравати, а ако вам се штогод и не допадне (или имате какве предлоге и примедбе), отворени смо за сваки разговор, договор и сарадњу.

Јер, као што смо нагласили у претходном броју: „часопис је израз потребе заједнице“ и наш је задатак, обавеза чак, да пратимо њене захтеве, дамаре, стремљења. Редакција вам, зато, поштовани читаоци, широм отвара врата и позива вас на сарадњу.

Срба Такић

РАЗГЛЕДНИЦА

Власотиначка чаршија се протеже, сва важна у својој лепоти, половином данашње месне заједнице Центар, с леве стране Власине, дуж улица Душанове и Немањине. Споредне улице и махалски сокаци уливају се у њу чинећи увек жив и непресушан ток људи, енергије, производа, идеја, мерака, планова, жеља, љубави, говоркања, страхова и страдања, поноса и бола. Јавни живот одвијао се одвајкада дуж њених улица сва догађања, која је красе наслаге су времена на њеном дугом трајању, и враћају сетна сећања, због којих је још више волимо. У овом броју Нашег Власотинца Синиша Павић, који је Власотинце овековечио у својим делима, назива га „најлепшом малом вароши у Србији“. И, морамо признати, потпуно је у праву.

Видосава Стојанчевић каже: „Власотинце се развијало од римског кастела, у село уз српски манастир, у време Немањине Дубочице... а за време турске владавине као дербенџијско село...“, и још: „популациони и насеобински развој најстаријег дела насеља...на оном земљишту на којем се данас налази 'Пешкина мала', у доњем крају Каменице...“. Олга Зиројевић подвлачи: „Власотинце је било успутна станица преко које су се локални трговачки путеви повезивали са главним балканским караванским саобраћајницама...“.

У хвале вредној књизи Градитељско наслеђе Власотинца, Даница Валчић истиче: „Мита Ракић је 1880. године забележио да је варошица 'чиста, бела, уљудна и уређена као да је 30 година под Србијом била', а Владимир Карић је 1887. године приметио да Власотинце има 'широке улице' што је била 'велика реткост по варошима наших нових крајева'. Драгоцен опис настанка наше чаршије, са скицом топографског развоја, дао нам је Михајло М. Костић. По њему, чаршија је формирана у Каменици, око „Завидинске механе“, а временом, развијајући се, протезала се дуж данашњих улица Милорада Величковића, 12. бригаде и Душанове, Трга ослобођења, Немањине, Виноградарске и 22. дивизије. Да се опет позовемо на Даницу Валчић и њену већ поменуту књигу (чије друго, допуњено издање већ неколико година чека „на затварање финансијске конструкције“, односно штампање: „Главну трговину за време Турака и после њиховог одласка држали су власотиначки трговци који су углавном били писмени, трговачки образовани, предузимљиви и способни да лако обрћу капитал“. Детаљнији опис изгледа чаршије даје Феликс Каниц, наглашавајући: „... дуга чаршија с неугледним радњама и дућанима претрпаним свакаквом робом“.

Лепе и изузетно занимљиве описе наше старе чаршије дало је много путописаца, зато не можемо а да не поменемо бар неке од њих – Михајло Марковић пише: „Док Ниш, Пирот, Лесковац и Врање имају изглед турских вароши, дотле се Власотинце приближава нашим варошицама. У Власотинцу нема зидом ограђених авлија... нема оних ћорсокачића као у осталим турским варошима, куће су чисте, окречене, ћерамидом покривене и лицем окренуте ка улици. Има и двоспратних кућа. Пијаца и сокаци су калдрмисани и чисти, као у каквој европској вароши“. Своје изненађење није крио ни већ цитирани Мита Ракић: „...Како сам се изненадио кад сам ушао у варош, која није само по имену него и у самој ствари варош, која је тако чиста, бела, уљудна и уређена... Куће су лепе и чисте, многе су на два боја, изгледају као какве виле. Као варош, Власотинце су лепше од Прокупља и Врања; као место од Лесковца, а од Пирота и као варош и

ПОВОДИ

ТОЛЕРАНЦИЈА НАША НАСУШНА

Када сам радио на књизи једне младе песникиње, посебну пажњу ми је привукла песма „Чаробна реч извини“. Мада се је и лепотом издвајала од осталих, сам њен наслов био је довољан да је напрасно заволим и издвојим од других. Извини, чаробна реч, а неискоришћена, заборављена, анахрона готово. Ко се данас коме извињава тај је слабић, мекушац, будала. Данас су у моди галамџије, саморекламери, букачи, силеџије. Њихово мишљење не трпи опонирање, њихови поступци се не смеју критиковати, њихова дела познају само одобравања.

Расту генерације менталних заблудника којима је у свести усађена охолост, самољубље, нетолеранција и насилништво. Почетком прошлог века Ајнштајн је говорио: „агресивна природа људског бића биолошки условљена и не може се променити“, а Ганди: „уместо да уче на почињеним грешкама људи настављају да их чине на још безобзирнији начин“, па када би се поново нашли на овоме свету, били би у најмању руку зачуђени напретком науке и, с друге стране, уназађивањем односа међу људима.

Ове искрене и истините мисли поменутих великана људске цивилизације, поново су ми се вратиле размишљајући о теми Повода за овај број. Разлог више је била и једна изјава Синише Павића, коју можете наћи у интервјуу, у овом броју Нашег Власотинца: И кад ми кажемо како Срби не могу да се сложе никада то је зато што су Срби индивидуалци и своји. Они могу да се сложе само око неког великог, општег зла, а када им ништа не прети онда испољавају своју индивидуалност, онако до крајње мере, а у једном мирном амбијенту, какво је Власотинце, то испољавање добија једну фину боју оригиналности.

Знано је, дакле, да су нејединство и стална сукобљавања наше обележје, неко би, као што смо видели, оптимистички рекао да су они наш квалитет. Невоља је у томе што не умемо да тај набој самосвојности и слободичења правилно усмеримо и одредимо му границе, те, најчешће, зна да се трагично заврши. Оно чиме бисмо могли да се поносимо тако постаје наше ограничење, негативно одређење и усуд. Наша се оговарања претварају у клевете, ове у мржњу, а њу прати освета. Коме и зашто, једино себи: „нека и мени буде зло, ал само да се њему осветим“, наша је парола која нас колективно вуче у амбис. Или, како је то Домановић давно објаснио у Мртвом мору: „На мирној површини устајале, смрдљиве водене масе, по којој се ухватило зеленило, појавило се, искочило неколико таласића, жудећи да се отму, да полете некуд више, али се брзо вратише маси, зеленило опет све покри, и мирну површину ништа више не уздрма, никакав се талас више не подиже... Ветра дај, да крене непомичну трулу масу! Нигде ветриња...“.

Пажљивији посматрачи су забележили да је у Власотинцу за две године чак пет пута мењана власт! Правиле су се и мењале коалиције, унатар њих самих су се вршиле персоналне рокаде. Они који су до јуче били у политичкој слози напрасно не могу очима да се виде, праве савезе са дојучерашњим противницима, а за пар месеци и та веза пуца, па се стварају неке нове комбинације.

Нејединство и сукобљавања су, значи, наш квалитет, идемо до краја па нека буде и на нашу штету – само да се осветимо, само да се покажемо, само да им докажемо. Тако нам истина и добробит заједнице нису у првом плану, већ личне амбиције које хранимо лажима, обманама и неискреношћу. Или, како је то песнички уобличио Матија Бећковић: „Све најгоре што су рекли о нама прво су чули од нас“!

А све би, уствари, требало да изгледа другачије, сви они који се баве јавним пословима, морају кроз активности у оквиру својих политичких партија, и преко функција које имају у локалној самоуправи, да оно најбоље што имају у себи унесу у добробит своје заједнице. Своју снагу и своје духовне и умне потенцијале, своју енергију и креативност морали би да улажу за просперитет свога Власотинца. На траговима претходника радимо данас и ми, вођени намером да иза себе оставимо што више, за поко-

као место“.

И ово је важно запамтити од Данице Валчић: „Први урбанистрички план варошица је добила 1893. године... реализација плана почела је 1912... план је реализован у целини 1923. године. Тада је корените промене претрпела власотиначка чаршија у којој су срушени стари дућани са ћепенцима и дирецима. Њени градитељи су настојали да усагласе принципе пословања и становања у истом објекту“.

Некад било! Сећамо се приче из деведесетих година прошлог века, према којој је тадашњем председнику општине нуђено да се у чаршији сними серија по мотивима Сремчеве приповетке Путујуће друштво. Дакле, управо на локацији где се она, према великом српском комедијанту и догодила. Међутим, снимање филмова и тв серија је скуп спорт па је тај посао обављен другде, али пропуштена је прилика (оправдано или не, није наше да о томе судимо) да на филмској траци буде сачувано од заборава једно време у чаршији и њен тадашњи изглед.

Ма колико да су кризе обележје Србије, а самим тим и Власотинца, на размеђи два миленијума оно се непрестано мења. Нема године да дуж чаршије, како ју је описао Михајло Костић, не изникне нека нова грађевина, а старе бивају порушене. Готово да више нема дрвених портала на радњама, металних, гломазних ролетни, басамака на којима се седело и преко којих се улазило у радње. Некадашњих бунара, око којих је увек било гужви и граје, које тек на основу фотографија можемо приближније лоцирати, више нема да се шепуре крај еснафских радњи.

Локали добијају белосветске изгледе, уместо калдрме ту су бехатон плоче, а уместо коцке асфалт. Некада је у чаршији било ханова где се могло преноћити, сада тога овде нема. А поготово нема занатлија, тек се на прсте једне руке могу набројати занатске радње дуж чаршије. Све саме продавнице, кафићи, банке и коцкарнице – и Кинези као врховни снабдевачи осиромашеног народа.

Ипак, не једном смо чули похвале гостију „како је Власотинце сачувало своју аутентичност, свој старински дух“. Ми се бранимо да то и није баш тако, али ипак признајемо, немамо куд, чини се да ту има истине, макар трунке – на жалост, само у оној мери колико су други пожурили да не личе на себе. Када су недавно рађене фасаде старих кућа о трошку општинског буџета можда је то био прави тренутак (мада има и оних који га осуђују) да више обратимо пажњу на те старине које представљају нашу особеност, која туристима и путницима намерницима могу бити интересантне. Још само да формирамо Туристички савез.

Срба Такић

КАКО САЗНАЈЕМО ИЗ „ВЛАСИНЕ“

Јуна и јула 2013. године Културни центар, је поштујући традицију започету 2005. године организовао петонедељни културно-уметнички програм "Лето у Власотинцу". Током пет недеља трајања Власотинчани су уживали у ликовним, музичким и филмским вечерима.

Током јула месеца министар грађевине и урбанизма Велимир Илић посетио је Власотинце, Бољаре и Ладовицу.

21. јула обележена је стогодишњица битке на Тумби.

Фондација даровитих Христифор Црниловић обележила је 15 година успешног рада.

Осма седница Скупштине општине Власотинце одржана је 13. августа и на њој је дошло до прегруписавања власти тако да локалну власт чине Социјалистичка партија Србије, Српска напредна странка и Нова Србија.

Крајем августа месеца одржан 28. Вински бал. За најбољег виноградара изабран је Бранислав Биџић, а његово црвено вино освојило је прво место и омогућило му титулу најбољи винар. У категорији белог вина најбољи је био Велибор Милошевић. Предраг Миленковић био је најбржи у испијању шприцера. Драгана Стојковић из Лесковца освојила је титулу Мис винског бала. У дане Винског бала Власотинчани су певали са групом Кербер, Чедом Марковићем и Звездама гранда Слађаном Мандић и Милошем Бркићем.

Општина Власотинце је испратила најбољег власотиначког спортисту Предрага Филиповића на Светско првенство у атлетици.

Премијер републичке Владе Ивица Дачић је почетком септембра посетио Власотинце и са Едгаром Лангом, власником Елрада отворио нов погон истоимене фирме.

У септембру је одржан 19. Међународни научни скуп "Власински сусрети". Тема сусрета је била "Обнова и развој села у Србији и европским земљама".

Одржана је и девета седница Скупштине општине Власотинце.

Разним активностима обележен је 1. октобар, Светски дан старих.

Власотиначки предшколци и основци обележили су Дечју недељу.

Одржан је 30. Ликовни салон "Ликовни стваоци Власотинца".

Град је прославио свој дан и најуспешнијима доделио Октобарска признања.

Власотинчани су присуствовали централној прослави Миланског едикта у Нишу.

По подацима Републичког статистичког завода запослени у општини Власотинце примили су најнижи лични доходак на подручју Јабланичког округа.

Традиционална манифестација “Песнички час - учитељству у част у спомен Даници Горуновић Тасић” организована је по 21. пут. Учесници овог Песничког часа били су Раша Попов, Јасминка Петровић и Урош Петровић.

Десета седница Скупштине општине Власотинце свој рад започела је 10. децембра а завршила 29. децембра. Наиме, политичка дешавања утицала су на рад седнице. Најпре је 10. децембра Небојша Стојановић поднео оставку на место председника општине а Милан Јовић оставку на место председника Скупштине. Оставке два челна функционера су биле практично изнуђене јер су у складу са законом дан раније 24 одборника из редова СНС-а, УРС-а И НС-а поднели захтев за њихову смену. У овом делу Скупштине за председника Скупштине изабран је Ненад Стојковић. На првом наставку 21. децембра усвојен је општински буџет али није изабран председник општине. На другом наставку, 29. децембра, за председника општине изабран је професор физике Зоран Тодоровић (СНС), а за заменика економиста Милан Јовић (СПС). Општина је доделила субвенције заинтересованим пољопривредницима.

Изабрани су најбољи спортиста и најбоља спортисткиња године, а то су Мирољуб Миљковић и Сандра Прокић.

Традиционално, Власотинчани су на тргу дочекали Нову годину по јулијанском календару, уз трубаче и Дарка Филиповића.

На Богојављење најхрабрији су пливали за Часни крст. Најбржи је по четврти пут био Драган Коцић из Власотинца.

Власотиначки основци и средњошколци, као и предшколци, обележили су школску славу Светог Саву.

Крајем јануара месеца расписани су републички избори за 16. март 2014. године, на којима је Српска напредна странка однела убедљиву победу.

Власотиначки доајен глумишта Велимир Цонић обележио је 65 година рада на "даскама које живот значе".

Сваког четвртка Народна библиотека "Десанка Максимовић" организовала је дружење грађана и песника кроз манифестацију "Читајући четвртком".

Весна Милтеновић

лења која ће доћи. Као што су нам претходници били узор тако и ми, својим деловањем и остварењима морамо бити узор својим наследницима. Верујем да такво уверење имају сви они који крену да се баве политичким радом, и да једино са таквим уверењем бављење политиком има смисла.

Време је да се запитамо зашто, ипак, никада нисмо задовољни оним што смо постигли. Не мислим овде само оно незадовољство проистекло из жеље да се уради више и боље, већ на незадовољство које извире из негативне енергије оних који критикују. Таквима је увек негде другде боље, увек неки други исправније и одговорније раде. Уместо да виде стабло у свом оку они налазе трун у туђем. Уместо да помисле да ли и они сами својим нечињењем или критизерством и опортунизмом кваре добру слику коју хоћемо да направимо, они троше снагу на сталне оптужбе, оговарања, бринући туђе бриге.

Данас, када се читав свет уједињује, када сви настоје да ружно оставе иза себе, када се зарад жеље да се изгради богатије и срећније друштво, потискује све оно што би могло да подстакне на расправу, раздор и поделу, ми се и даље делимо. Делимо се између себе, међу другима, по хоризонтали и вертикали, рекло би се да је читав координатни систем нашег бивствовања омеђен поделама и омразама, и њима трајно обележен.

Око мало чега из своје прошлости имамо неподељено мишљење, а око погледа на будућност - тек су ту сучељавања и несугласице небројени. Да ли смо црвени или плави, црни или жути зар је то битно, када је све то део једног истог спектра. Као што неке боје настају мешањем других боја, тако и спектар који се зове српски народ не би био то што је јесте да га не чини мешавина разних идеја, стремљења, напора и жеља. Жута не би била тако лепа да није црвене, нити би плава сијала тако јако да није црне. И, наравно, обрнуто. Зелене, љубичасте и многих других боја не би било да није међусобног утицаја и дејстава.

Колико је наших спортиста, уметника, научника који својим резултатима достижу сам светски врх. А израсли су из нашег сиромаштва, несналажења и неслоге. Колико ли тек има оних којима нисмо створили праве услове, нисмо дали све могућности, нисмо им пружили искрену прилику. Тек само мало треба да наша Србија буде земља у коју ће се долазити а не исељавати, у коју ће се улагати а не распродавати. На нашем државном грбу четири оцила опомињу на потребу за свестраном слогом, али хајде да мало спустимо ниво својих жеља па да, за почетак, говоримо о толеранцији. О нади да ако друге не разумемо да их онда не сматрамо својим непријатељима, ако не желимо да им помогнемо да их не спутавамо у ономе што раде. Па да се онда потрудимо да што више и успешније обављамо своје послове а не да сву снагу улажемо да другима нанесемо зло.

Толеранција и потреба за разумевањем је оно на чему посебно морамо да инсистирамо. Све идеологије и сва деловања заснована на мржњи могу довести једино до великих несрећа, али и до самоуништења. Живот тражи позитивну енергију, он има потребу за уважавањем, стварањем и напретком. Морамо да са поштовањем приступамо једни другима, да предрасуде оставимо иза себе и са стварном жељом искажемо потребу за договором и сарадњом. И све то зарад нашег Власотинца, наше Србије наше деце, нас самих, зарад наше срећније будућности.

Све добре идеје и поштене намере које имају за циљ побољшавање било којег дела живота локалне самоуправе, и везане су за рад локалних установа и јавних предузећа, требају да буду добродошле и радо прихваћене, небитно од кога долазе. Да ведрије гледамо у сутрашњицу, да из себе из-вучемо само оно што је лепо и од опште користи, да потиснемо лоше у себи - због нас самих.

Политичке промене почетком новом миленијума, оличене у пароли „пети октобар“ имале су за циљ да се из Србије протера једноумље, неодговорност, ксенофобија, медијска и свака друга изолованост, а да би се изградило друштво телерантно за различитости, за другачија мишљења, спремно за сарадњу, отворено према свету. Желела се јавност у раду, пре свега од носиоца јавних функција, одговорност за преузете обавезе, нескривање иза идеолошких фраза и непостојање недодирљивих.

Међутим, нема промена у друштву ако их нема у нама самима. Ако смо разочарани у њих онда једино можемо бити разочарани у себе. Политичке промене треба да нас уче и подсећају да нема промена ако се ми сами не променимо. Колико је било оних учесника у променама који су рушили недодирљиве желећи да и сами постану недодирљиви, колико је било оних који су спречавали непримерна богаћења, а то касније користили као могућност за своја непримерна богаћења, колико је било оних који су желели да сруше партијско и идеолошко једноумље, а онда у својим партијама настојали да остваре неприкосновеност.

Значи, пети октобар мора да буде симбол промена, али пре свега у нашем расуђивању, у нашим ставовима, у нашем понашању, у нашем раду. Пети октобар треба да симболизује лични пример, одговорност, марљивост, жељу и напор да се да допринос бољем друштву, друштву какво желимо да изградимо, друштву у каквом желимо да живимо. Основно обележје петог октобра није насиље, како то неки ту-мач, већ помирење, није рушење већ изградња, није мржња већ пријатељство, није издаја већ родољубље. Дух петог октобра је симбол промена, а њих неће бити ако свако од нас, понаособ, није за то спреман, и не да им свој допринос.

Право питање које морамо себи да поставимо није, да закључимо, шта су промене нама донеле, већ шта смо ми дали променама, колико смо се сами променили и допринели заједници да се промени на боље.

Срба Такић

СОЦИО-ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ

(ПРЕМА ПОПИСУ ИЗ 2011.)

Последњи попис становништва Србије је од изузетне важности, не само због уобичајених већ и неких додатних разлога. Наиме, попис из 2011. године је након једног века први који је Србија самостално организовала и спровела (после пописа из 1910), затим, то је попис који је спроведен након смиривања турбулентних догађаја везаних за крах бивше СФРЈ, интензивирања транзиционих процеса и укључивања у европске интеграционе токове, али и у време наглог заоштравања економске кризе, што је све неминовно морало да се одрази како на демографском, тако и на ширем социјалном, економском и културном плану. Једна од основних карактеристика Пописа 2011. јесте и његов изузетно богат садржај. По броју обележја о становништву, то је до сада најсадржајнији попис спроведен у Србији.

(Наставак из претходног броја)

Етнички састав, матерњи језик и вероисповест

Подаци о етничком саставу становништва релевантни су за разумевање културолошких разноликости становништва, положаја етничких група у друштву, праћење миграторних токова и других карактеристика етничких заједница, као и за дефинисање и реализацију бројних стратегија и политика за унапређење положаја припадника етничких група. Из тог разлога је званична статистика у свим пописима од 1948. до 2011. године посвећивала посебну пажњу етничким одликама становништва, чиме је створена богата статистичка грађа, пре свега о бројности етничких заједница на простору Републике Србије, али и о њиховим различитим демографским, образовним, друштвено-економским и другим особеностима.

Међународне препоруке не сврставају питање о националној припадности у ред тзв. основних обележја (core topics), па тако свака држава самостално одлучује да ли ће прикупљати ову врсту података у попису. Уколико је ово питање укључено у садржај основних пописних образаца, његова формулација треба да буде што јаснија и прецизнија и испитаник мора имати могућност да се потпуно самостално и слободно изјасни, као и право да се не изјасни о својој националној припадности.

Питање о националној припадности на обрасцу за лице (Пописница) формулисано је као питање отвореног типа уз правну поуку о томе да, према члану 47. Устава Републике Србије, грађани нису дужни да се изјасне о својој националној припадности. Попис 2011. године специфичан је по томе што су по први пут предвиђене шифре за одговоре који садрже двојако изјашњавање становништва о националној припадности (Србин-Црногорац, Македонац-Србин и други). Поред тога, постојала је и могућност да се током обраде пописног материјала уведу нове шифре за оне одговоре на питање о националној припадности за које је уочено да се више пута појављују у материјалу а у шифрарнику није постојала одговарајућа шифра. Тако је шифрарник националне припадности у овом попису проширен модалитетима: Јермени, Шопи, Бањаши и Торлаци.

Подаци о вероисповести прикупљани су у четири пописа (1953, 1991, 2002. и 2011. године), питање о матерњем језику било је укључено у садржај свих пописа у периоду 1953–2011. године, а подаци о националној припадности прикупљани су у свим пописима од 1948. до 2011. године. Захваљујући томе, данас се располаже веома богатом статистичком грађом о различитим карактеристикама појединих етничких и конфесионалних група у Републици Србији.

Укупно	14011	Руси	1
Срби	13544	Словаци	1
Хрвати	2	Црногорци	3
Мађари	1	Остали	7
Македонци	6	Нису се изјаснили	250
Муслимани	1	Непознато	91
Роми	94		
Румуни	10		

Етнички састав сеоског станоништва општине Власотинце; Извор stat.gov.rs

	Укупно 14011		
Српски	13656	Словачки	2
Босански	1	Словеначки	2
Бугарски	2	Хрватски	7
Влашки	1	Руски	2
Мађарски	2	Нису се изјаснили	90
Македонски	16	Непознато	148
Ромски	64	Остали	19
Румунски	14		

Језичка структура сеоског становништва општине Власотинце; Извор stat.gov.rs

	Укупно	У процентима %		Укупно	У процентима %
Православна	13656	96,59	Остале	2	0,01
Католичка	19	0,06	Агностици	3	0,01
Протестантска	7	0,02	Атеисти	30	0,1
Ислам	8	0,03	Нису се изјаснили	567	1,90
Источњачке	2	0,01	Непознато	364	1,22

Структура сеоског становништва општине Власотинце по вероисповести; Извор stat.gov.rs

пол	укупно	без школске спреме	Непотпуно	основно образовање	средње образовање	више образовање	високо образовање	Непознато
м	6113	188	1221	2012	2445	120	119	8
ж	5987	929	1710	1439	1700	1103	84	22

Образовна структура сеоског становништва општине Власотинце; Извор stat.gov.rs

	средње образовање				
пол	свега	гимназија	средње стручне школе у трајању		специјализација после средњег образовања
			краће од 4 године	4 године	
м	2445	123	1432	873	17
ж	1700	118	904	678	-

Структура сеоског становништва општине Власотинце према степену средње школске

Од укупног сеоског становништва општине Власотинце, које износи 14011, чак 13544 становника су се изјаснили као Срби, што чини 96,7% укупног становништва. Друга најбројнија етничка група су Роми са 94 становника, односно 0,006%. Остале етничке групе које су обухваћене пописом су маргинално заступљене, док они који се нису изјаснили и чија је националност непозната заједно чине 0,02% становништва.

Према томе сеоско становништво општине Власотинце према етничком саставу спада у етнички хомогено, јер преко 95% становништва припада једној етничкој групи – Србима.

Посматрајући етничку слику, на први поглед се може претпоставити да је и језичка структура сеоског становништва крајње једноставна. Иако српским, као матерњим језиком, говори преко 95% становништва, што се поклапа са етничком структуром, ипак треба обратити пажњу на процесе културне асимилације.

Већинско становништво, то јест Срби, су асимиловали одређен број припадника других етничких група, па је број становника којима је српски матерњи језик већи од броја изјашњених Срба. Највећи број оних који су се изјаснили за српски као матерњи језик, нису се изјаснили као припадници одређене националности. Са друге стране постоји одређен број становника који су као матерњи језик изабрали језик етничких заједница којих према попису нема међу сеоским становништвом. У складу са тиме можемо издвојити следеће податке:

- укупан број Рома је 94, док ромским језиком говори 64 становника
- укупан број Румуна је 10, док румунским језиком говори 14 становника
- укупан број Хрвата је 2, док хрватским језиком говори 7 становника
- 90 становника се није изјаснило о избору матерњег језика, а чак 250 се није изјаснило о нацоналној припадности
- један становник је изабрао босански језик као матерњи, а нико се није изјаснио као Босанац
- 2 становника су изабрали словеначки као матерњи језик, док нема ниједног Словенца према националној припадности.

Оваква језичка ситуација је резултат више фактора. Најважнији је процес културне асимилације због чега се је више људи изјаснило за српски као матерњи иако по етничкој припадности нису Срби. Други битан фактор су погодности које имају припадници одређених националних мањина, у првом реду Роми. Зато и не чуди ситуација да се је више људи изјаснило као Роми иако нису припадници те мањине.

Етничка и језичка хомогеност становништва се пресликава и у погледу структуре сеоског становништва према вероисповести. Од укупног броја сеоског становништва општине Власотинце 96,5% чини становништво православне вероисповести. Поред ове религијске групе значајан је још само број неизјашњених – 1,9% и становника чија је вероисповест непозната – 1,22%. Остале религијске групе у укупној популацији су веома слабо заступљене. После православаца су најбројнији католици са само 0,06% од укупног становништва.

Образовна структура

Два основна индикатора образовне структуре становништва, школска спрема и писменост, показатељи су како нивоа образованости становништва, тако и достигнутог степена друштвено-економског развоја земље. Подаци о школској спреми и писмености од значаја су за различита друштвено-економска, социолошка и демографска истраживања, као и за дефинисање и реализацију државних стратегија и политика за унапређење образовног система. Из тог разлога оба обележја била су укључена у садржај свих пописа од 1948. до 2011. године.

Поред тога, пратећи савремене токове који подразумевају употребу рачунара у свим сферама живота, званична статистика је у садржај Пописа 2011. укључила и питање о компјутерској писмености, што је додатно допринело обогаћивању статистичке грађе о образовним карактеристикама становништва.

За представљање образовне структуре на истраживаном подручју коришћена су два параметра према пописној методологији: удео писмених у популацији становништва узраста изнад 10 година и степен високообразованих узраста 15 и више година. Њима је прикључена и израчуната вредност модификованог Лакен индикатора, који показује удео становништва до нивоа окончања трогодишње средње школе, имајући у виду стандарде мерења социјалне укључености/искључености у области образовања. Будући да модерно друштво подразумева виши ниво компетенција, те да елементарна писменост и знања стечена на нижим ступњевима образовања (до поменутог) представљају ниво способности који се сматра недовољним, не само за радни ангажман него и за компетентно учествовање у животу локалне и шире заједнице, коришћен је изведени параметар како би се установио хумани потенцијал развоја на истраживаном подручју.

Према подацима из претходне табеле може се видети јако неповољна структура становништва према школској спреми. Велики је удео становништва женског пола без школске спреме, као и становништва оба пола без основног образовања, тј са непотпуним образовањем. Укупан број становништва без школске спреме и са непотпуним образовањем је 4048, што чини 33% укупног становништва. Удео мушкараца без школске спреме у укупном становништву је 1,5%, док је за женско становништво тај проценат 7,6%. Непотпуно образовање има 10,09% мушкараца и 14,1% жена. Основно образовање има 3451 становник или 28,5% становништва. У овој популацији мушкарци су заступљенији са 16,6%, док 11,8% жена има основно образовање. Укупно посматрано чак 7499 становника има до 8 завршених разреда школе, што је 61,9% од укупног броја становника. У овој групи становништва се може приметити доминатан удео жена, због чињенице да је женско сеоско становништво по традицији мање укључено у процес образовања. Патријархално васпитање и рана удаја у прошлости су довели до тога да је веома велики број неписмених и слабо образованих жена.

Најбројнија група становништва има средње образовање – 4145 тј 34,2%. Због заступљености ове групе становништва у укупном, становништво са средњим образовањем ће посебно бити анализирано у наредној табели.

Становништво са вишим и високим образовањем чини 11,7% становништва, при чему је удео становништва са високим образовањем 1,6%. У категорији становништва са вишим образовањем доминирају жене (однос је 1103 према 120 мушкараца), док је нешто већи број мушкараца са високим образовањем – 119 према 84 жена.

Структура становништва према средњем образовању је такође неповољна. Од укупног броја становника са средњим образовањем њих 2336, то јест 56,3% има завршену трогодишњу школу. Завршену четворогодишњу стручну школу има 34,8% становништва, док је гимназију завршио 241 становник, или 5,4%. За специјализацију после средње стручне школе се определило само 17 или 0,38% становништва, међу којима нема жена.

Анализа удела неписмених у укупном становништву је такође значајан показатељ. Под писменим становништвом се подразумевају она лица старости преко 10 година која знају да читају и пишу. Од укупног броја становника чак 7,77% чине неписмени. Према полу има 2,47% неписмених мушкараца и 13,22% неписмених жена. Дистрибуција неписменог становништва по старосним групама показује да је највећи број неписмених старији од 65 година. Чак 920 од 995 забележених неписмених људи је старије од 65 година, што је 92,4% од укупног броја неписмених. Са друге стране међу млађом популацијом готово да нема неписменог становништва, или је њихов број веома мали. Оваква дистрибуција неписменог становништва резултат је друштвеног развоја кроз који је прошла наша земља у другој половини 20-ог века. Свеобухватан процес индустријализације и урбанизације је нашу земљу, па и овај предео, захватио тек од 50-их година прошлог века. У складу са тим се одвијало и шире укључивање становништва у образовни процес у нашој земљи, изградња школа и образовање становништва. Такође дошло је до промена и у породичној структури и слабљења стега патријархалног васпитања, па је и женско становништво равноправно укључено у образовни процес.

С обзиром на значај који употреба компјутера и нове технологија имају за живот савременог човека, важно је и анализирати компјутерску писменост становништва. Компјутерска писменост је дефинисана као способност лица да користи основне рачунарске апликације у извршењу свакодневних задатака (на послу, у школи, код куће). У вези с тим прикупљени су подаци о томе да ли лице зна да врши обраду текста, израђује табеле, шаље и прима електронску пошту, као и да ли зна да користи интернет.

Према подацима из табеле 14 може се видети велики удео компјутерски неписменог становништва од чак 76,1%. Притом не постоји велика разлика по половима. Компјутерски писмено становништво чини 12,43% становништва, а делимично писмено 11,45% становништва. Овако неповољна структура последица је недовољне заступљености савремених технологија у просечном сеоском становништву, али и чињенице да поред великог броја неписменог становништва, није ни могуће очекивати значајан број компјутерски писмених људи.

Генерално посматрано, неписмено становништво Србије највећим делом живи у насељима која су статистичким речником категорисана као остала – дакле, не градска (сеоска и субурбана). Чак 74,63% неписмених од укупног броја регистрованих са тим обележјем у Србији живи у сеоским срединама, док је тај постотак нешто виши у централном делу земље. Подаци за југоисточну Србију казују да је неразвијеност подручја додатно утицала да неписмених грађана буде још више у општинама које немају градске центре и у субурбаним и руралним регијама већих општинских центара. Тако, у сеоским насељима Јабланичког округа 83,59% свих неписмених живи у сеоским насељима (РСЗ, 2011).

		неписмени							
пол	укупно	свега	учешће у укупном становништву у %	10-14	15-19	20-34	35-49	50-64	65+
м	6480	160	2,47	1	3	4	8	21	123
ж	6315	835	13,22	-	1	5	5	27	797

Удео неписмених у укупном сеоском становништву општине Власотинце; Извор stat.gov.rs

пол	укупно	компјутерски писмена лица	лица која делимично познају рад на рачунару	компјутерски неписмена лица
м	6113	860	800	4453
ж	5987	644	586	4757

Компјутерска писменост сеоског становништва општине Власотинце; Извор stat.gov.rs

Закључна разматрања

Демографско стање једног региона представља одраз великог броја различитих фактора. У случајевима ниског природног прираштаја на првом месту се истичу структурне препреке: незапосленост, нерешено стамбено питање, проблеми чувања деце, незадовољавајући економски стандард и друге појаве из овог круга. Карактеристике демографског стања сеоског становништва општине Власотинце су следеће:

- негативан природни прираштај
- доминантан удео мушког становништва у укупном, осим у најстаријим групама становништва
- велика неписменост женског становништва

- изразито мала компјутерска писменост
- велика просечна старост становништва
- исељавање младог високообразованог становништва

Може се закључити да је демографска стварност већине села општине Власотинце забрињавајућа, у складу са наведеним карактеристикама. Неопходно је да државни органи, како на регионалном, тако и на националном нивоу, створе материјалне услове који би били покретач одлучивања младих на рађање, формирање породице и обнову сеоске популације.

На основу добијених података и изнетих чињеница, увиђа се да је социо-демографска слика Власотиначког краја више него забрињавајућа. Дуготрајно исељавање становништва првенствено из сеоских насеља као резултат неповољних природно-географских ус-лова и друштвено-економских процеса обележило је демографски развој овог подручја. Кретање укупног броја становника је деценијама било под снажним утицајем исељавања. Слабљење репродуктивног контингента, услед миграционих кретања, утицало је на слабљење биорепродуктивних процеса. Континуиране емиграције оставиле су дугорочне последице јер је отишло много младих радноактивних, што је утицало не само на укупан број становника него и на природно кретање и структуре. На крају 20. и на почетку 21. века демографски развој обележава општа депопулација као резултат механичке и природне депопулације, уз истовремено интензивно старење становништва. Основни узроци старења становништва су контрола рађања, исељавање младог, репродуктивно способног, становништва из сеоских насеља као и елиминисање раног умирања са побољшавањем здравствено хигијенских услова.

Са друге стране, ниска образовнаструктура није само потенцијални блокатор развоја посматраног подручја већ и извор могуће социјалне искључености и сиромаштва становништва.

Анђелина Марић, Жарко Веселиновић

СРПСКЕ РОДОЉУБИВЕ И НАЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ

Национална идеја у српском песништву

(Наставак из претходног броја)

Плодно раздобље српске националне идеје, обнове српске државности под Карађорђем и Милошем и време великог узлета српске родољубиве поезије је период 18. и 19. века. То је време које је изнедрило многе велике националне људе, Доситеја и Вука, омиљене песнике попут Бранка, Јакшића, Змаја и Војислава, и највећег и најнационалнијег песника српског језика - Петра Петровића Његоша.

ОД СТАРОГ КА МОДЕРНОМ СРПСКОМ РОДОЉУБИВОМ ПЕСНИШТВУ (XVIII - XIX)

Све што је у српском песништву било створено дотле, Његош је, на себи својствен и непоновљив начин, сабрао, објединио и усмерио ка будућности. Повезао је обе гране српског песништва, ону усмену, епску, херојску, десетерачку песму (из чијег гнезда је и развио своја песничка крила) и ону стару, црквену, молитвену, коју је, као православни владика, боље осећао и разумевао од својих савременика. Редак је пример, и у оквирима већих народа и култура, да се у једном човеку, у једној личности, срећно саставе три делатника - владар, црквени поглавар и песник - као што је то у случају Његоша. Ово несвакидашње искуство, уз већ поменуту песничку и умну обдареност генијалних размера, омогућило је Његошу да најдубље, најсуштинскије сагледа и позицију свог (српског) рода, у времену и простору, и позицију човека уопште, на вечном распећу између жеља и могућности, земље и неба. По многим својим мисленим стиховима Његош је и данас наш најактуелнији песник и мислилац и, несумњиво, један од најактуелнијих светских умова. Његошева дилема "што је човјек, а мора бит човјек?" нимало не заостаје за оном Шекспировом "Бити ил' не бити, питање је сад?". А тешко је, и у пребогатим ризницама светског песништва, наћи примере у којима се, са тако мало речи, више рекло о тескоби и трагици човекове егзистенције, као што то чини Његош у "Лучи":

"Нема дана који ми желимо,
нит' блаженства за којим чезнемо".

Његошев "Горски вијенац" је отаџбинска читанка Црне Горе и српства у целини. Неки Његошеви тумачи већ су приметили да је Његош мање писао за своје време а више за будућа, па и ова наша. И били су у праву. "Горски вијенац" је данас актуелнији него у време када га је аутор смишљао и "на свијет издао", пре више од 150 година. Све је то, и у песниковој ужој домовини Црној Гори и на широј српској сцени, исто. Само су костими друкчији и разлози за бригу и стид већи. Његошева недоумица "Не бојим се од вражјега кота, нека га је ка на гори листа, но се бојим од зла домаћега" и данас је наша очигледна стварност и наша највећа опасност. Као што би и решење, ако решења има, морало бити његошевско: "Ће је зрно клицу заметнуло, онђе нека и плодом почине". Када би се мање повијали и додворавали (често и до властитог поништења), а више држали до себе, имали бисмо своју националну читанку, уџбеник из родољубља и човекољубља као посебан предмет, у којем би темељно место морале имати српске народне песме и Његошев "Горски вијенац".

Остали велики песници из генерације романтичара, Његошев савременик Бранко Радичевић и његови следбеници Ђура Јакшић, Јован Јовановић Змај, Лаза Костић, писали су, сви одреда, и историјско-националне, родољубиве песме, али су, објективно, остали у дубокој Његошевој сенци. Многе њихове, у свом времену врло популарне, слободарске и родољубиве песме нису издржале пробу времена и, данас, делују често патетично и, чак, недовољно искрено.

Бранку је у "Ћачком растанку" историјско и национално послужило више као општи оквир, декор, за разиграну енергију српске младости него за суочавање са суштинским питањима националне егзистенције свога доба. Зато ће Бранко, иако неки делови "Ћачког растанка" делују чак врло родољубиво, остати, пре свега, песник силовите радости живота, на једној, и дубоке туге пред слутњом блиске смрти, на другој страни. Његова несумњива песничка генијалност (сетимо се само лакоће с којом је писао стихове велике лепоте) дала би, вероватно, веће резултате и у патриотском песништву да је поживео нешто дуже од својих 29 година. Национална орјентација захтева, по правилу, и одређену животну зрелост. А Бранко се, истичу историчари књижевности, озбиљно спремао да пише поему о Косову.

Од његових настављача највећом националном ватром горео је Ђура Јакшић. Ветар времена погасио је многе његове пламене стихове, али је нешто од те велике националне ватре остало да греје и светли и до нашег доба. Јакшића родољуба и слободара покретала је, такође, она, у овом тексту често спомињана, брижност за судбину свог рода, једно дубоко саосећање, саживљавање са патњама других. Његова родољубива и правдољубива поезија, писана увек у повишеном тону, представља, у основи, протесни крик против неосетљивости и егоизма света. Нарочито неосетљивости с којом је тада сва цивилизована"Јевроп а", али и влада Србије, посматрала трагичне догађаје у Херцеговачком устанку.

Змај је био омиљени песник и национални бард свога доба, човек кога су волели и као песника и као човека, једнако и у Војводини и у Србији, и у другим српским крајевима.У читавој историји српског песништва само је још Десанка уживала ту количину свеопште народне љубави. Змај се, дуго и успешно, бавио и непосредним националним радом. Ипак, већи део његове родољубиве лирике делује данас одвећ пригодно и педагошки. Највиши песнички узлет досегао је у "Светлим гробовима, песми која, као и многе друге Змајеве песме, има конкретан повод. Изговорена је на гробу Ђуре Јакшића, приликом песникове сахране, али се својом искреношћу и мисаоношћу, понирањем у национално и општељудско битије, својим трајним порукама, уздигла до метафизичких висина и сврстала у наше најлепше и највредније песме.

Гласовити Лаза Костић, несхваћен сасвим у свом времену, накнадно је, од новије књижевне критике, високо оцењен, не само као аутор најлепше песме српског језика (Santa Maria della Salute) него и као прекретничка песничка појава, која је означила крај једне, романтичарске епохе, и почетак нове, модерне српске поезије. У родољубивом песништву, међутим, Костић није дао резултате по мери свога великог књижевног талента. Осећао је он биће свога народа, али га је, чини се, потпуније изразио у својим драмама, па и неким политичким есејима и чланцима, него у самој поезији. Ипак, и у једном броју родољубивих песама Костић зна да буде на висини свог великог угледа, демонстрирајући, као и у већини стихова, мајсторство и оригиналност у грађењу песме. Познато

ФОТОГРАФИЈА ГОВОРИ

Недељом ујутро

је колико је Костић упорно бежао од фраза, од речи које су у текућој лирици, у родољубивој посебно, толико потрошене да им је готово немогуће било удахнути нови смисао, и колико је настојао да за старе појмове пронађе нову, крепку песничку реч. Тако за реч постојбина (мислећи на Косово као постојбину свих Срба), налази ново, оригинално решење - енклитику стојбина ("Стојбино мила, стојбино српска..."), која значи исто а звучи друкчије, песнички делотворније. За увучену српску заставу у новосадском магистрату, увучену, нажалост, и српском руком, налази узбудљиву и адекватну метафору: свијено срца народа мог ("Заставо бојна, заставо тројна, свијено срце народа мог").

Војислав Илић, по много чему, представља посебно поглавље српске поезије. Није он само успешан реалистички пејзажист, песник "Зимског јутра" и "Зимске идиле" каквим су га најчешће представљали по уџбеницима и читанкама; његово песничко дело знатно је разноврсније и сложеније. У вези с вредношћу његових песама и његовог места у историји српске поезије, мишљења су подељена. Нама су, лично, најближе његове исповедне и елегичне песме, које од критике никад нису високо вредноване. Међутим, сигурно је једно: Војислав Илић је велики мајстор стиха, уметник песничке форме, један од највећих које смо имали. Његове се песме могу свидети или не, али, у формалном погледу, он готово да нема слабе песме. Није се, непосредно, угледао ни на кога, на њега су се угледали многи. И ово је један од несумњивих доказа једне песничке изузетности. Нажалост, овај велики српски песник, као и многи други песници и умни људи Србије деветнаестог века, прерано је нестао са животне сцене, у 34. години, те није дао допринос слободарско-родољубивој поезији, који је могао по мери свог талента. Песме које је написао на историјско-националне теме урађене су, као и све друго, језичко-стилски беспрекорно, али помало хладно и недоживљено. Као да је Илић на све гледао са једне приличне дистанце, без оне страсне обузетости бићем своје нације, која једино може, у спрези са великим талентом, да да највише резултате.

МОДЕРНО СРПСКО РОДОЉУБИВО ПЕСНИШТВО (XX)

Са Војиславом Илићем и Лазом Костићем, на самом истеку једног и почетку новог века, окончава се једна, дуга и плодна, епоха српског песништва а објављује нова, епоха српске модерне поезије, која у разним варијантама траје до данас. Илић и Костић су били гласници нове епохе, а прави и најзначајнији представници Шантић, Дучић и Ракић - велика тројка српске поезије. Иако генерацијски блиски (рођени у размаку од 8 година), свако од њих имао је посебан песнички пут и наглашену песничку индивидуалност.

Најстарији од њих, Алекса Шантић, један је од оних "богомданих" песника, који је умео да све, чега год се дотакне, претвари у стих и песму. Писао је лако и питко и, попут свог великог узора Змаја, уживао велику популарност у свом времену. Српску поезију обогатио је неким од најтоплијих родољубивих песама. Често се истиче да је Шантић био, пре свега, песник родне груде, завичајни песник мостарско-херцеговачке регије, што је тачно. Али, он је и много више од тога, национални песник, можда из прве колоне родољубивих песника, који је, осећајући само срце народа, умео да песнички дефинише и српску националну судбину и границе

АЛБУМ

српског патриотизма. У песми "Ми знамо судбу" Шантић, његошевски одлучно и неодступно, поручује да ће борба која је отпочела за народну слободу бити непрестана, до смрти и после: "И кад нам мушке узмете животе, гробови наши бориће се с вама!". А вероватно, у целом српском песништву, нема аутора који је, стихом, истинитије и боље одговорио на питање где је наша отаџбина и где би требало да буду границе српског патриотизма:

"И свуда гдје је српска душа која,
тамо је мени отаџбина моја,
мој дом и моје рођено огњиште..."

Јован Дучић, иако из истог миљеа (рођен у Требињу шест година после Шантића) имао је друкчији животни и песнички пут. Истиче се често, не без разлога, да је Шантић завичајни човек, а Дучић светски, космополита. Из тога су, кажу проистекле многе разлике међу њима. Разлике, заиста, постоје, али не у односу према родној груди и отаџбини; ту су они готово на истом, грађени од, у српству, најтврђег херцеговачког патриотског материјала. Само што је Дучић своје националне идеје потпуније изразио у својим политичким и филозфским списима него у песмама. Главну разлику међу њима видимо, ипак, у следећем: Шантић јесте био омиљени песник, близак и разумљив свима, али ипак превасходно песник свога доба. Јован Дучић је исто тински велики песник и мислилац, после Његоша вероватно највећи. Певао је и писао, надахнуто и умно, о свим великим тајнама живота: о Богу, о Љубави, о Смрти, о Домовини. Не само за један тренутак и једно поколење. Као ретко које, Дучићево песничко и филозофско дело, и данас, сто година после, делује не само постојано и неокрњено у свом спољњем сјају, већ актуелно и живо, присутно у свести савременог читаоца. Уз поезију и "Благо цара Радована" је, са Андрићевим "Знаковима поред пута", деценијама већ константно најтраженија српска књига. Време би заиста било да се овај духовни великан коначно сагледава у целини, а не парцијално, као један од представника српске модерне с почетка двадесетог века.

Додуше, Дучићеве песме на родољубиве и националне теме не иду вероватно и у његове најбоље песме (Дучићеви песнички врхунци су у другим темама и мотивима), али с обзиром да су настајале као директна реакција на судбоносне историјске догађаје представљају важно сведочанство како о самим догађајима тако и о односу великог песника према њима. Песме из циклуса "Царски сонети" и "Моја отаџбина" писане су током Балканских ратова и Првог светског рата, а своје последње песме (буквално пред смрт) Дучић је посветио жртвама усташких злочина. Наиме, глас о монструзности тих злочина допрео је и до Америке, где Дучић, у избеглиштву, проводи три последње године живота. Песме су објављиване у "Америчанском Србобрану", листу српских исељеника у Америци а, овде, у Србији, све до деведесетих, остале су непознате широј књижевној јавности

Нема песника који је, попут Милана Ракића, са тако мало песама заузео тако високо место у српској поезији. Мало их је укупно, а мало и родољубивих, свега седам. Написао их је уочи Балканских ратова, између 1908. и 1911, када је као српски конзул боравио у Приштини, и све су посвећене теми Косова. Ракићеве песме, могло би се рећи, означавају један нови приступ прошлости. Оне нису ни идеализација прошлости, као код појединих романтичара, ни дескриптивна нарација, као, рецимо, код Илића, већ песников дијалог са прошлошћу, једна специфична, суптилна актуелизација прошлости. И једно ретко, а важно и тачно генерацијско одређење.

Ракићу је било потребно да дође на Косово да би схватио, из Београда се то није могло, ни онда, а изгледа ни сада. Схватио је да у њему, у читавој његовој генерацији, "тече крв предака, јуначких и грубих" и да испод калема новог грађанског, европског васпитања и понашања, европског стила живота, "у корену старом струји снажна храна, неисцрпна крепост старинских јунака" ("Наслеђе") Развијајући исту мисао, сада још експлицитније, и у песми "На Газиместану", Ра-кић одбацује замерке о својој генерацији као национално индиферентној, захваћеној западњачком реком, плашљивој и недостојној историје наше:

"Добра земљо моја, лажу! Ко те воли
Данас, тај те воли, јер зна да си мати,
Јер пре нас ни поља ни кршеви голи
Не могоше ником свесну љубав дати!
И данас кад дође до последњег боја,
Неозарен старог ореола сјајем,
Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем!"

Колико је Ракић био у праву, потврдиће се у догађајима који су убрзо уследили од 1912. до 1918. године. Потцењиване генерације с почетка 20 века су, и својим херојством у победама и величином у страдањима, достигле и, умногоме, надмашиле славу својих предака.

Многи тврде да је Ракић песимиста, песник песимистичке визије света и живота. Нама се чини да је

тај озбиљан, уман, у свему одмерени човек, у српско песништво унео само неопходну дозу интелуктуалне скепсе, показујући како све у животу, као и живот сам, има извесна, не мала ограничења. Прави гласници песимизма и безнађа у српској поезији били су Сима Пандуровић, Владислав Петковић Дис, Стеван Луковић, Велимир Рајић, генерација песника која је дошла непосредно после велике тројке српске модерне (Шантића, Дучића и Ракића), али се рано огласила и већ у првој деценији двадесетог века стекла извесну песничку репутацију. Њихову поезију суморних расположења, њихово осећање општег расула и пропадања, оштро је напао и Скерлић; морало му је бити жао да и тако даровити људи, попут Диса и Пандуровића, имају диоптрију за само једну, тамну страну света. Било је узалуд. Али, оно што није могао ни велики Скерлић, учинила је историја. Балкански ратови, у којима је Србија однела блиставу победу, и време Првог светског рата, у којима је било великих победа али и још већих страдања, учинили су потпуни заокрет у њиховом певању и мишљењу. Једна, дотле, крајње идивидуалистичка, аполитична, друштвено незаинтересована генерација песника, запевала је моћним родољубивим гласом и створила неке од најлепших родољубивих песама укупне српске поезије. Тиме су изненадили све, па и себе. Дис је то, у неколико својих песама, и сам признавао, а ево и на који начин:

"... Ја нисам верово да ће доћи икад
Растанак са пустом и суморном тамом;
Верово сам, сунце неће доћи никад...
Ја нисам слутио да ће дани доћи,
Велики и вечни, баш у моје доба,
Двоглави орлови да ће редом проћи
Око свију глава, преко сваког гроба."

("Звона на јутрење");

"Све се то десило са брзином река.У име морала ове отаџбине:

Као да је народ целог свога века
Спремао се за то да слободно гине.
Као измишљени да су били људи
Са жртава својих и својих подвига!
И ја памтим себе, док се душа буди,
Да л, доживех све то, ил , читах
из књига."

("Споменик")

У сличном тону певали су и други песници његове генерације, Пандуровић и Рајић, Королија и Ћурчин. Сви покренути родољубљем, сви изненађени народом и собом. А једино је умни Ракић видео унапред. Ако буде, биће тако: јуначки и мученички. Јер, испод калема нових, у жилама старим струји крв предака наших.

Сви велики догађаји, по правилу, имају свог главног песника, једну централну фигуру, која најдубље и најбоље изражава све битне карактеристике једног доба. О Првом светском рату писало се много и писали су многи. За време рата и после. У нашем времену, или боље рећи у времену нашег сећања, седамдесетих година XX века, добили смо и једну истински велику прозну књигу, Ћосићево "Време смрти", али главни песник те величанствене и трагичне странице српске историје је Милутин Бојић. Он је, природом свог дара и својом судбином, песничком и животном, био просто предодређен за ту улогу. За разлику од своје генерације, он се родољубљем, историјско-националним темама, огласио одмах, на самим својим почецима, али је тек у националној трагедији библијских размера, трагедији у којој је и сам учествовао (до смрти у солунској болници 1917.), трагедији која је, по размерама бола и поноса, превазишла митове и легенде о којима је раније певао, сазрео у великог песника, у песника српске националне судбине.

Новији погледи на Бојића указују не само на велики, невероватан обим дела једног младића чији се живот угасио у 25 години, него да је он и у својим љубавним и другим стиховима, а не само родољубивим, велики песник. Да је у једном броју песама досегнуо до оних простора самоће и изузетности у нашем песнишптву који се вреднују као највиши квалитет. Ако се подсетимо да је рођен исте године кад и Андрић, а годину дана пре Црњанског, ако погледамо где су, у стваралачком смислу, била тада ова два потоња великана, онда можемо, донекле, да разумемо какав је губитак за српску књижевност био Бојићев прерани одлазак.

Бојића, уопште узев, и данас држимо некако по страни. Ретко га се кад сетимо и ретко позивамо на њега. Али, кад год сабирамо наше патриотске песме (овог пута за потребе једне антологије, али и иначе, ма којим поводом и ма ко то чинио,) увек се нађемо пред незаобилазним Бојићем. И увек се, изнова, уверавамо, да је он један од највећих песника родољубивог стиха. Не само бројем песама већ и способношћу да се проникне у срж националног бића, да се појми величина српског страдања у првом великом рату, доведе у шири контекст са страдањима у прошлости и библијским страдањима, наговесте будућа, и тако, песничким средствима, изрази посебност српске националне судбине. Песник, који попут народних певача и Његоша, у страдањима не види само пораз него и величину: "Изнели смо искру, а враћамо сунце". За песму "Плава гробница", круну српске родољубиве поезије, Р. Батуран с правом каже: " у њој је сабрано целокупно српско духовно искуство умирања. И оно је исказано у примереној форми: опелом за душу свим његовим "Прометејима наде, апостолима јада" који посејаше своје вечне кости - српска гробља - од Урала и Карпата до Јадранског и Јонског мора, од Алпа до Босфора. Отворена метафизичка рака, над којом песник држи опело, валови су Јонског мора око острва Вида, у којој су сахрањени српски ратници када је на острву понестало земље".

Занимљиво је како је, по окончању великог рата, као по некој вишој команди, српска родољубива лира нагло занемела. Дис и Бојић су, годину пре његовог краја (1917), на разним крајевима великог бојишта нашли своју кончину. Пандуровић и Ракић су се отад ретко кад песнички оглашавали, а родољубиво никако. Дучић је, како смо већ поменули, много касније, током 1942/43, написао, под утиском крвавих догађаја у завичају, тек неколико песама.

Једини представник генерације који је пребродио ратове и натавио да ствара и у међуратном периоду и у периоду после Другог светског рата је Вељко Петровић. Овај многострани аутор (песник, приповедач, критичар, публициста), који је свој књижевни рад започео управо родољубивим песмама и за њих добио високе похвале врховног ауторитета епохе Јована Скерлића, наставиће да негује патриотску лиру до самог животног краја. Данас када се, са овог одстојања, његово патриотско песништво пажљивије погледа, одмери и упореди са другим песницима националне перцепције, Вељко Петровић, без сумње, заузима једно врло часно место. Његова везаност за националне корене и идеале је била исконска, његово надахнуће искрено и чисто, његова смелост непобитна. Па иако је, понекад, уметнички домет његових песама за једно коленце, можда, нижи од врхова, Вељко Петровић се, с правом, може уврстити у националне песнике који су, трагом Његоша, Шантића, Дучића, Бојића, најбоље појмили суштину српског националног бића.

По завршетку Првог светског рата стасава једна генерација која ће запевати новим, друкчијим гласом. Био је то глас младих песника, глас беспоштедног оспоравања свих традиционалних вредности српске поезије, укупне поетике старијих песника па, сходно томе,и родољубивог начина певања. Након рата, те страшне светске кланице, у којој су (са једне или друге стране) и сами учествовали, млади песници су настојали да начине одлучан отклон. Не може се више, непристојно је, певати на стари начин. Нема у рату сјаја и величине, победе и тријумфа, ни за кога. Све је само један велики, општи, свељудски пораз. Водећи песник генерације Милош Црњански у "Лирици Итаке" каже: "Песник сматра и данас "Одисеју" за највећу поему човечанства, а повратак из рата за натужнији доживљај човека". Том осећању бесмисла човека који се враћа из рата, том таласу "антипатриотске" поезије, присутном и у уметности других европских народа, приклањају се, уз Црњанског, безмало сви даровитији песници генерације која је прве песме објавила непосредно уочи рата, а праву афирмацију почела стицати по његовом завршетку (Станислав Винавер, Душан Васиљев, Растко Петровић...). Но, оваква расположења доминираће највише око десетак година иза рата, а затим ће се дешавати оно што је, изгледа, неминовно. Велики песник (независно од песничког покрета којем је припадао негде на почетку) мора, пре или касније, да заоре своју бразду, крене властитим путем, а песник у малом народу и да се, обавезно, суочи са историјском судбином свога народа. Тако је било и са Црњанским. Песник суматраизма који "милује далека брда и ледене горе", творац неке врсте космичке поезије, космичке религије, постаће временом један од најзначајних писаца српске националне судбине. Истина, то ће постићи пре свега у прози, у својим великим историјско-националним романима ("Сеобама", "Другој књизи Сеоба" и делимично у "Роману о Лондону"), али и у неколико својих најважнијих песама и поема. У "Стражилову" је доминантно осећање чежње за завичајем, у "Сербии", која је настала на Крфу 1925, песник признаје да је требало (после тридесет година лутања) да стигне на ово место, место најдубљег потонућа али и највишег српског узнесења, да би појмио шта је Србија. "Први пут изговорих: Сербиа" , "Вратих ти се!", узбуђено шапће песник над светом водом, држећи, попут Бојића, ново опело и стварајући своју верзију "Плаве гробнице".

"Ламент над Београдом" је песниково коначно свођење рачуна са собом и својим односом према отаџбини. Песма је грађена у контрастним сликама које се међусобно смењују. На једној страни су слике песникових лутања, младићких суматраистичких опсесија, слике људске таштине, ефемерне, пролазне и ништавне. На другој су слике о Београду, вечном, неуништивом, звезданом граду, у којем и песник очекује да нађе свој коначни мир. На још експлицитнији начин, Црњански је ову мисао о отаџбини поновио у свом завршном делу, "Роману о Лондону", речима руског кне-

за Рјепнина: "Идеје и партије су пролазне, Русија је вечна", што, с обзиром на аутобиографски карактер лика Рјепнина, сви знамо шта значи.

Два покрета, надреализам и социјална литература, који су се чудно преливали једно у друго, дали су српској поезији један број лепих родољубивих песама, али ни једног потпуно националног песника, песника обузетог националном судбином у апсолутном, његошевском смислу. Од песника надреалистичке орјентације неизбежно је поменути Оскара Давича, песника "Србије", аутора једне од најлепших родољубивих песама. Да Давичо ништа друго није написао, требало би му, због ове песме, сачувати место у историји српске књижевности.

Као за надреалисте, могло би се нешто слично рећи и за револуционарну и ратну поезију која је настајала уочи, за време и непосредно после Другог светског рата. Има (пре свега у неким стиховима Куленовића и Ћопића), у крику прогоњеног народа поткозарачког краја, нешто од трагике и величине библијских страдања, од крста који српски национ носи у свом корену од постања, али нема песника преданог сасвим српској националној идеји. Такве песнике српска поезија двадесетог века добила је у именима Десанке Максимовић и Матије Бећковића.

Десанка је лирска грана српске поезије, оличење женског принципа човекове двородне природе. Кроз њу су, њеним гласом, дахом и талентом, проговориле не само жене њене генерације него и све жене српске из дугих векова робовања, неписмености, незнања и мрака сваке врсте. Десанка је зато морала тако дуго да живи, и тако много да уради. Да све попуни; да у српској лирици буде и највећа мајка, и сестра, и љубавница, и најпреданија наша песничка молитвеница пред Створитељем. Да успостави везу са првим познатим српским песникињама, владаркама и монахињама Јефимијом и Јевгенијом, и свом оном дугом поворком анонимних песникиња наше усмене лирике. Њену величину, можда боље од нас, осетио је један странац:

"Зашто тако високо
расту јабланови у Србији?
Да би се дубоко, најдубље,
пред Десанком поклонили!"

(Ђео Богза)

Матија је, насупрот Десанки, епска грана савремене српске поезије, једини легитимни Његошев наследник. За Десанку је знао да каже да је најмилија кћи српског језика, али, с много разлога, могло би се рећи да је и Матија најмилији син оне гране српске поезије која се баштини у оном што нам је навредније: јуначкој народној песми и Његошу.

Почетком 1988. године, у једном новинском тексту, а поводом Матијине књиге "Хлеба и језика" и Његошеве награде, записао сам ове речи:

"Његошева награда је 'измишљена' да би је, једнога дана, добио Матија Бећковић. Све остало и сви остали су декор. Ко то не разуме, није разумео ништа. Са Матијом ће сада и брижни Владика Цетињски бити спокојнији. Барем по овом питању, јер мутни су се облаци наднели над "његовијем племеном"...

Матија је први велики и прави Његошев духовни сродник и његов настављач у најлепшем сми-слу те речи. Његош је сав из наше епске поезије и мудрости народног језика, а Матија сав из Његоша и, опет, из мудрости народног језика. Много ће времена протећи српским рекама док се не појави неки нови Његошев наследник, неки нови Матија. А појавиће се, засигурно. Као што се, сто година после, јавио Матија. Јер у стварима духа и литературе, сто година је тек један трен".

Матији није, као другима, било неопходно време за песничко зрење, како то најчешће бива; он је одмах, од прве своје песме био велики песник. Сви који су га чули бар једном, тих раних шездесетих прошлога века, су то морали да осете, а и сам Бећковић је био свестан своје велике и заводљиве даровитости, те није случајно да је једна од његових раних књига поезије понела назив "Тако је говорио Матија". (Каснији Матија вероватно не би допустио тај, понешто, препотентни наслов). Међутим, измештајући се из личног у колективно и опште, у племенско и национално, из лирског у епско, Матија је обуздао свој песнички его и избегао опасност да, попут своје, такође генијалне, песничке сабраће Бранка Миљковића или, рецимо, већ цитираног Никите Станескуа сагори и нестане у буктињи своје индивидуалности. Од своје прве поеме, од "Међе Вука манитога"(1970), потекла је епска рапсодија Матије Бећковића која не престаје до данас и у којој се, као код Његоша, као код свих великих епотвораца, налази све оно што је живот човека под капом небеском. То је био важан тренутак за српско песништво уопште, за национално и родољубиво посебно, јер се један стваралац огромне снаге суочио, посвећенички и беспоштедно, са судбином свог племена и рода, са јамама прошлости и безданима наше садашњости. Матија Бећковић је, бесумње, наш најнационалнији живи песник, а рекли бисмо, после Његоша и Дучића, и највећи.

Овде се, са Десанком и Матијом, не завршава прича о српском родољубивом песништву, него само отварају врата за у улаз у једну нову, пространу дворану. Савремено српско песништво, под којим подразумевамо све оно што је објављено од педесетих година прошлог века до данас, пребогато је и бројем аутора и бројем остварења. Такво песничко обиље, у једном овако широко постављеном временском распону, не би могло бити представљено на одговарајући начин у једном оваквом раду. Оно, нужно, захтева своју, посебну књигу.

Мр Србислав Миленковић

Детаљ са отварања изложбе

Поводом православне, српске Нове године, 13. јануара, наша је библиотека приредила изложбу Братислава Анђелковића, Бате из Вучја, под називом Будимо људи. Четрнаест портрета блаженопочившег патријарха, којег је народ, још за његова живота, сматрао свецем, побудила је велико интересовање наших суграђана. Изложбу је припремила и отворила млада историчарка уметности Јасмина Ковачевић. Овде преносимо део њеног излагања са отварања.

БАТА НАС СЛИКАМА ВРАЋА НА ИСКОНСКО

У почетку беше реч, па онда слика што замени хиљаду речи, а на крају Батине слике светаца и српских спаситеља који пружише уточиште и понудише мир. Хтела бих да вам кажем толико тога о опусу Братислава Бате Анђелковића, али гледајући његове слике сами ћете доћи до истине.

Пут којим је изабрао да крене је пут природе, пут вере и пут спасења народа. Свој таленат, тај дар од Бога, правично је искористио и племените материјале, као што су дрво, камен, кожа, оживео сликама оних који су некада ходали путем мучeништва, а сада представљају узор који треба следити и у коме треба тражити спас.

Дрво, племенити и топли материјал, било је подобно да се изрази благост и продуховљеност Његове Светости, патријарха Павла. Залазећи дубоко у боре тог милог лица, кроз годове дрвета, Бата је изнео тајне племенитог духа Господина Павла, као што је то некада, вековима уназад, учинио сликар Јован, оживљавајући лик нашега првог патријарха Јоаникија у Пећи. Кроз сенку на портретима, може се осетити она несвакидашња и узвишена скромност што је красила Патријарха. У присуству Батиних рукотворених ликова Његове Светости осећа се мирис мира, мирис тамјана, мирис Светог Духа који ствара благоугодну атмосферу и осећај сигурности. Бата Анђелковић је успео да својом четкицом да живот бојама и пробуди драге, уснуле очи Павлове и својом благословеном руком поново створи уточиште и наду у сузним очима српског пастира. Очи које позивају на мир и благостање све вернике, а оплакују све оне који то нису.

Повратком на исконско, на племенити материјал и враћањем на нашу веру, Бата успева да створи све оно што у Србији полако престаје да тиња. Бата, глас Божији успева да преточи у слику и да на тај начин продре кроз очи у душу посматрача и у њима запали пламен вере. Његове слике милозвучно одзвањају, неке упозоравају, неке жале, а неке усмеравају сваког изгубљеног раба Божијег. Можда је то и Батина добра воља, да сав свој талетан и веру не задржи само за себе, и да покуша да укаже на праве вредности. Можда је и то, али свакако да је дар од Бога, који му не да мира, и који га наводи да непрекидно ствара и на тај начин продире у душе људи.

ЛЕГАТ БАТЕ ИЗ ВУЧЈА

Жеља Бате из Вучја да Народној библиотеци, "Десанка Максимовић", у форми легата, поклони педесетак својих слика могла би бити реализована већ ове године.

Мотиви старог Власотинца, детаљи из еснафских радњи, моменти са слава и литија, свакодневни живот наших предака, сачуван на фотографијама, тако ће под вештом кичицом магичног реалисте Бате, оживети новим животом.

Тај ће легат свакако служити на част нашој установи и бити понос свих Власотинчана.

Једном је патријарх српски Господин Павле рекао:

"Човек не може да бира време у којем ће се родити и живети; од њега не зависи ни од којих родитеља, ни од ког народа ће се родити, али од њега зависи како ће он поступати у датом времену: да ли као човек или као нечовек, без обзира на то у ком народу и од којих родитеља."

ТРИКОТАЖА У СВОЂУ

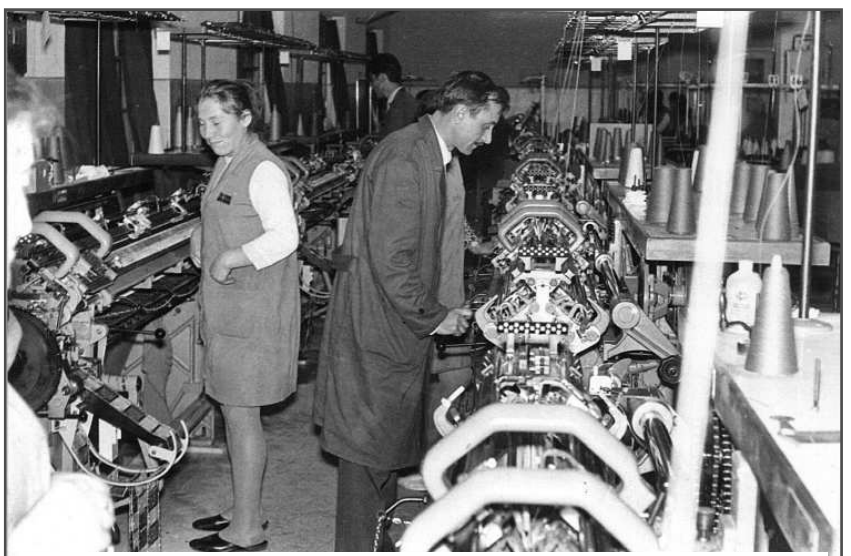

Деталь из погона у Свођу

Не тако давно у прошлости, конкретно маја 1986. године, стручни и мериторни упосленици, ондашње Радне организације Текстилни комбинат Власинка, односно ООУР Трикотажа Власотинце, урадили су инвестициони програм за реконструкцију, модернизацију и проширење асортимана производње, уз отварање Радне јединице у месној заједници Свође.

Претходне 1985. године Трикотажа је остварила производњу од 234.425 комада трикотажних производа у следећем асортиману:

- женска јакна на закопчавање – 111.000
- спортска мушка трико кошуља – 37.000
- женски пуловер са рол крагном – 50.000
- мушки спорт џемпери – 36.425

Наведени физички обим производње, на бази стања од 31. 12. 1985. године остварило је 255 упосленика. Новим инвестиционим програмом предвиђен је физички обим производње, без мало, двоструко већи, конкретно 438.440 комада у проширеном асортиману, са 494 упосленика, од чега су у Свођу требала да раде 102 упосленика.

У конструкцији финансирања највеће учешће имао је Републички фонд за подстицање бржег развоја привредно недовољно развијених подручја (57%), а остало је сопствено учешће, ино-кредит испоручиоца опреме и кредит пословне банке. Учешће Фонда управо је за то време високо због отварања радне јединице у месној заједници Свође.

Земљиште за локацију производне хале са пратећим објектима обезбедила је општина Власотинце, у конкретном случају заинтересована за остваривање политике задржавања радно активног становништва на селу.

Након реализације Инвестиционог програма у Свођу је максималан број упосленика био 86, од којих су неки свакодневно долазили из Власотинца. Радном јединицом, у смислу одржавања производне оп-реме, бриге за квалитет производа и организацију, руководио је Радован Бојковић, који је своје посебно мајсторско искуство стекао, осим код Трикотаже у Власотинцу, и код Трикотаже Јабланица у Лебану.

У то време реализација годишње производње трико-производа кретала се и до 60% на иностранo тржиште.

Чини се да је овде вредно поменути мишљење извесних руководећих људи Фонда, који су контролисали наменско коришћење средстава, да је све што су видели у Свођу, у то време, везано за радну јединицу, нешто најлепше у ондашњем Јабланичком региону.

Без сопствених обртних средстава вршене су услуге разним имаоцима одговарајућих предива. Нестајали су и тзв. лон-послови, од којих никада није било вајде, осим пуког преживљавања.

Престаће извоз готових производа, а резервни делови за производну опрему, зашто не рећи, илегално су се обезбеђивали по истој методологији многих познатих трикотажа.

А онда, као и код осталих трикотажа, десиће се оно што се није могло избећи – престаће са радом Трикотажа у Свођу, а онда и у Власотинцу.

Јован М. Митровић

ФАРМА КУНИЋА ООК ЗЗ „ЛОПУШЊА“

Припајање Основне организације кооперанта ЗЗ „Лопушња“ Текстилном комбинату „Власинка“ 1983. године имало је за циљ повећање, макар и индиректног, извоза пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља, зарад увоза репро-материјала за потребе ТК „Власинка“.

У то време на велико се у Југославији пропагирала потреба развоја кунићарства, у ком смислу су често организована разна предавања (нпр. у Тополи). И управо те 1983. године, септембра месеца, Економски биро – ООУР Института за маркетинг и економска истраживања из Београда сачинио је елементе за оцену економске оправданости улагања за формирање система производње куниће у оквиру ЗЗ „Лопушња“ Власотинце. Исте године Институт за примену науке у пољопривреди Београд урадио је Технолошко-машински пројекат за индустријски одгој куниће ЗЗ „Лопушња“ као инвеститора. Овим инвестиционим програмом планирана је изградња једне фарме у друштвеном сектору (репро центар) и десет фарми индивидуалних произвођача – кооперанта за интензивну производњу куниће. Репро центар има капацитет од 400 женки у матичном стаду. Овакав капацитет има потенцијал обезбеђења десет индивидуалних фарми, са по сто женки, где ће се добијати финални производ – товљеници.

Узгред се напомиње да је кунић једна од малобројних домаћих животиња која је изразито плодна, и да се од једне женке може добити и преко 50 младунчади годишње. У извесним земљама Европре производња меса куниће равна је производњи живинског меса, па је и производња масовна и традиционална.

Уследило је опредељење да се претходно изгради и проради репро-фарма. Дилема око локације исте је разрешена откупом земљишта са јужне стране, у ком смеру је било једино могуће проширење Комбината у целини, па је фарма ту и лоцирана. Ипак, за избор локације пресудна је била комплетна инфраструктура. Због честих промена цена у више наврата чињена је иновација финансијског дела програма. Нова технологија, многе сагласности, многе појединости, а нарочито чињеница да се ради о живом бићу као производу, захтевале су много ангажовања из развојног сектора комбината и саме Задруге, а нарочито Предрага Петровића, тада актуелног директора.

Након утврђене структуре улагања и затварања финансијске конструкције, маја 1986. године, оглашено је јавно надметање за изградњу фарме са крајњим роком завршетка свих радова 31.5.1986. године.

У конструкцији финансирања било је пет учесника: Агробанка (бесповратно), Фонд за неразвијена подручја – ФНП (бесповратно), ФНП – кредит, Кредит пословне банке и, наглашавамо, Кредит извозника (Приморјеекспорт, Нова Горица).

Дана 20.2.1987. године донешено је решење којим се одобрава употреба репро-фарме куниће у Власотинцу, чији је инвеститор ТК „Власинка“ ООК ЗЗ „Лопушња“ у Лопушњи.

Не случајно наглашено је учешће извозника у затварању финансијске конструкције. Управо је ова фирма обезбедила извоз живих куниће у Италију.

По добивеном решењу, одобрењу употребе фарме, уследиће набавка и монтажа адекватне опреме, матичног стада куниће, хране и осталог. Напомињемо да је било много заинтересованих индивидуалних фарми и не само из општине Власотинце.

Било је многих посета фарми, нарочито од оних који воле ове животиње. Пласман куниће се одвијао искључиво у Италију, а на задовољство произвођача, извозника и купца. Трајало је ово неколико година, а онда ће се отказати пласман од стране купца, и то због више силе. Уследиће пражњење хале од опреме и извесно време иста ће бити издавана као магацински простор. Послови из делатности ООК ЗЗ „Лопушња“ биће све мањи и мањи по обиму, да би попут много већих и јачих задруга престала са радом и била брисана из привредног адресара '90. година, на жалост.

Јован М. Митровић

ФОТО ВЕСТ

Текст и слика: Срба Такић

СВЕ БЛИЖИ ЗАПАД

До скоро смо сцене попут ове на нашој фотографији могли да виђамо тек у америчким трилерима, али се „дух запада“ лагано увукао и међу нас. Све дубље зароњени у све дубље властите проблеме, постали смо неосетљиви за туђе, чак ако нас пример попут поменутог све даје на лош глас и ствара ружну слику о заједници, а млађима пружа рђав наук.

Људи седе на клупи не обазирући се на човека који лежи поред ње, пролазници га обилазе, не обраћајући пажњу, а институције које би, чини нам се, морале да буду заинтересоване за решавање оваквих случајева, очигледно нису показале ни мало воље.

Овде ћемо избећи коментар и надобудна моралисања, нек нас тек снимак подсећа на смер којим смо се запутили.

ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

Мада још увек спада у ред неразвијених општина, Власотинце, упоредо са битком за привредни развој, води и борбу за културни развој, и то пре свега у области издаваштва. Неколико општинских установа и удружења сјединило се, последњих неколико година, у напору да подстичу, помажу, охрабрују и афирмишу литерарно стваралаштво локалних истраживача и писаца. Почетак тих активности поклапа се са установљавањем Власинских сусрета, па би се могло закључити да, од тада објављених, преко 160 наслова могу да за свој бериħет захвале и општем друштвеном интересу да се селу и локалној заједници да већи значај, или, боље речено, управо онакав какав и заслужује.

ВЛАСОТИНЦЕ КАО ПРИМЕР НЕОПХОДНОСТИ ПОДСТИЦАЊА ЛОКАЛНИХ СТВАРАЛАЦА

ОВАЈ РАД ЈЕ ПРЕДСТАВЉЕН НА ОКРУГЛОМ СТОЛУ СЕЛО И КЊИЖЕВНОСТ, НА ВЛАСИНСКИМ СУСРЕТИМА 2013. ГОДИНЕ

„Спознај самога себе“ као да је била идеја водиља члановима редакције Листа Власина, када су се 1998. године одлучили да, поред својих редовних активности, покрену и издаваштво. Бурно време растакања Југославије, хиперинфлације, грађанских (братоубилачких) ратова било је непосредно иза и као да се осећао неки нови полет, нека новоуспостављена жеља за изградњем срећнијих друштвених односа. У Србији тога доба било је актуелно преиспитивање властите националне историје, откривање другачијих истина и виђења минулих деценија, неке су нове истине излазиле на видело. То је, наравно, узроковало разноразне друштвене ломове и политичка гибања али је доводило до националне катарзе и стварања другачијих духовних темеља.

Сва та друштвена превирања имала су свог утицаја и на малу локалну заједницу какво је Власотинце. Жеља за свестранијим сагледавањем своје локалне историје, за бољим познавањем значајних датума, догађаја и личности везаних за ближе географско окружење вероватно је била иста као и у свим малим варошима у Србији тога доба. Међутим, за ову причу важно је напоменути да је у Власотинцу тај дух новог ентузијазма, проистеклог из преиспитивања властитог културног и социјалног миљеа, резултирао покретање неких важних дешавања, која, на нашу срећу, трају још увек. Вински бал, најзначајнија (привредно-туристичка и културно-забавна) општинска манифестација, покренут 1960. године, обновљен је 1994, Власински сусрети покренути су 1995. године, а 1996. године је поново покренуто излажење Листа Власина (први број изашао је 1926, али је више пута покретан и гашен).

Дакле, јавља се идеја о властитој вредности и о неопходности преиспитивања али и чувања од заборава оног што је било, стварања духовних темеља, неопходних за васпитавање долазећих нараштаја. У светлу свега реченог код младе и полетне редакције Листа Власина рађа се идеја о покретању издаваштва. Они који су тек пар година били хроничари актуелних дешавања у локалној заједници, схватили су важност публиковања дела посвећених значајних догађајима, појавама, институцијама, људима и датумима, дакле о свему ономе што представља обележје и посебност заједнице.

Убрзо после књига (напоменућемо само неке он њих): Томислав Д. Марјановић – Слив Власине; Даница Валчић – Градитељско наслеђе Власотинца, Лирске народне песме власотиначког и црнотравског краја – Изникја ми струк босиљак; Станислав Горуновић – Фудбалски клуб Власина; Велимир Стаменковић Лима – Власотиначка гимназија; Велимир Стаменковић Лима – Споменици и спомен обележја Власотинца... јављају се и књиге о селима наше општине или која јој гравитирају: Борислав П. Димић – Ладовица код Власотинца; Милосав Миловановић Бољарац – Бољаре власотиначко село; Велимир Стаменковић Лима – Шишава и Шишавци; Предраг Станковић – Моје село Велико Боњинце; Никола Митровић – Црнатово прошлост и садашњост; Срећко С. Станковић – Брод село код Црне Траве; Томислав Д. Марјановић – Заплање и Заплањци; Томислав Д. Марјановић – Завичајна читанка; Мирослав Б. Младеновић Мирац – Планинска ората; Мирослав Б. Младеновић Мирац – Људи са планине.

Поред тога, значајни ауторски текстови посвећени власотиначким селима публиковани су у Власотиначким зборницима (до сада су изашла три броја, четврти је у припреми): Верољуб Трајковић – Оснивање и почетак рада орашачке и ладовичке основне школе; Новица Тричковић – Потеси у атару Црне Баре, називи и карактеристике; Зоран Станковић – Село без утрина и пашњака; Стојан Коцић – О називу неких топонима у југоисточној Србији; Новица Тричковић – Археолошка налазишта на подручју Црне Баре; Никола Митровић – Основна школа у Црнатову; Новица Ранђеловић – О називу села Шишава; Никола Митровић – Црнатовчани у балканским и Првом светском рату; Звонко Ј. Стојиљковић – Скрапеж и Скрапежани; Новица М. Ранђеловић – О називу села Доња/Горња Ломница.

Једна значајна група аутора (готово сви су просветни радници, запослени у власотиначким основним и средњим школама) издвојила се својом марљивошћу и озбиљношћу приступа проучавањима, пре свега села из којих су поникли. Поред горе побројаних, који су сем теоретских имали и практичких знања, тако неопходна да своја дела материјализују у лепо уређене књиге (неки имају чак по неколико објављених публикација) овде бисмо навели и имена још неколико њих који свакакво заслужују да буду упамћени као примери беспоговорног рада за добробит друштва: Зоран Д. Станковић, Гаврило Д. Стојановић, Бранко Димић. Уз њих још неколико изузетно марљивих и истрајних у напору сазнавања и објављивања тема везаних за урбани део општине: Станислав Горуновић, Слободан Ћукаловић, Даница Валчић, Драган Д. Видосављевић, Саша Станковић...

Деталь са округлог стола Село и књижевност, одржаног у холу наше библиотеке

Крајем деведесетих редакција Власине покреће подлистак Мала Власина, а потом, у сарадњи са општином Црна Трава, која је у оквиру Власине имала додатак Црнотравска хроника, и посебан лист Црнотравске новине. Ово је чињено са жељом да се писана реч приближи што ширем кругу корисника, да се од њих створе нови сарадници, будући носиоци послова на истраживању и чувању завичајног блага. На жалост, оба ова напора нису дуго трајала, али су, свакако, оставили трагове, јер се број сарадника непрестано повећавао.

Припајањем Листа Власина Културном центру, полет његове редакције добија на новом замаху, јер већа, организованија установа нуди нове могућности. Покренут је Власотиначки зборник и манифестација Дани Христифора Црниловића, управо са намером да се подстичу и охрабрују истраживања везана за културно и историјско наслеђе наше општине. Међутим, политичка превирања, промене у политичком спектру на локалном нивоу подразумевала су промене у организацији и раду општинских установа. Примат у издаваштву и окупљању креативних прегалаца у овој области преузима општински Центар за таленте, званичког назива Фондација даровитих Христифор Црниловић. За овај период битно је нагласити изражениje окупљање даровитих литерата, припрема и штампање ауторских наслова, пре свега поезије, есеја и романа.

Све у свему, клима која је стварана годинама дала је добре плодове. Људи који пишу било је све више, све су се храбрије показивали, читали и били спремни да објављују своје радове. То је подразумевало формирање још једног књижевног друштва, као и организацију песничких сусрета, гостовања, предавања, промоције и сл. Власотинце је у првој деценији другог миленијума пулсирало стваралачким билом својих литерараца. Међутим, забринути да послови око издаваштва, и књижевног стваралаштва уопште, могу да угрозе рад са талентима у другим областима, Фон-дација даровитих одлучује да редуцира ове активности. Палица окупљања креативних лу-

ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

ди од пера прелази у власништво Народне библиотеке Десанка Максимовић. У међувремену регистровано је Удружење Лоза – Друштво за очување културног наслеђа и традиционалних вредности власотиначког краја, које на себе преузима припрему и штампу неколико изузетно важних наслова, који нису могли да се нађу у издавачком програму других кућа.

Из овог периода ваља поменути неколико, за прилике Власотинца, веома важних и плодних књижевних аутора, који су успевали да свој литерарни таленат покажу у по неколико издатих књига: Љубомир М. Глигоријевић, Лука Р. Крстић, Радослав Шушулић, Звонко Ј. Стојиљковић, Милица Шушулић, Мила Николић, Срђан Милош, Невенка Поповић, Марија Стојановић, Ковиљка Миленковић, Зоран Давинић, Раде Јанков... Нагласићемо тек и да су поводом неких важних општинских манифестација штампане пригодне публикације које сведоче о културним и забавним дешавањима и о озбиљности с којом су организоване, као и о свести носиоца тих активности да се је догодило само оно што је записано, односно да само писани трагови обезбеђују трајање (Вински бал, Богојављенско пливање за Часни крст, Колонија карикатуре...).

Поред напред наведених, још се неколико десетина аутора јавило са бар по једном песничком збирком. Све у свему, за петнаестак година (од 1998. до 2013) у Власотинцу је објављено око 160 наслова, значи десетак годишње. Иницијалну капислу за креативни пламен дали су, као што смо већ навели, млади новинари Власине, али оволики учинак у издаваштву и представљању дела локалних аутора заси-гурно не би било да општинска руководства (сва која су била на челу самоуправе у периоду о коме је овде реч) нису прихватала да делом или у потпуности финансирају штампање писаног стваралаштва својих суграђана. Корист је била вишеструка, носиоци локалне самоуправе су себе тако на најбољи начин промовисали у промотере културних вредности, у људе који брину да се културно наслеђе сачува од пропасти и заборава, да се да на наук и чување садашњим и будућим генерацијама, да се негује лепа писана реч. Сами аутори, који су се општини обраћали за помоћ, осећали су задовољство и сигурност јер људи који су изабрани да буду њихови политички представници, да их воде и обезбеђују стабилност и просперитет, имају разумевање и за њихове потребе и радове у области књижевности, историографије, етнографије и сл. Најве-ћу корист, рекли бисмо, имали су сви грађани Власотинца, јер је створен један другачији културни миље који је обећавао распламсавање већег дела креативних потенцијала људи од пера, а и не само њих.

Како покренути и одржати часопис - била је тема разговора чланова савета библиотеке и сарадника Нашег Власотинца

До скора стидљиви, ионако упућени на тишину и осаму, тако неопходну за њихов рад, сада су се локални писци (под овим називом овде подразумевамо све оне који су себе исказивали путем штампаних медија) ослободили да оно што су створили покажу, да траже подршку и разумевање урађеног. Тај дух новоуспостављене симбиозе је, чини се, оно највредније што је проистекло из намере да се створи простор и енергија која ће помагати људима од пера. Сада већ стасавају генерације које такав однос сматрају очекиваним (наравно да су ту потпуно у праву) и слободнији су у испољавању својих литерарних надахнућа. Једино из таквог окружења могу временом настати веће вредности, односно могу израсти књижевна имена која ће бити запажена у ширим националним оквирима. Овде морамо направити малу дигресију и казати да су политичари увек били наклоњенији спорту, да су тамо улагана већа средства и да су они сматрали за своју привилегију да буду на челу спортских клубова (нарочито ако они имају успеха). То је са њиховог становишта потпуно оправдано, јер се спортом бави бројна популација, још је више оних који прате спортска збивања, те је нормално очекивати да ће ти потенцијални гласачи своју наклоност исказивати онима који помажу и воде успешна спортска друштва. Ни у Власотинцу није другачија ситуација с тим што су, о томе смо напред рекли нешто више, власотиначки градски оци били дарежљивији према културним посленицима. Вероватно и зато важи крилатица, остала још од старих путописаца, да су „Власотинчани људи посебног духа“.

Међутим, тема овог Округлог стола је „Село и књижевност“ па се овде може поставити логично питање „Каква је корист за сеоске заједнице власотиначке општине од свега напред наведеног“! Користи, наравно, има и оне су директне и индиректне, непосредне и далекосежне. Према последњем попису (2011. године) Власотинце има нешто мање од 30.000 становника. Однос градског и сеоског становништва је готово изједначен, са малом предношћу које има урбана средина. Али, пошто је миграција према вароши и даље изражена, нарочито из планинских села власотиначке и црнотравске општине, може се уствр-дити да ти новоадресирани варошани јесу ушли у ципеле али се још нису одрекли опанака. Они још увек мисле на начин села из којег су дошли, понашају се према васпитању које су стекли у руралном миљеу, имају навике живота којим су доскора живели. Власотиначки дамари бију ритмом руралног окружења па се по томе може закључити да је и оно једно велико село (тим пре што спада у ред неразвијених општина, те су његови житељи и даље веома упућени на крајеве из којих су дошли).

Проучавање села, историјских, етнографских, географских, лингвистичких и других посебности, бележење легенди и других народних умотворина, исказивање поетских узлета, води бољем личном и међусобном упознавању, води већем јединству заједнице. Циљ могу поставити само они који знају где им је почетак, боље сутра могу очекивати само они ослоњени на постојано јуче. Број књига и других радова о селима наше општине, као и број најављених дела са сличном тематиком, може само да радује. Лична предузимљивост, жеља за афирмацијом, испољена до сада код поменутих аутора (и код оних који овде нису поменути), као и код оних који тек припремају своје прве књиге, даје добар ветар у леђа онима који се још не осмељују да своје урађено дају на суд јавности, да оно што су започели смогну снаге да приведу крају. Дајући им могућност да се окупљају, да размењују мисли и идеје, нудећи им ослонац у приреми, штампи, представљању, одмотава се клупко велике енергије и могућности. Провинцију (као синоним за инертност, учмалост, непредузимљивост и суревљивост) чине таквом људи који пристају на такав однос. Вла-сотинце се преко својих установа труди да не буде такво, односно да открива и помаже све оне који имају храбрости да буду откривени, то јест да, свесни својих потенцијала, траже помоћ за даљу афирмацију.

Ко су аутори поменутих књига, одакле долазе? Они су управо становници села о којима пишу, они су песници у чијим стиховима риме одзвањају сеоским мотивима, који су им најближи јер су из њих створени. Зато кажемо да та књижевност има везе са селом, зато сматрамо да је она из села изникла.

Они који су склони да критикују оно што је на пољу издаваштва до сада урађено у Власотинцу нису ништа друго него „мангупи у нашим редовима“. Говоре о лошем квалитету написаног, о безначајности тема, о недораслим ауторима, о некритичном штампању свега што се понуди... Међутим, такви не воде рачуна да говоримо о локалним ауторима, о локалним темама, локалном стваралаштву. Неке од побројаних књига о селима изашле су у оквиру програма САНУ Села Србије, неке од тих књига су приредили професори универзитета, а и сами њихови аутори имају факултетска образовања. Када је реч о онима који се исказују у поезији и прози, овде се не сме сметнути с ума да је наш циљ управо и једино афирмисање локалних вредности и локалних стваралаца. Дела класика, академика, тиражних писаца, увек ће се наћи да неко штампа, а наш задатак је да представимо своје истинске вредности. Кванти-тет рађа квалитет, време је судија свему, па ће се тако и у нашој причи на крају издвојити оно што вреди од оног мање вредног. Не може се пливати ако се не уђе у воду, а из ње ће само праве вредности испливати, с тим да није на нама да пресуђујемо о томе. Наша је жеља да створимо могућности и да се надамо да ће се неко од садашњих познатих локалних књижевних имена бити запажен и у националних оквирима.

Оно што се неизоставно мора рећи на крају овог рада је утицај Власинских сусрета на писце и на друге ствараоце наше општине. Село је дуго било у другом плану интересовања друштва, окренутом индустријализацији и убрзаној урбанизацији. Оно је важило за мање значајну и пажње мање вредну тему. О селу се дуго говорило једино када се мора или са ниподаштавањем. Тек онда када је привреда почела да стагнира, када је посла у градовима било све мање, схватили смо последице запостављања села (боље речено корена из којих смо израсли). Пут ка опоравку је тежак, дуготрајан и неизвестан. Везано за нашу тему овде ћемо само рећи да је Власотинце имало срећу да се сусрети социолога села организују управо на његовој територији. Они нам нуде доказе о значају поштовања села, доказе о неопходности очувања духа заједништва, јединства, саборовања и зборовања, очувања домаћинског породичног васпитања, култа поштовања других и себе. Сусрети нам доказују да све заврђује запис и чување, да нема малих тема, малих људи, малих средина. Само сачувано може да траје, само забележено може да буде гарант опстанка. Пробуђена свест о значају села је идеја водиља за све нас који смо из села израсли и носимо га у себи, за све оне који своје стваралаштво црпе из сеоских мотива из којих су поникли.

Срба Такић

ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

Лоза - Друштво за очување културног наслеђа и традиционалних вредности власотиначког краја постало је препознатљиво по популарним акцијама које су имале за циљ неговање старих обичаја и чување минулог од заборава, али је највише пажње ипак привукла његова делатност у области издаваштва

ЛОЗА - ИЗДАВАЧ НИОТКУДА

Како је издаваштво у оквиру Фондације даровитих узимало маха (у 2007. години је припремљено и одштампано чак 16 књига) тако је растао и отпор према тој активности. Неки су сматрали да се некритички штампа „све и свашта“, други су мислили да се тиме гуши основна делатност општинског Центра за таленте, било је и оних који су се сумњичаво питали “да ли нам је све то потребно“ - тек морало се тражити друго решење за све већи број оних који су желели да публикују своје стваралаштво. Осим тога, било је и аутора са стране, признатих и угледних, којима је требала помоћ око припреме и издавања, а чије би име као сарадника чинило част сваком удружењу. Долепотписани, оснивањем и регистровањем Удружења Лоза (Друштва за очување културног наслеђа и традиционалних вредности власотиначког краја) је, осим трагања за самосталношћу при осмишљавању и реализацији појединих културних и јавних дешавања имао у плану и могућност одржавања и обогаћивања издавачке продукције. И то не само привлачењем аутора са стране већ и домаћих чија би дела појављивањем, код до тада познатих власотиначких издавача (Фондације, Културног центра) изазивала различите, а првенствено негативне, коментаре.

Одличан повод за појављивање прве књиге Лозе као издавача била је жеља академика Владимира Стојанчевића да се његова књига „Историјска прошлост Срба у Метохији“ појави са њеним знаком. Тако је и било. Готово истовремено је рађено и на двема књигама Драгослава Манића Форског, које су у посебно осмишљењном омоту изашле под заједничким називом „Лужничке приче“. Књига академика Стојанчевића је кроз откуп Министарства културе прослеђена у стотинак примерака широм Србије, општинским, градским, универзитетским идр. библиотекама. Такође је и књига Форског, изузетно плодног и признатог аутора, вишеструко награђиваног, родом из Бабушнице, врло брзо била разграбљена, што сваког издавача посебно радује.

Као што смо већ напоменули, Лоза је њеном оснивачу, председнику и уреднику била неопходна и као формална веза са стваоцима који нису могли на друге начине да остваре своје намере и дођу до књиге. Додуше, било је и таквих књига које је први човек Лозе урадио као уредник и технички уредник, али није хтео да буду уврштена у издања Лозе (као ни Фондације даровитих). Основна намера је била да се сваком ко мисли да је кадар да изда књигу да му се у томе помогне (овде је неопходно рећи да аутори сами склапају уговоре са штампаријом и обезбеђују средства за штампање, док издавач припрему ради бесплатно, и сноси трошкове каталогизације и промоције).

И ма колико рад на књигама био оптерећујући, ма колико да је одвлачио пажњу и отежавао обављање редовних послова, никада ниједан од аутора који су затражили помоћ код припреме и издавања није био одбијен. Идеја водиља уредникова је била да сваком треба дати прилику да се покаже, да треба обогаћивати културне садржаје подстицањем, помагањем и праћењем креативаца, да у време када развој техничких средстава омогућује да појединци сами себи, у собним условима, могу припремити и одштампати књигу, да од тога не треба правити баук и стварати фаму о елитизму и „одабраним“ који једини имају права да се хвале „својим делима“, чланством у књижевним идр. удружењима итсл. Дакле, ако неко дело, по појављивању не издржи суд културне јавности, њихов ће аутор сам схватити на чему је, а ако нешто вреди, таквом ће се помоћи у даљем раду, охрабриваће се и подржавати.

Наравно, ту су и други, пратећи садржаји, који самом делу удахњују нови живот и квалитет. Организују се представљања, изложбе, гостовања у другим срединама, наступи у медијима, што слику о богатству власотиначког културног миљеа чини још истинитијом и оправданијом. По годинама је то било овако:

2008. година

- Владимир Стојанчевић – Историјска прошлост Срба у Метохији (Графичар No 5, Власотинце);
- Драгослав Манић Форски – Лужничке приче (Графичар No 5, Власотинце);
- Криста Ђокић – Дељење (Графичар No 5, Власотинце);

2010. година

- Александар М. Јовићевић – Barbar i Barbarella (Графичар No 5, Власотинце);
- Олга Р. Станковић – Били смо спремни на узлете (Графичар No 5, Власотинце);
- Аца М. Стојановић – Она је моје срце и моја душа (Графичар No 5, Власотинце);
- Радослав Шушулић – Молитва која плаче (Графичар No 5, Власотинце);
- Срба Такић – Власотинце које волим (Графичар No 5, Власотинце);
- Срба Такић – Власотинце је да се пева (Sceroprint – Ниш);

2011. година

- Мирослав Б. Младеновић – Печаловина (Графичар No 5, Власотинце);

2012. година

- Дејан Алексић – Немири (Графичар No 5, Власотинце).

Међу књигама које су рађене у овом периоду су и две које је 2013. уредио Срба Такић али их није пустио са знаком Лозе: Предраг Станковић – Бомбардовање 1999. (Графичар No 5, Власотинце) и Александра Ђорђевић – Византијска љубав (Graphics-print, Београд).

Највећем делу побројаних књига компјутерску припрему је урадио Драган Миљковић, односно Фондација даровитих, чиме је сарадња два удружења, на обострану корист, настављена, а и даље успешно траје. Осим тога овде треба поменути и успешну сарадњу Лозе са Библиотеком. Плод тога је и књига Дејана Алексића, као и расписан литерарни конкурс (На обалама Власине) за ученике средњих школа општина Власотинце и Црна Трава.

Можда би на крају ваљало истаћи припрему књиге Моји Власотинчани (из легата Миодрага Нагорног) - у сарадњи са Библиотеком, и Власотинце које се памти. У сваком случају, како напори Лозе нису везани са политичку функцију било којег њеног члана, њено трајање као издавача је најизвесније. Још кад би финансијски могли да покријемо све урађено или планирано, овој би смо причи могли да дамо срећан крај, како и заслужује.

СрбаТакић

ЧИТАЈУЋИ ЧЕТВРТКОМ

Током марта месеца библиотека је кренула са реализацијом програма који је назван Читајући четвртком, односно да сваке недеље, четвртком, представи по једну књигу коју је издала сама библиотека или неки други власотиначки издавач. Програм ће трајати све донде док се не представа све планиране књиге, као и сам часопис Наше Власотинце. Током марта представљене су: књига превода Љермонтовљеве поезије Русалка, Љубомира М. Глигоријевића, као и књиге песама младих власотиначких песника Дејана Алоексића (Немири) и Аце Стојковића (Она је моје срце и моја душа).

Судећи по досадашњем одзиву публике ова програмска акција наше најстарије установе културе је била пун погодак, што се, наравно, може и видети на фотографијама које прилажемо уз овај текст.

ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

НЕКИМ ПОСВЕЋЕНИЈИМ БИБЛИОГРАФИМА

За неке будуће, посвећеније библиографе, који буду трагали за потпуним пописом издатих наслова у Власотинцу, или наслова чији су аутори родом из Власотинца, засигурно ће помоћи напор који смо уложили, претражујући по фонду Завичајног одељења, односно записујући књиге локалних аутора или наслове везане за локално подручје, који нису штампани у издању неког од већ обрађених локалних издавача.

1970. година

Светислав Вучковић – Синиша Јанић (Наша реч Лесковац);

1971. година

Бора Димитријевић – Комад огледала (б.м,б.и, Прогрес Прешево);

Радослав Шушулић – Нишан на лобање (Р. Шушулић Прешево, Прогрес Прешево);

1975. година

Невенка Д. Поповић – Фебруарско сунце;

1978. година

Петар Станковић Љуба – Власотинчани у ратовима и револуцији (ОО СУБНОР Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1979. година

Петар Станковић Љуба – Власотинце и околина у ратовима и револуцији: 1903-1945 (ОО СУБНОР Власотинце);

1980. година

Светислав Вучковић – За живот живот (ОО СУБНОР Власотинце, Просвета Ниш);

Светислав Вучковић – У најтежим данима (ОО СУБНОР Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1981. година

Ђорђе J.Јанић – Сневач јасновидац (Књижевна омладина Србије Београд);

1982. година

Раде Јанков – Вечерас погледај у небо (Р. Јанков Власотинц е, Млади графичар Власотинце);

1983. година

Драгутин Стојановић – Хроника Стојилковчинског рода (Д. Стојановић Београд, „Здравковић Александар“ Инђија);

Живојин Јовић – Ја сам витао сред будућег града (Књижевна омладина Србије Београд, РО „Сава Михић“ Земун);

1985. година

Ђорђе J. Јанић – Магија, сујеверје и Црква (Православни богословски факултет СПЦ Београд);

1986. година

Снежана Стаменковић – Чежња (Пионир Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1987. година

Ђорђе J.Јанић – Савремени записи (Но-во дело Београд, Издавачки штампарски центар ПТТ Београд);

1988. година

Станисалав Горуновић – Фудбалски клуб Власина (б.и. Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1989. година

Зоран Давинић – Рупа до рупу (Трајна радна заједница Храст Београд, Напредак Лесковац);

1990. година

Раде Јанков Рађа – WEQRYDZTREWA STREDWAQYX (б.м.:б.и.);

1991. година

Властимир Величковић Дејанац – Росуљски бисери (б.и. Млади графичар Власотинце);

1992. година

Властимир Величковић Дејанац – Росуљски бисери (друго издање) (б.и. Млади графичар Власотинце);

Росуљци (поезија власотиначких песника) (Културни центар Власотинца, Напредак Лесковац);

Ђорђе J.Јанић – Мали хришћанин (Српска књижевна задруга, „Филип Вишњић“, Рад Београд, Војна штампарија Београд);

1993. година

Марија Стојановић – Маглине (Научна књига Београд, Млади графичар Власотинце);

Марија Стојановић, Срђан Милош – У сазвежђу лабуда б.и. Млади графичар Власотинце);

Властимир Величковић Дејанац – Од Коларнице и Горунове долине до Невита и реке Власине (б.и. Млади графичар Власотинце);

1994. година

Љиљана Такић-Миленковић – Птица љубави (Глубочица Лесковац, Напредак Лесковац);

Гаврило Стојановић – Разиграна лирика (Књижевне новине комерц Београд, ЗМ Београд);

Стигао је први број Нашег Власотинца

Љиљана Такић Миленковић – С обе стране љубави (КК Глубочица Лесковац, Напредак Лесковац);

Прва љубав – Песме ученика ОШ 8. октобар (ОШ 8. октобар Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1997. година

Млађан Станковић – Праве кривине (М. Станковић Власотинце, Тренд Лесковац);

Данило Коцић – Изабрани живот (Наша реч Лесковац, Напредак Лесковац);

Снежана Стаменковић – Тражим (Пионир Власотинце, Млади графичар Власотинце);

1998. година

Томислав Марјановић – Власотина-чко виногорје (б.и.: Напредак Лесковац);

Владимир Нагорни – Нико и ништа (В. Нагорни, Млади графичар Власотинце);

Ђорђе J.Јанић – Хришћанин у свакодневном животу (ХрастБеоград, Космос Београд);

Борислав П. Димић – Ладовица код Власотинца (Културно-просветна заједница Србије Београд, Млади графичар Власотинце);

Гаврило Стојановић – Из учитељеве бележнице (Г. Стојановић, Цицеро Лесковац);

Милица Д. Шушулић – Уловљени трен (Храст Београд, АРТ плус Београд);

Звонко J. Стојиљковић – Неречена тајна љубави;

Милица Шушулић (превод) – Пјер Грипари – Патрола бајки (ТРЗ Храст Београд, АРТ плус Београд);

Звонко J. Стојиљковић – Неречена тајна љубави (Књижевна келија „Свети Сава“ Параћин);

2000. година

Данило Коцић – Изабрана тишина (Удружење писаца општине Лесковац, Графо Ш Лесковац);

Гаврило Стојановић – Посматрач (Завод за социологију развоја села Београд, Младост биро Београд);

Љубомир М. Глигоријевић – С.А. Јесењин - Болне мисли (Наша реч Лесковац, Цицеро Лесковац);

Зоран Давинић – То је Власотинце 2000. (Вики & Ана, б.м.:б.и.);

Татјана Илић Тања – Мирис неба;

Милован В. Благојевић – Између земље и неба (М.Благојевић, Тренд Лесковац);

2001. година

Синиша А. Јанић – Шапат праха (С. Јанић Београд, Биг штампа Београд);

Момчило Горуновић – Фармакогнозија (М.С.Горуновић Београд, Завод за графичку технику ТМФ Београд);

Милица Д. Шушулић – Глас и пустиња (Издање пријатеља поезије (Б.М.), БИГ штампа Београд);

Љиљана Такић Миленковић – Ту око нас (КК Глубочица Лесковац, Тренд Лесковац);

Слободан Р. Ћукаловић – Кристалне искре (С.Ћукаловић, Арс принт);

Вински бал - Песме и карикатуре на тему вина и грожђа;

Новица М. Ранђеловић – Фамилија Ранђеловић „Ракићевци“ (ИП Плави круг Београд, Оникс Београд);

2002. година

Гаврило Стојановић – Говор деце (Г. Стојановић, б.м.);

Данило Коцић – Дневник на распусту;

Србислав Миленковић – Рам за твоје срце (најлепше љубавне песме света) (Књига-комерц Београд, Књига-комерц Београд);

2003. година

Ковиљка Миленковић – Оптужујем и опраштам (К. Миленковић Власотинце, БИГ штампа Београд);

Томислав Марјановић – Заплање и Заплањци (Филекс Лесковац, Филекс Лесковац);

Никодије Анђелковић – Сећања (Clair de LUNE Врање, Zenits);

Никодије Анђелковић – Сећања;

2004. година

Данило Коцић – Говор камена (Д. Коцић, Ћак Лесковац);

Ђорђе J.Јанић – Пут и странпутице (б.и.: б.м:б.ш.)

2005. година

Љубомир М. Глигоријевић – С.А. Јесењин - На земљи се једном живи;

Милица Д. Шушулић – Кревет проклети;

Божидар Савић – ратне стазе мибилисаног војника (КК Глубочица Лесковац, Филекс Лесковац);

Ђорђе J.Јанић – Прастара реч (Тодра Београд);

Ђорђе J.Јанић – По милости Божјој (Тодра Београд);

Милица Шушулић – Кревет проклети (Издање пријатеља поезије (б.м.), Тодра Београд);

Србислав Миленковић – Поучник за живот (антологија мисли и изрека) (ЕВРО Београд, Будућност Нови Сад);

Зоран Давинић – Минђуше од цветних грана (Учитељски факултет Врање – Књижевни клуб Росуља, Аурора Врање);

2006. година

Живорад Ђонић – Школа на крилима знања (Учитељски факултет Врање, Аурора Врање);

Саша Младеновић – Рт добре наде (Зограф Ниш, Свен Ниш);

Велимир Стаменковић – Panta rei (Центар за истраживање и проучавање културно-историјске баштине јзуга Србије Лесковац, Млади графичар Власотинце);

Милосав Миловановић – Бољаре, власотиначко село (Завод за социологију развоја села Београд, Станишић Бачка Паланка);

Предраг Станковић – Моје село Велико Боњинце (П. Станковић Власотинце, Графичар No 5 Власотинце);

Ненад Ћукаловић – Шакал (Н. Ћукаловић, Графичар No5 Власотинце);

Марко Б. Марковић – Моје шаховске композиције (М. Марковић, Беопринт Петровић Београд);

2007. година

Станиша Стојиљковић – Нинетове питалице (С. Стојиљковић Власотинце, Филекс Лесковац);

Добривоје Бошковић – Valsottino imperial (Арка Смедерево, Арка прес Смедерево);

Брана Милошевић Стаменкова – Жал за братом (Б. Милошевић, Винс Лесковац);

Јордан Б. Константиновић – Мој завичај (J. Константиновић, (б.ш.) Нови Сад);

2008. година

Александар Давинић – Врањски бисери (Народни универзитет Врање, Плутос Врање);

Ивана Пешић Стевановић – Видарица сна;

Јордан Б. Константиновић – Родослов Константиновића (J. Константиновић, Лито студио Нови Сад);

Ивана Пешић Стевановић – Видарица сна (Књижевна радионица Владимира Красића Београд, Дијаспора принт Београд);

2009. година

Миња Јовић – Корак;

2010. година

Саша Станковић – Двадесет жуљева (Књижевна омладина Србије Београд, Невен Земун);

Радосав Голубовић – Монографија села Брестов Дол (Р. Голубовић Власотинце);

Слободан Ћукаловић – Богојављење у Власотинцу (З. Мицић, С. Ћукаловић, Медија арт Лесковац);

Саша Младеновић – Ваше карте, молим (Via Beograd, Caligraph Београд);

2011. година

Олга Станковић – Генерација испред времена (Јаворје Младеновац);

Јован Ф. Деспотовић – Врата судбине (РО СУБНОР Београд, Донат граф Гро-цка);

Ђорђе J.Јанић – Песник и свет у књижевном делу Мирка Магарашевића (Удружење „Исидора Секулић“ Београд, ЗД+ Београд);

Новица Миљковић – Хумор је појас за спасавање у реци живота (Н.Миљковић, Графичар No 5 Власотинце);

Мирослав Б. Младеновић Мирац – Абер са планине (М. Младеновић, Графичар No 5 Власотинце);

2013. година

Марко Марковић – Моје шаховске комбинације (друго издање) (М. Мар-ковић, СТГР Графичар No 5 Власо-тинце);

Милица Митић – Свитање (Графичар No 5 Власотинце, Графичар No 5 Власотинце);

Предраг Станковић – Бомбардовање 1999. (П. Станковић, Графичар No 5 Власотинце);

Љиљана Глигоријевић – Ми ћемо ти бити нада (Уметнички клуб Расковник Смедерево, Графичар Но 5 Власотинце);

Александра Ђорђевић - Византијска лу-бав (А. Ђорђевић, Graphics-print Београд).

На крају овог пописа треба истаћи и да је 1985. године из штампе изашао часопис (монографија) Општина Власотинце, јуче, данас, сутра (НИРО Експорт-прес београд, Нови дани Београд), као и да је од 1997. до 2001. године изашло пет бројева часописа Неофит, које је издавала Православна омладина Власотинца а штампао Цицеро Лесковац.

А. Крстић, С. Такић

Друштво за уређење и улепшавање Власотинца

ТРАДИЦИЈА КОЈУ ТРЕБА ОБНОВИТИ

Традиција дужа од столећа; Где смо данас; Шта даље.

Друштво за уређење и улепшавање Власотинца основано је пре више од десет деценија, тачније 1.5.1912. године. У време оснивања било је једно од ретких у ондашњој Србији, а данас би, с обзиром на традицију, било једно од најстаријих удружења ове врсте код нас.

На својеврсној Оснивачкој скупштини, одржаној у природи (види фотографију), окупило се седамнаест вредних визионара и основали друштво које би и данас, у ери глобалне борбе за заштиту животне средине и планете земље, нашло своје место и улогу у Власотинцу и широј околини. На скупштини су изабрани, за председника др Александар Протић, за секретара г. Душан Михајловић, а за благајника г. Петар Ђукаловић. Том приликом су усвојена правила и утврђени циљеви, од којих овом приликом издвајам:

-да свим законским средствима и свим својим силама ради на здравственом, моралном и естетском бољитку и унапређењу свога места;

-да ради на томе да се у свим улицама засаде дворедни;

-да у споразуму са општинском и државном влашћу и установама ради на уређењу и изградњи шеталишта поред Власине;

-кад успе да Власотинце потпуно уреди да у њему странац може пријатно да се осећа, да тражи од власти да се призна за климатско и туристичко место.

Прва деценија деловања Друштва протекла је у кратким периодима мира између ратова, које је Србија морала да води за слободу, и углавном се сводило на чишћење и уређење града и околине.

"Заклињем се да нећу уништавати дрвеће ни газити цвеће; обећавам да нећу пљувати на под у школи и у кући, ни на путу; дајем реч да нећу кварити ограде, ни наносити квара грађевинама; никада нећу бацати хартије или ма какво ђубре по улици; биће увек учтив; штитићу птице; бранићу туђу својину онако како бих желео да други бране моју; обећавам да ћу бити искрен и честит грађанин".

Бачка заклетва из 1914.год.

Ратови су прекидали активности Друштва, али је оно настављало рад. Број чланова се повећавао из године у годину. У трећој деценији прошлог века Власотинце доживљава привредно-културни препород. Удружења грађана, попут Певачке дружине Његош, Кола српских сестара, Соколског друштва и других, дају свој допринос развоју грађанског друштва, које доноси нова знања и нове могућности.

Град се шири и пружа нове изазове које чланови Друштва прихватају. На годишњој скупштини, 8. маја 1935. године, за председника је изабран учитељ г. Риста Крстић, за секретара г. Ненад Поповић, а за благајника г. Радомир Ђукаловић.

Број редовних чланова се пење на 90, а повећава се и број утемељивача и помажућих чланова. Крајем године Друштво добија чланске карте, штамбиљ и печат, сагласно Правилима Друштва и одобрењу Банске управе.

Наредних година настављају се радови на сређивању улица и тргова, а, сагласно циљевима, интензивно се ради на остварењу најважнијег: да се Власотинце призна за климатско и туристичко место. У томе им је здушно помагало Удружење Власотинчана у Београду, посебно г. Влада Илић, г. Влада Ђекић и г. Војислав Митић – Грчки.

Велики број чланова, виђенији грађани тадашњег Власотинца (трговци, занатлије, учитељи, лекари, адвокати идр), подижу углед Друштва и финансијски га ојачавају. Рат и окупација су зауставили активности Друштва. Оно није званично забрањено од окупационих власти, али околности нису пружале прилику за рад. Крај рата Друштво је дочекало без много својих чланова, а и нова власт је имала нови, измењени систем вредности, па је Друштво за уређење и улепшавање Власотинца завршило свој тридесепетогодишњи визионарски рад.

Брига о средини у којој живимо је деценијама била препуштена друштвеним предузећима и институцијама и појединцима у њима, што се стратешки и организационо показало као неефикасно. Из године у годину, зарад виших циљева (индустријализација, техничко-технолошки развој, висок, често нереалан, стандард исл), животна средина је деградирана до размера еколошких катастрофа.

Примере за ову тврдњу не морамо да тражимо даље од нашег Власотинца и божјег дара, наше Власине. Недомаћинско газдовање природним ресурсима, плаћка и загађивање воде, градска депонија смећа, сеча и уништавање аутохтоне флоре са све погубнијим последицама које нас опомињу и подсећају да је брига о животној средини примарни задатак модерне цивилизације, али и најмање људске заједнице.

Деведесетих година прошлог века, када екологија постаје глобални задатак, организују се, у нашем Власотинцу, неколико еколошких удружења попут Еко-базе Југ, са Власинским вуковима, у намери да својим активностима помогну очувању средине у којој живимо. Без подршке власти, економски слаби, незаштићени од бахатости транзиционих плаћкаша и несавесних појединаца, оваква удружења остају немоћна у борби за чисту и здраву животну средину и радну околину.

Поставаља се питање: шта и како даље? Одговор је једноставан, вратимо се традицији и циљевима за које су се залагали наши очеви, окупљени у Друштво за уређење и улепшавање Власотинца. Почнимо са едукацијом најмлађих, будућих корисника планете Земље и њеног малог дела који зовемо завичај. А како? Види се то и из ђачке заклетве од пре сто година:

Почнимо од чишћења свог дворишта, улице и потока, дивљих ђубришта која су свуда око нас... Почнимо садњом једне руже, липе или украсног багрема... Почнимо удружени, без обзира на страначку припадност и тренутни интерес, да чистимо град и реку, да садимо уместо што сечемо, да градимо уместо што рушимо. И све то уз питање: шта могу да урадим за свој град и своју земљу?, следећи стару кинеску мудрост да „пут до највећих циљева почиње малим, првим кораком“.

Слободан Ђукаловић

БАЛТО

Сунчани, боље рећи врео августовски дан. Поред језера и уз Власину права светковина, као да је Власотинце и пола Лесковца запосело обале реке, тражећи мало свежине у “шареном” хладу врба и ретког растиња. Харвеј, мој ирски сетер, и ја смо од поднева у узаврелој маси људи, жена и понајвише деце и младежи. У тој гужви било је, руку на срце, и доста Харвејевих сународника разних фела и пасмина. Као да смо сви били ту, спремни за игру, шалу и свакако љубав. Полако смо се пробијали кроз бучну и раздрагану гомилу тражећи парче места под сунцем боље рећи, парче хлада за нас двојицу. И, гле чуда, нађосмо место у сенци врбе тик, уз реку, на месту где се уливала у језеро. Оставих наше ствари, “да нам чувају место” и скочисмо у воду. После десетак минута пливања и лудирања, уз негодовање неких купача али уз бурно одобравање девојчица и дечака иначе наших верних пријатеља, изађосмо из воде и легосмо на врео али пријатан власински песак. Након неколико тренутака опуштања укључих транзистор из кога се зачуше звуци предивне шансоне “Милорд” коју је певала Едит Пјаф.

Уз тиху музику почех да дремам кад зачух Харвејев храпав и помало прекоран глас: “Шта је, дремаш а досадио си ми тражећи да ти испричам, причу о Балту”. Затечен прозборих збуњено, причај слушам те.

Балто, сибирски хаски, је рођен 1919 год. у граду Ному на северу Аљаске у одгајивачници Г. Леонарда Сепале. Име је добио по познатом истраживачу Гренланда, Семуелу Ј. Балту. Први део живота провео је као члан псеће запреге, вукући саонице којима се допремала опрема и животне потрепштине, рударима. До великог догађаја Балта су сматрали просечним чак се може рећи спорим радним псом, што ће наредни догађаји оповргнути.

Сваки пас као и човек има звездане тренутке у животу. Питање је, да ли ће и када ће судбина сложити коцкице; да мало срце понесе неког до великих дела.

21. јануара 1925 г. др. Куртис Велч, лекар у Ному, дијагностицирао је код неколико дечака Инуита (ескима), дифтерију. Болест је била честа и широко распрострањена у овим областима а узроковала је бактерија која напада грло и нос. Ако се правовремено не лечи последице су тешке: срчана слабост, парализа и смрт. Без одговарајућег серума др. Велч је био немоћан. Болест се ширила прерастајући у епидемију.

Становници Номе и околине, којих је било преко три хиљаде, били су у смртној опасности. Без против отрова, (серума), кога није било у довољним количинама, није им било спаса.

Др. Велч упућује телеграфом, у то време јединим средством комуникације, апел за помоћ свим насељима на Аљасци. Серум је, у довољној количини, пронађен у Енкорицу хиљаду миља далеко.

Излаза, наизглед није било. Железница је серум могла да превезе само до града Ненана одакле није било никаквих могућности да се допреми у Ному удаљеном шестопедесет миља.

Сурова зима, снег и лед су искључивали чак и помисао на бродове а два авиона била су приземљена у далеком Фербаксу и неупотребљива за било какав лет. Једина могућност је била, да се серум допреми возом у Ненан а одатле псећим запрегама, по систему пони – експреса у Ному. У оваквим околностима, превоз саоницама са псећом запрегом био је једини поуздан начин и трајао би скоро 13 дана.

Упућен је позив свим познатим “Машерима” да се са својим псећим запрегама укључе у “трку милосрђа” како су новинари прозвали овај хумани подухват.

Серум је упакован у изоловане цилиндре, прикладне за транспорт на екстремно ниским температурама, и увезан у навоштањено платно отпорно на влагу.

Воз је кренуо из Енкорица, у понедељак 26 јануара и следеће ноћи стигао у Ненан где га је чекао први тим који је преузео пакет са серумом. Трка са временом, у екстремним условима Аљаске зиме је почела. Трка за спас деце и људи у Ному.

И поред изузетно лоших временских услова, температура испод – 40ºС и ветрова који су били довољно снажни да преврну саонице и псе, тимови су напредовали и смењивали се носећи драгоцени серум попут штафете.

Пакет је преузео, првог фебруара у селу Блаф вођа последњег тима Г. Гунар Касен. Запрега од 12 паса на чијем челу је био искусни Балто, кренула је у освајању последње деонице од 53 миља до Номе.

Небо као да се уротило против њих, температура се спустила испод - 50ºС а мећава, са ударима ветра и до 80 миља на сат, није дозвољавала ни минималну видљивост. г. Гунар промрзао и готово слеп помишља на предају али не и Балто, искусни вођа запреге, коме су познати овакви услови, Захваљујући псећој интуицији проналази пут, пратећи скоро невидљиве трагове кроз хладноћу и снег, доводи своју запрегу до циља. 2. фебруара 1925 г. у 5:30, после двадесет сати борбе са временом и временским условима запрега са спасоносним серумом стиже у Ному. Беспомоћни Гунар на ивици живота, пси изморени не могу ни да лају, али не и вођа Балто, који поносно лајући слави победу човека и пса, изузетних бораца и пријатеља.

Велика трка самилости је завршена, седам дана је требало да се серум допреми из Енкорица у Ному, али још невероватније је да је људима и псима требало само 128 сати да превале пут од Ненана до циља...

Мислећи да је прича завршена, подигох главу и погледах га; седео је загледан у даљину, док су му у очима искриле сузе, и тешко дисао као да је и он био члан запреге. Шта је стари? упитах га брижно. “Ништа посебно осим што ти нисам испричао и други део приче”,

Сунце је одавно зашло иза страња. Били смо сами поред реке. Осећао сам пријатну свежину али и благу језу више због приче него због вечерње свежине. Устадох и нежно га помиловах говорећи; Идемо кући а ти ми успут довршиш причу. Кренусмо а он настави:

Штампа, која је пратила цео догађај, прогласила их је херојима. г. Гунар и Балто са осталим псима, гостовали су у многим градовима широм Америке. Снимљен је филм, а 17. децембра 1925 г. су присуствовали откривању споменика Балту, рад вајара Џорџа Фредерика Ричарда, са таблом на којој је писало: “Посвећено несавладивом духу псећих запрега, које су кроз воду, снег и Арктичку мећаву допремила серум у Номе у зиму 1925 г. – издржљивост - верност – интелигенција.”

Али како често бива, укус славе је био кратког века. Балто и другови су убрзо продати у Кливленду где су радили и живели у, благо речено, непристојним условима заборављени од свих. Пронашао их је г. Џорџ Кимбале. У акцији која је трајала 10 дана сакупио је довољно новца да их откупи. Балто и другови су постали чланови З.О.О. врта у Кливленду. Дочек је био величанствен. Балто је остао звезда до смрти 1933 г. После смрти тело му је препарирано и оно се и данас налази изложено у Природњачком музеју у Кливленду. Легенда о Балту живи и данас.

Од 1973. г. организују се сваке године трке у част сећања на овог пса и трку самилости али и на све друге, знане и незнане псе за вучу саоница, који су несебично и одано помагали људима на Аљасци и целом Арктику.

Псеће судбине су често, као и уосталом људске, чудне и помало неправедне.

Пас из првог тима Того и њихов водич г. Леонард Сепала, који су започели херојски подухват, су запостављени али о њима ћу ти причати другом приликом...

(Прича је део из необјављеног рукописа књиге за децу “Приче старог Ирца”)

Поезија - избор

“НОВИЈ ГОРОД”

За многе излаз не постоји
Из ове вучје јаме
Мени сат последње дане броји
Више неће бити моје ноћи саме

Жалост ми срце пара цепа
Гледајући како се овде пропада
Русија је дивна лепа
Али радницима овде нестаје свака нада

“Новиј город” је зло каквог нема
Нигде на свету целом Ври ми
У души срце ми се цепа туга голема
Обузела је све који су остали сами

Како да преживим питам се
Да ме не задеси зло са њима заједно?
У души ми се све тресе
Доживео сам и дотакао дна дно.

УСПОМЕНЕ КОЈЕ НЕ БЛЕДЕ

Као да сам мртав
Тешко данима дишем
Обамрео и укочен сав
Очајнички песме пишем

Све што ми је у глави
Не могу одмах да кажем
Неко моју пропаст слави
Говорим истину не лажем

Упознао сам се са ђаволом
И његовим вермим поданицима
Занавек замрзео Стамбол
Све што је везано са Турцима

Још ће много дана проћи
Док се моје мисли не среде
Свеприсутни ће сужњима помоћи
Да на њих успомене не избледе!

Звонко Ј. Стојиљковић

ЈЕЛИЧКИ РИД

Сента “Тувегџија” из Престојчеву малу села Власине дуго година “скитал” је по бели свет, а да нико из Престојчевске задруге није знао где је “луњал”, да ли по турско да ли по српско, и шта је радио?

У лето кад се српски народ на све стране, час у један крај, час у други, дизао на буну, Сента је изненада дошао преко Чемерника у своју задругу, кад је била косидба. Дојахао је на коња и донео пуне бисаге са неким алатом чију намену нико није знао чему служи, и још нешто што је Сента вешто сакрио од својих.

Од своје задруге ништа није тражио од имања. Купио је повелику зараван поред њихове куће и убрзо подигао кућу, шталу за стоку и “ћерану” за свој рад, за који нико није знао шта ће се радити у њој?

Када се је “закућио” поново се “изгубио у бели свет”, да би после годину дана изненада дошао и довео са собом жену која је “личила на господско дете”.

За кратко време Сента се прочуо као мајстор за све, а нарочито за поправку оружја, пушака, пиштоља, те је због те своје умешности добио надимак “Тувегџија”, а цела мала Тувегџије, уместо Престојчеви.

Прво Сентино дете била је ћерка којој су дали име Јелица, да буде витка и висока као јела. Јелица је израсла, како се чинило њеном оцу Сенти, на “брзину” и развила се у лепу девојку која је била чудновато пророчански мудра. Када није имала шта да ради ишла би на оближњи рид, чија се зараван пружала од њихове куће на северозападу, а чије се подножје завршава до реке Млађенице и њену притоку са источне стране.

На темену заравни рида била је висока јела, а поред ње заветни крст са кругом који је повезивао хоризонталу и вертикалу крста. Цело то узвишење звали су Рид. На зараван на којој су јела и крст, становници мале Престојчеви (Тувегџије), Метљикари, Лилковци, окупљали су се на литије на први дан Петровдана, а када су празници окупљали су се ради забаве “на игранке”становници околних мала Геџине, Дојчиновце, Манџине, Соколови, Карадак, па чак из Полома и села Козарнице и Чуке.

Неки су овај рид звали Тумба због чудних “побијених” у крстатом низу камених плоча које су личиле на надгробне споменике који су били на источној страни малих улегнућа сличних гробовима на зараван од темена рида па скоро до пута који је водио од реку Млађеницу до Тувегџијине мале. Када су градили цркву становници села Власине на брду звани Рид на јужној страни мале Престојчевих, те “побијене” камене плоче које су биле “небројено” много, повађене су и употребљене за зидање цркве посвећене Св. Илији. Од свега на риду кога су звали Тумба, остала су мала улегнућа слична гробовима која су временом поравњена орањем. Временом узвишење рид називано је Рид а на пређашње име Тумба скоро се заборавило, тек по неки стогодишњак га је памтио.

Јелица Сентина ћерка волела је у самоћи да седи на Риду поред јела и заветног крста скоро по цело пододне, нарочито, кад је “чисто време” кад нема облака на небу, кад отопли време и кад све почиње да буја. Тад седи загледана негде према Дојчинову малу и као да се разговара са неким каже по коју реч.

Када ју је питао неко, шта прича док седи на Риду она би кратко одговарала “Оратим сас виле суђаје које ми казују које ће да буде и које нас чека и које чека нашу децу, па и њина деца”.

Људи су се мало по мало навикли на Јеличино чудно понашање, као и њени родитељи, али су веровали у њене пророчанске речи. Кад она каже: “Јутре ће удари големо невреме немој ништа да работите”, оно тако буде, или кад каже: “Тија ће јутре да се изврне (умре) нема му спас тако му је суђено”, и иако је човек здрав тако и буде. У јесен кад зима наступа кад каже: “Овај зима ће да буде кратка и блага, не бојте се за стоку” или “ Овај зима има да буде остра има камен и земља да пуца, ће буде дугачка ко гладна година, спремајте вејке да прераните стоку”. Тако је било.

Сви су се бојали њеног пророчанства, само се није бојао Горча ковач из мале Дојчиновци, унук Дојчина по чијем имену је мала названа. Горча ковач из Дојчиновци долазио је код њеног оца Сенту, с кога су правили гвоздену ралицу, коју је Сента видео кад је “луњал” по бели свет, па увидео и схватио све њене предности над дрвеном ралицом. Горча ковач је по Сентином упутству направио “ралник” за ралицу, јер је био најбољи мајстор за каљење. Када су Сента и Горча ралицу направили и испробали, била је присутна Јелица Сентина ћерка која је рекла: “Овој је прва гвождена ралица у Власину и Црну Траву, и сас такву ралицу сви има да ору”.

Горча је погледао у Јелицу и рекао јој: “Кад толко знаш да проричеш, прорекни и мене, које ће сас мене да буде и коју ћу девојку да оженим?”

Јелица му је одговорила: “Тебе не могу ништа да кажем јер тебе бегендисује моје срце, али да знаш које мене чека, не би ме питал. Ја ћу да умрем од зле руке а тебе ће спаси Божика траварка, има да те извуче из мртви. Запамти овој што ти казујем, ма колко ме волел кад ја умрем има да се ожениш сас онуј девојку која ти прва каже да те бегенише. Тој ти је од мене”.

Горча и Јелица састајали су се на Риду код јеле и крста, одакле се видела цела Јевина, мала Дојчиновци, Козарнички дел и Големи Чемерник. Састанке Горча и Јелица нису крили од родитеља. Њихово “бегенисување” сматрали су да је од Бога суђено и да ће пред олтар да се заврши.

Једном кад су се састали Горча и Јелица на Риду било је лето при крају своје моћи. Жетва је завршена, сунце је већ запало у свом одласку на своме вечном путу рађања и умирања, Јелица је села поред крста, погледала у круг крста и изненада рекла Горчи: “Горчо, моје горско миловање видиш ли овија круг на крст, е такој је сас мој живот дошал је по тија круг до почетак од куда је пошал. Овој је наше последње седење овде овакој. Други пут кад се састанемо тој ће да буде моја смрт и смрт на онеј турске але које ће навале да ме отму, али и твоја смрт, али ти ћеш да имаш срећу ће те извуче из мртви Божика, траварка која ће да те излечи. Ко што сам ти рекла да се ожениш знам колко ме волиш ич ми не казуј. Чим ти каже девојка да те бегенише ти је испроси и ожени се сас њу. Ваше прво дете ће буде женско и дајте му моје име Јелица. Ти ћеш да будеш срећан и дуговечан, а мој живот запада као онај Бог на небо што нас греје. Да кажеш на моју мајку да ме сарани између овија крс и јелу, а онеј турске але нека саране онам у Јовину, вране гробове да им не знају. Него дај да се саг опростимо сас наша срца како им је воља, и како тражи младост. Запамти ли што ти каза? Све да уработите како сам казала ако нећете злу судбину.

Јелица се одједном уњутала и предала се путевима младости и своје судбине. На Риду остала је са Горчом док се није небо оросило звездама, па онако душевно срећна отишла са Горчом који је допратио до њене куће.

Јелица се поново састала са Горчом, после пророчанског састанка, и поново сели поред јеле и почели да деле радост младости, кад су се одједном из правца Метљикарске мале појавила три турска коњаника.

За час су дојахали до Горче и Јелице који су били већ устали. Горча је рекао Јелици: “ Не бој се несам голорук ту је мој “анџар” кога сам ја исковал. Ако некакво зло оће да траже, ће најду њину смрт”.

Кад су се Турци приближили до Јелице и Горче, први Турчин не проговоривши ништа пружио је руку да зграби Јелицу, не надајући се злу. Одједном је Горча извадио “анџар” из појас и једним ударцем одсекао турчинову руку. Када су друга двојица видела шта се догодило јурнули су да убију Горчу. Горча се није ни збунио ни уплашио како је дохватио Турчина који му је био на дохват руке, свукао га је са седла и забио “анџар” у његове груди. Јелица не уплашивши се изненада ухватила је другог Турчина који се није надао нападу и њега свукла из седла и почела да га гуши. Видевши Турчин са одсеченом руком скору погибију, извадио је здравом руком јатаган и забио га у Јеличина леђа у моменту кад је Горча пошао да убије Турчина који није могао да се извуче испод мртвог тела Јеличиног.

Видевши мртво тело Јеличино, Горча је зграбио рањеног Турчина на коњу и једним замахом “анџара” одсекао му је главу, и тад кад се окренуо да смртно пресуди Турчину који се извлачио испод мртвог тела Јеличиног и кад је Горча замахнуо “анџаром” да га посече изненада Турчин му је забио јатаган у стомак. Горча се није предао једним замахом “анџара” одсекао је турчинову главу и пао преко турчиновог мртвог тела.

Случајно, или судбинске одреднице тако одредише: Јеличин отац наишао је случајно. Кад је видео страшну погибељ целу малу је узбунио, и одмах је послао да позову траварку Божику, ако може да помогне рањеној Јелици и Горчи како је мислио.

Када је дошла траварка Божика могла је само да потврди Јеличину смрт, а “под прстима” је осетила да је Горча још жив, коме је она повратила свест са неком травом и за кратко време га излечила.

Јелицу су сахранили на Риду између јеле и заветног крста. Уместо надгробног споменика њен несуђени муж ковач Горча исковао је велики крст од гвожђа са кругом који симболизује “пут” живота рађање, живот и смрт. Крст од гвожђа је преплетен са другим сидрастим мањим крстом чија се тачка пресека уклапа са тачком пресека са главним крстом.

Тела побијених Турака отерали су и сахранили у Јевину где нико не пролази. Место на коме су сахрањена тела побијених Турака назову турско гробље, где се веровало да се сабирају некакве “але” које дречаво плачу пред вече.

После опоравка Горча ковач скоро је сваки дан ишао код Сенте “Тувегџије”. Једном кад је Горча остао сам у Сентиној “ћерани” са Сентином млађом ћерком Јеленом, она га је чудно погледала и рекла му да га њена душа “бегендисује”.

Горча се није изненадио што му је рекла Јелена, као да је чекао њену исповест. Питао је Сенту кад се вратио у “ћерану” да ли хоће да му да пристанак да запроси његову ћерку Јелену. Сента је одмах дао свој благослов, те су просидба и свадба биле некако на брзину и без много весеља, као да су журили да претекну последњу народну буну, кад су “набрзене турске але” из Црне Траве и Власине. Још док је трајала свадба Горче ковача и Сентине ћерке народ је чуо страшно рикање воденог бика у Власинском блату да се земља тресла. Народ је рикање воденог бика протумачио да је дошло време коначног ослобођења од “турских ала”. Тако је страшно рикао воденог бик још два пут пред два светска рата. Тада његова рика није била као ранија рика, народу се чинило као да завија, као бесни самотни курјак у Чемерник, што је био знак за велику општу народну несрећу.

Рид на коме је сахрањена Јелица назову Јелички рид чије име и данас траје, али тешко од потомака мала Престојчевих, Дојчинових, Метљикара села Власине да зна име узвишења на северозападној страни Престојчеве Тувегџијине мале. Метални крст који је исковао Горча ковач својој Јелици, за време Првог светског рата однела су неверна браћа Бугари, али Рид и име Риду нису могли.

Од Јеличиног пророчанства остварило се: Преживео је Горча ковач; Прво турско страдање на Риду и друго турско страдање , кад су власински устаници 1877. год. у месецу децембру у заседи напали и сатрли турски одред низама (редовне војске) који је пошао да помогне Турцима у Грделичку клисуру, што је олакшало српској војсци освајање Грделичке клисуре и црнотравским устаницима на Чемернику. Остварило се Јеличино пророчанство, за велике народне несреће у Првом и Другом светском рату, своју смрт је прорекла и удају своје сестре и пустош савремене економске миграције становника Црне Траве и Власине, и велику воду која ће потопити Власинско блато. Све се заборавило само још траје име Риду (н. в. 1305 м.) Јелички рид који је као неки стражар велике површи Јевине и Козарничког дела које као да су опколиле падинасто улегнуће којим тече река Млађеница и ћутећи подноси пустош самоће.

Становници Престојчеве (Тувегџијине) мале после убиства Јелице и њене сахране на Риду, нови заветни крст установили су на Тувегџијину равницу близу Сентине куће, а стари крст на Јеличком риду временом иструлео је, и њега је победило време.

Бранко Димић

Један од најпознатијих и најпризнатијих савремених српских драмских писаца и сценариста, аутор десетина веома гледаних и популарних тв серија и филмова, наш је суграђанин Синиша Павић. Са њим се може разговарати о много чему, а ми смо ипак одлучили да (са човеком који је о Власотинцу оставио трајни, писани спомен) говоримо ни о чему другом него о Власотинцу у њему и њему у Власотинцу. Наравно да је он на такав разговор врло радо пристао.

ВЛАСОТИНЦЕ МИ ЈЕ НАДОКНАДИЛО ГУБИТАК МОГ ПРАВОГ ЗАВИЧАЈА

Власотинчани ме подсећају на ликове из Шолоховљевог Тихог Дона

Господине Павићу, на почетку овог разговора морамо да изрекнемо запажање (које, наравно, није само наше) да у својим интервјуима готово да не пропуштате прилику да споменете Власотинце. Понекад нам се чини да га волите и више од нас који смо у њему рођени?

Ја сам свој завичај практично изгубио. Био сам у њему, тј. у Сињу, где сам рођен, у Далмацији, до своје пете, шесте године, и одатле сам отишао, са својом породицом, 1938. године, у Београд. Ја сам практично човек којем је овим ратом завичај одузет, остао је у другој држави. Био сам на време тамо да својој супризи и сину покажем где сам рођен, а сумњам да ћу још некад отићи тамо. За тај завичај везују ме само успомене, јер, практично, људи који су некад били пријатељи и рођаци мога оца, и наше породице, нема више међу живима.

Власотинце је, заправо, мени други завичај, ту сам провео више година него у Београду. Јер, откад смо направили овде кућу, а то је било пред бомбардовање, 1998. године, ми практично проводимо овде далеко више времена него у Београду. Пре тога долазили смо сваке године, и зими, а лети обавезно. Ту ми је одрастао син, као дете, само што није рођен у Власотинцу, донели смо га већ са четири месеци у аутомобилу, код његове нане. Тако да је и проходао и проговорио и почео да се игра овде, баш у Власотинцу. Повукао је тај ваздух, који је повукла и моја жена, и надам се да је нешто понео одавде.

А ја се сматрам, нећу да кажем Власотинчанином, али сматрам Власотинце за град који је мени надокнадило губитак тог мог правог завичаја, онолико колико је то могуће. Ја сад, практично имам далеко више успомена одавде, много више животног искуства сам у Власотинцу стекао, много сам више упознао људи. Тако, када сада погледам, имам овде много више познаника и пријатеља него у Београду. То је истина, јер у Београду се дружите, осим ако то нису пријатељи из школе и детињства, са оним људима са којима сарађујете. Своје колеге судије одавно сам погубио, онако у везама, от-кад сам отишао у пензију, а све друге људе знам само као сараднике, на пословима које сам радио на телевизији. Тако вам средиште живота постаје град у коме живите и где проводите практички највећи део живота и времена.

А да ли га волим више од оних који су у њему рођени – ономе ко гледа са стране све изгледа много боље него оном ко живи у самоме граду. Да бисте ви као Власотинчани осетили колико волите Власотинце морали бисте да одете од њега, дакле да будете лишени Власотинца. Онда видите колико вам значи. Док сте у њему ви не примећујете колико је оно саставни део вашег живота. Ја често чујем од Власотинчана: „ми смо најгори, ми смо никакви, ми смо овакви, ми смо онакви...“. Власотинчани имају оне мане које имају и сви припадници овог народа. Ми знамо које, и није то оно што их чини Власотинчанима и људима који су занимљиви.

Власотинце је богато људима, и кад се то каже звучи као фраза, а није. У суштини Власотинце има две ствари које су мене привукле и као писца и као човека – једна је што је то, по мом мишљењу, могу слободно да кажем, најлепша мала варош у Србији. Власотинце је задржало оно што га издваја од осталих градова. Његов центар је еколошки чист и уређен, и то је један од ретких градова кроз који протиче река, а чије обале нису претворене у муљ и депонију. Та река у граду, током целог свог протицања, је зелена, пријатна, почев од језера, од Манастиришта, па до излаза, испод великог моста. Све је то врло сликовито и врло лепо.

И оно што је још лепо у Власотинцу, што ми се допада, је да је то град који није отишао у висину. То би њему било непотребно. Овде нема зграда виших од четири спрата и мислим да то тако треба и да остане. А оно што се мени посебно свиђа је то што ја из сваког дела града видим зелене пропланке, брда, што је нарочито лепо кад живите у граду где сте окружени бетоном. И што више живим у Власотинцу све ми више смета кад одем у Београд и немам ту ширину, немам тај ваздух, тај простор за кретање, где можете бити сами.

Колико ваша супруга Љиљана утиче на ваше писање, у смислу откривања, наметања, локалних тема, догађаја и имена – и уопште, да ли функционишете као тим при осмишљавању тв серија и филмова (њено име је на готово свим шпицама поред вашег)?

Њено име је почело да се појављује на шпицама од моје прве серије Дипломци. Знате, код нас се то увек тумачило неким баналним разлозима. Ја сам још пре него што сам почео да пишем за телевизију био афирмисан писац, имао сам роман Вишња на Ташмајдану, па се сматрало „откуд сад жена сарадник“. Она је заиста била сарадник, а ја сам увек имао посебан однос према сарадницима, па тако и према супрузи – да свако треба да добије оно што је заслужио. Према томе, ако је неко сарађивао са мном ја сам то увек истицао, а она је заиста сарађивала.

Што се тиче тих ликова власотиначких – то је онај део Власотинца на који сам мислио када сам рекао „богатство ликова“. Наиме, мене су људи у Власотинцу, током година када сам их упознавао, стално на нешто подсећали, на нешто што сам читао. Схватио сам, у ствари, да ме подсећају на ликове козака из Шолоховљевог Тихог Дона. Ја сам тај изузетан роман прочитао са четрнаест година, прогутао сам га просто. Тамо нема два иста лика, он је препун колорита и боја. И кад ми кажемо како Срби не могу да се сложе никада то је зато што су Срби индивидуалци и своји. Они могу да се сложе само око неког великог, општег зла, а када им ништа не прети онда испољавају своју индивидуалност, онако до крајње мере. У једном мирном амбијенту, какво је Власотинце, то испољавање добија једну фину боју оригиналности.

Овде су људи врло сликовити, врло су богати духом. Пошто овде није живео Шолохов већ Сремац, он је то и уочио, те је написао приповетку о Власотинцу – Путујуће друштво. Ја сам ту приповетку прочитао много раније, још док смо били у старој кући, код таста и таште, у улици Учитељ Петровој. Власотинце је тада било много мирније него сада, ноћу се чула музика преко реке, из Баште. То није било урликање и турбо-фолк, то је било просто умирујуће, Власина је преносила тај ехо и ја сам то слушао.

Мој таст је имао велику библиотеку и веома је поштовао књигу. Ја сам ту нашао томове срп-

ских писаца, и када сам долазио лети одмарао сам се на тај начин што сам читао све те књиге. Тако сам наишао и на ту Сремчеву причу о Власотинцу. Касније, када су ме питали да радимо нешто по Сремцу, ја сам се сетио те приче. Једино ми је жао што сам пишући сценарио „побегао“ у некакву паланку. А зашто нисам именовао да је у питању Власотинце – знате, код нас кад напишете нешто што има конкретну географски одредницу, после људи оће то другачије да гледају. Понекад се неко осећа погођеним, поготово ако радите то са хумором. У тој причи видите какав однос имају људи према позоришту, то је било чудо у оно време, и онда се, наравно, бој на Косову доживљава као нешто стварно. Ја сам се бојао како ће то да буде прихваћено.

А та моја бојазан је долазила одатле јер сам пре тога радио серију Породично благо, где сам имао, према мери ондашњих људи, ту групу ликова из Стајковца. Њима се у почетку јако допало то што је Стајковце постало популарно у целој земљи, а после им се учинило да нису приказани онако како они замишљају себе. Мада се нису нешто нарочито љутили, стављали су ми примедбе на пијаци, улици, а ја сам им одговарао: „ћутите, можда сте бољи, а можда сте и гори од тога“.

Оживели сте, дакле, Сремчеву приповетку Путујуће друштво (чија је радња смештена у Власотинцу) кроз серију Оно наше што некад бејаше, антологијска серија Врућ ветар се, већ, јасно и гласно дешава (делом) у Власотинцу, шпица за серију Породично благо је млин Поповића заувек сачувала од заборава! Рекли бисмо да сте већ за живота, због свега изреченог, капарисали право да се једна улица у Власотинцу назове вашим именом!

Не може се никада за живота знати да ли је човек урадио нешто вредно или не. Док је жив човек јако много утиче на мишљење о себи, чак то потенцира, има утицај на околину, на медије, на власт. Тако да можете имати врло утицајног човека, да га слушате свакодневно, а када нестане онда нестане и успомена на њега. Ако човек уради нешто да га људи трајно памте онда је то већ друга ствар, а обично се заборави. Зато је боље за живота не давати ништа, не категорисати. Шта ће остати, дал улица ил нешто друго, нек одреде они који остану да живе после нас.

Носилац сте највишег општинског признања Власотинца, Повеље 10. октобар, која повлачи и звање Почасни грађанин! Памтимо да сте раније једне године добили тек Похвалу, општинско признање нижег ранга. У исто време Похвалом је награђен и један локални културни посленик, који је то, вероватно, сматрао увредом, па и није дошао да је прими. Ви, не само да сте дошли, него сте чак и изашли за говорницом и захвалили се у име свих добитника! Колико вам, дакле, пријају награде и да ли вам оне помажу или одмажу у раду?

Ја, награду уопште, сматрам поклоном. Ви знате да се поклону у зубе не гледа. Дакле, ако једна група људи буде овлашћена да да меру нечему, да одреди да да неку награду или захвалност, онда донесе ту одлуку, нису они обавезни да вам дају ништа, а ако су ми дали Похвалу сматрали су да је нешто у моме раду значајно. Зато човек никад не треба сам да процењује ниво награде. То раде други. Иначе ми бисмо сами себи могли да дајемо награде и не треба нам ни жири ни ико други.

Ја се захваљујем сваком човеку ако ми на улици каже да му се свиђа то што радим, а није обавезан да то учини. Иначе, ја имам доста тих награда, али мислим да сам добио награду само за оно што сам урадио слабије него што треба. Награде су плод неког консезуса и погодбе. Људи се толико боре да дођу до неких признања да се ја увек повучем. Ја сам као судија врло брзо био изабран из Општинског у Окружни суд, а после тога више никад нисам хтео да конкуришем.

Питали су ме зашто никад нисам конкурисао за Врховни суд, а мене је одбило управо то што сам видео како то изгледа кад се конкурише. Људи који треба да буду најчаснији, да имају то достојанство које треба да краси судије, да буду пример другима, који можда тако и суде, али када су они у питању – губе критеријуме. Ту онда буде и анонимних пријава и свега и свачега. И ја сам рекао да то нећу, задњи пут када сам конкурисао, када је други требао да оцењује мој рад – то је била возачка дозвола, после тога не.

Знамо да сваки дан купујете камару новина, шта толико лепог има да се прочита у њима?

Синиша Павић у разговору са нашим уредником

У новинама врло мало има лепог, ал се нађе понекад. Наше новине воле да преносе лоше вести, убиства, комадања... Лоше вести врло површно читам, врло мало. Углавном су то исте вести, али су коментари различити. Управо по коментарима могу да откријем ко иза кога стоји и да се боље орјентишем. Ја волим да прочитам и такву новину, али читалац који прочита само њу је дезинформисан.

И, на крају, биће слободан да вам поставим једно „полупесничко“ питање, користећи зато наслове ваших филмова и серија: Може ли Бела лађа, ношена Врућим ветром, да нас доведе до Бољег живота, или више нема Срећних људи, већ нам је Тесна кожа трајно скројена?

Ја сам као дете преживео Други светски рат. То је било страшно, то је било тешко време. Ја себи не могу да опростим што нисам детаљније разговарао са оцем, како је он успео да исхрани двоје деце која су јела као але, ја и мој старији брат, за четири године рата, а није имао посао. Знам да је продао кућу у Сињу, да је помагао неким људима, неким пријатељима. Бомбардовање савезника смо преживели тако што смо се склонили на неколико месеци у једном селу поред Београда.

Зато, када чујем неку велику кукњаву, мислим да то треба смањити. Има овде људи који неће да раде иако могу да раде, бирају посао. У тешким временима посао се не бира. Када говорите о тесној кожи, нама је кожа скројена онда када је држава била формирана, скројена је да живимо скромно, да ценимо посао и то што зарадимо, да не сматрамо да треба преко ноћи да се обогатимо, да имамо јахте, да нам све буде мало. Ако нам је све мало онда нам та кожа не ваља.

Разговор водио Срба Такић

ВЛАСОТИНЦЕ ОБИЛУЈЕ БОГАТСТВОМ ЛИЧНОСТИ

Што се тиче ликова, многи су мислили да ми је лик Жике Бице послужио као мотив за стварање лика Шурде у Врућем ветру, а он је после рекао: „то нисам ја“. Наравно да није, ја никад нисам писао према одређеном лику. Код њега ме је повукло управо то богатство личности, он је био берберин који је волео да пева, био је добар козер, изузетно духовит. Волео сам да га слушам у берберници, мене је инспирисала та његова склоност да не угаси у себи ниједан таленат.

А ликови Ђоше, Шпица, Житка, Трифка и других, дошли су касније, после мог дужег искуства са Власотинчанима и овим крајем. Има ту и судбина које би биле инспиративне и за неку другу врсту стваралаштва. Овде су људи преживели свашта, од Маутхаузена до народно-ослободилачке борбе.

Наш сарадник Саша З. Станковић припрема књигу о једном од најпознатијих Власотинчана. Део текста приредио је и за Наше Власотинце.

ВЛАДА ИЛИЋ - ВЛАСОТИНЧАНИН НА ЧЕЛУ БЕОГРАДА

Влада Илић (1882-1952)

Владимир (Влада) Илић, најмлађи син Косте Мумџије, родио се, по старом календару, 6.9.1882. године у Власотинцу, односно, по новом календару 19.9.1882. Школовање је почео у родном месту код знаменитог власотиначког учитеља Петра Спирића. Први је лесковачки индустријалац са завршеним текстилним факултетом, а још је и говорио енглески, француски и немачки језик.

Влада Илић се оженио Олгом Јовановић, наследницом чувеног војвођанског велепоседника Лазара Дунђерског. Иначе, Олгина тетка била је прелепа Ленка Дунђерски, чију је лепоту поетски овековечио Лаза Костић, нарочито, у песми Santa Maria della Salute. Венчани кум Владе и Олге био је лично краљ Александар I Карађорђевић.

Након повратка са школовања, пред крај Костиног живота, Влада је овлашћен да се потписује у очево име. То се види на уговору из 1905. године када су Илићи увели најсавременију енглеску технологију у производњи текстила. Као најобразованијег у породици, отац га је послао да води пословање концерна у престоници. Да је то био добар потез, показаће године које следе, јер је испољио све способности једног индустријалца европског формата. Јула 1922. на конференцији индустријалаца на Бледу, Влада Илић је један од оснивача Централног савеза индустријалаца Краљевине СХС. Тада је донета и заједничка резолуција, упркос отпору Словенаца. Већ наредне године на Бледу, Влада Илић је проглашен за привредника године 1923.

Светска криза 1929. године, изазвана крахом берзе у САД, погодила је 1931. и Краљевину Југославију. Последице кризе концерн Илића делимично ублажава кредитом Народне банке. Након смрти Сотира Илића (1935), Влада ступа на чело управног одбора концерна. Уочи рата 1939. године, остварује велики пословни успех снабдевајући војску, чиме враћа индустријску империју Илића на позиције пре кризе.

Посебно поглавље у животу Владе Илића је његова љубав према коњима. Историја коњичког спорта у Срба незамислива је без његовог имена. Прва трка под називом Српски дерби трчала се 1909. године, а победничко грло Вијор било је власништво Владе Илића. Почетком 1914. Београдски хиподром код Цареве ћуприје настао је на земљишту Дунавског кола јахача "Кнез Михајло". На челу те организације били су Влада Илић, Дарко Рибникар, браћа Дунђерски... Они су, између осталог, руководили Хиподромом. На Ивањдан 1914, скоро пред сам почетак Првог светског рата, десио се први тркачки дан. Године 1921. Дунавско коло јахача "Кнез Михајло" наставља са организацијом трка. Илићева расна грла, ергеле Власина у Хајдучици, забележила су 300 победа у међуратном периоду. Ждребац Весник је у "Дербију" 1935. године поставио рекорд стазе на 2.400 метара (2:34), који није оборен све до 1982. године, а сјајна омица Лагуна је 1941. освојила триплу круну. Када је угинула кобила Лагуна, Владина мезимица, сахрањена је уз све почасти као да је људско биће. По неким изворима Влада је дао Енглезима за пастува Роjала толико новца да је за ту суму могао купити 1000 најбољих расних крава. Иако је власник ергеле Власина након Другог светског рата анатемисан као класни непријатељ, њему одузет коњ Јадран II, одгојен у Хајдучици, освојио је триплу круну 1948. као власништво ергеле Вуковар. Све до краја 20. века заслуге Владе Илића за коњички спорт су биле прећуткиване. Хиподром њему у част данас одржава трку на 1.300 метара.

Оно по чему ће Влада Илић бити трајно упамћен је период који је провео на челу Београда, од 10. 1. 1935. до 13. 9.1939. године. Поред очигледних менаџерских способности које је владавине Њ. В. Краља Петра II и Поглавара српске православне цркве Њ. Св. Патријарха Варнаве, на месту које је Општина града Београда поклонила "Друштву за приређивање сајма и изложби" у Београду за време председниковања г. Владе Илића. Први Сајам је организован већ на јесен, а на њему су поред 15 европских држава учествовале Сједињене Америчке Државе и Јапан. Други јесењи сајам од 10.9.1938. године биће упамћен, јер тада се први пут на Балкану појавила телевизија на штанду Филипса. Одржан је и Сајам аутомобила где су излагали Мерцедес, Шкода, Опел... Политика је објавила специјални додатак са текстом Владе Илића Београдски сајам, почиње да посредује између Европе и Балкана, где пише и следеће: С временом Београдски сајам постаће центар за целокупну балканску привреду. (...) Он за то има много више услова него ма који други, јер лежи на важном саобраћајном чвору. Сајмови су били прилика за успостављање пословних познанстава. Постоје подаци да је Влада Илић намеравао купити лиценцу од Хенрија Форда за склапање аутомобила од готових делова.

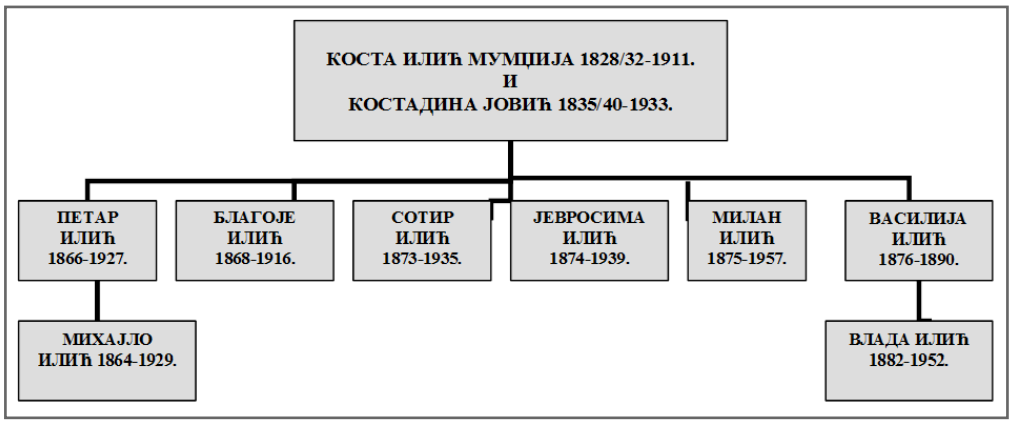

Београда поклонила "Друштву за приређивање сајма и изложби" у Београду за време председниковања г. Владе Илића. Први Сајам је организован већ на јесен, а на њему су поред 15 европских држава учествовале Сједињене Америчке Државе и Јапан. Други јесењи сајам од 10.9.1938. године биће упамћен, јер тада се први пут на Балкану појавила телевизија на штанду Филипса. Одржан је и Сајам аутомобила где су излагали Мерцедес, Шкода, Опел... Политика је објавила специјални додатак са текстом Владе Илића Београдски сајам, почиње да посредује између Европе и Балкана, где пише и следеће: С временом Београдски сајам постаће центар за целокупну балканску привреду. (...) Он за то има много више услова него ма који други, јер лежи на важном саобраћајном чвору. Сајмови су били прилика за успостављање пословних познанстава. Постоје подаци да је Влада Илић намеравао купити лиценцу од Хенрија Форда за склапање аутомобила од готових делова.

тан. Само пар месеци након овог судбоносног догађаја, Влада Илић постаје председник Општине Београд.

Успеси Владе Илића, као првог човека престонице, остаће златним словима забележени у историји Београда. На почетку његовог мандата отворен је мост преко Дунава, који је понео име Краљ Петар II, а спајао је Београд и Панчево. На Петровдан 1936. основао је Зоолошки врт, на земљишту које је поклонио граду. Приликом отварања врта Влада Илић рекао је да Београду оставља отворену књигу, да из ње учи и да ће судбина врта зависити од разумевања Београђана.

Шестог јуна 1937. у 10 часова постављен је и освећен камен темељац највећег павиљона Сајмишта. По завршеном богослужењу један од свештеника прочитао је повељу исписану на пергаменту у којој се каже да Београдско сајмиште подиже 1937. године за време Преговоре је омео почетак Другог светског рата. Дакле, Сајмиште је било симбол економског успона Београда у међуратном периоду и зачетак Новог Београда. Нажалост, у току Другог светског рата тај објекат је био озлоглашени нацистички концентрациони логор.

Влада Илић је био један од потписника повеље за обнову изградње Храма Светога Саве из 1939. године, када је, коначно, после неколико деценија ишчекивања, положен камен темељац за ову раскошну богомољу. Реформисао је градску општину, побољшао финансијску дисциплину и омогућио изградњу нових путева, тргова и паркова (Ташмајданског и Карађорђевог). Увео је по први пут трамвајску линију Београд - Земун. Подигао је стару зграду ВМА. За време његовог мандата снижена је цена електричне енергије, што је побољшало наплату рачуна и олакшало посло-

вање занатлијама. Још 1923. године отворена је ОШ "Штофара Илић" на Карабурми, од 1931. добила је име по Јовану Цвијићу како се и данас зове. По угледу на немачке индустријалце, Илић је у непосредној близини фабрике градио станове за раднике, школе и забавишта за њихову децу, а увођењем лекарске неге, побољшао је здравствено стање својих радника. Занимљиво је рећи да је својим радницама, које су биле пред удајом поклањао "девојачку спрему". Од многобројних положаја које је заузимао, треба истаћи да је био дугогодишњи председник Београдске индустријске коморе и Централне коморе Југославије. На Спасовдан 1939. армијски генерал Милан Недић, у име краља Петра II Карађорђевића, уручио је највише ратно одличје Влади Илићу – Карађорђеву звезду са мачевима. За свој рад одликован је и Орденом Светог Саве.

У бурним годинама пред Други светски рат Владино име се помиње у пресудним тренуцима опстанка нације. Кнез Павле се саветовао са њим око свих важних политичких одлука. Крајем 1938. немачки посланик у Београду, фон Виктор Херен, Илића је предлагао за председника Владе. Овај предлог је последица Илићевих пословних веза са Немачком, које датирају од почетка 20. века. Он је користио немачку технологију у производњи, а не треба заборавити да се тамо и школовао. С друге стране и сарадња са Енглезима је била интезивна, и то како у индустрији, тако и у коњичком спорту. Вероватно, Илић није имао премијерских амбиција, јер са својим угледом у иностранству, успесима у вођењу престонице и пријатељством са Карађорђевићима, то је могао постати. Тако ће 5. 2. 1939. године, после вишемесечних политичких превирања, Драгиша Цветковић коначно бити председник Владе.

Немачки напад на Пољску 1.9.1939. означио је почетак Другог светског рата. Први званични проглас, у којем се види став власти Краљевине Југославије према новонасталој ситуацији, издао је председник београдске општине г. Влада Илић у част рођендана Њ. В. Краља Петра II у коме се на крају прогласа каже: На дан 6. септембра ове године неће бити уобичајена ревија и парада трупа на Бањици, нити забава у београдском Официрском дому. Одржаће се тога дана само благодарење у богомољама! Опасност је близу и национални празник се обележава скромно. Већ 13. 9. 1939. Влада Илић се повлачи са места првог човека Београда, вероватно, свестан чињенице да су земљи у рату потребнији генерали од индустријалаца.

За време окупације Влада Илић остаје у Београду, иако му је било обезбеђено место у авиону којим су Карађорђевићи и чланови Владе напуштали земљу. Влада Илић и др Александар Белић, преседник Српске Краљевске академије наука, молили су генерала Милана Недића да прихвати место премијера у поробљеној Србији и да покуша спасити народ колико је то било могуће у годинама страдања. Током рата Илић је радио за Недићеву војску, а неки четнички извори указују да их није финансијски помагао. Влада Илић је један од многобројних потписника Апела српском народу, објављеном у листу Ново време 13.8.1941. године. Ту су представници српске елите позвали народ на лојалност окупационим властима и да не подржавају комунисте. Овај потпис није пресудан разлог зашто су комунисти по ослобођењу прогањали Илића, јер и други су потписали, па су после рата слободно живели и деловали, рецимо, др Александар Белић, писац Вељко Петровић...

Комунистичке власти су одмах по ослобођењу Београда почеле хапшења оних, који су, по њиховом мишљењу, били државни непријатељи. Крајем 1944. у затвору у Ђушиној улици нашли су се позната глумица Жанка Стокић, књижевник Глигорије Божовић, директор Канцеларије Српске патријаршије Ристо Грђић, Влада Илић и многи други Београђани. Илић је осуђен, а још није дошло ни до формалног краја рата, пресудом Команде града Београда од 26.3.1945. године, решењем под ознаком 333 /44, да би 5.4.1945. и Виши војни суд донео пресуду која носи ознаку 237/45. У обе пресуде као главна кривица Влади Илићу је наведена да су његове текстилне фабрике радиле током рата и на тај начин јачале ратни потенцијал окупатора, а глави разлог је била намера нових власти да конфискују целокупну његову имовину. То је урађено за мање од две године на суђењу, 17. јануара 1947. године пред Среским судом за Реон Града Београда, који је донео пресуду решењем под ознаком 153/42-02 и чиме је целокупна његова имовина конфискована.

Осуђен је на 10 година робије и тако је наредних скоро 7 година Илић провео у затвору у Сремској Митровици, где су му бивши радници доносили пакете. По казивању Јованке Лалић, унуке Владине сестре Јевросиме, од погубљења, бившег градоначелника Београда, спасио је лично Винстон Черчил, који је интервенисао код Јосипа Броза Тита. Пред крај 1951. године Илић је пуштен на слободу, али убрзо доживљава шлог и умире у мансарди свог рођака, 3.7.1952. Сахрану му организују некадашњи радници. Супруга Олга је те године преживела понижења продавајући накит, али и захваљујући сељацима, који су јој поклањали храну на пијаци када би је препознали. Од новца узетог од продаје једног француског прстена, она је живела 3 године, како наводи Мира Мојсиловић, праунука Владиног брата Михајла. Олга је преминула 1959. године. Тако су некад најбогатији Србин и његова супруга, наследница најбогатијег Војвођанина, завршили у крајњој беди и понижењу. Деце нису имали.

Део имовине Владе Илића

Списак имовине објављен 8.12.2009. г. у дневном листу Политика

ВЛАДА ИЛИЋ И ВЛАСОТИНЦЕ

Влада Илић је још у детињству напустио Власотинце. Поуздано се зна да је у родном месту учио основну школу и да је несебично ценио учитеља Петра Спирића. Касније је, у знак захвалности, на Спиријево име уплатио донацију за Народни дом, чиме је учитељ уписан на мермерној плочи као један од дародаваца овог објекта (1930).

Премештањем производње из Козара у прву фабрику штофа у Лесковцу (1895), млађи чланови породице Илић су почели да се селе у оближњи град. Потом Влада као најмлађи наставља школовање у иностранству, а по завршетку студија прелази у Београд, где је управљао фабриком штофа у Карабурми (1906). Влада Илић је ретко долазио у Власотинце, али помоћ је често слао. За Ускрс је давао по 45 одела за сиромашне основце Власотинца. На Илићеву иницијативу његова је таштa послала вагон првокласне пшенице Црвеном крсту у Власотинцу чиме је помогнуто 320 сиромашних породица (1929). На освештењу заставе певачке дружине Његош у име Владе Илића био је Сотир са супругом Ганом (1925). Музеј у Власотинцу чува фотографију и ленту, али застава је изгубљена. Супруга Олга била је дародавац соколске заставе, а сам Влада помагао је рад Соколског друштва на чему му је у Лесковачком гласнику захвалност исказао соколски старешина др Радул Велашевић (1932). Кад су радови око Народног дома застали, делегација Власотинчана је ишла код Владе Илића да тражи помоћ, а он је упутио прекор власотиначким богаташима што су мало дали и сам обећао да ће дати највише. На крају браћа Илићи су били највећи донатори Народног дома, а од једне донације завршени су комплетно унутрашњи радови у великој сали.

Једина позната фотографија Владе Илић у Власотинцу (у средини између униформисаних лица) - Фотографија Слободана Р. Ђукаловића

Захваљујући Влади Илићу за Власотинце се чуло широм тадашње Краљевине Југославије. Број Власотинчана у престоници се стално увећавао, а многи су били Илићеви радници, па је зато на иницијативу Владе основано Удружење Власотинчана у Београду 1928. године. И кроз коњички спорт Влада је промовисао Власотинце, чувена ергела у Хајдучици названа је Власина, а један од трофејних коња звао се Стрељa, по чувеном власотиначком јунаку из Првог српског устанка.

Данас у Власотинцу од трагова старе фамилије Мумџија може се видети споменик Кости Илићу Мумџији на власотиначком гробљу, рушевине хидроцентрале у Манастиришту, неколико локала у Немањиној улици и кућа за коју потомци из Београда тврде да је некад била у власништву њихових предака.

ОРИГИНАЛНИ ПОЕТА И НОВИНАР

Шушулић је први песник Власотинца, јер је свој, непоновљив, суптилан и еруптиван, богатог мисаоног склопа, модеран у најбољем смислу те речи, како по изразу кога одликује експресивност, необична асоцијативност и симболика, тако и по тематици у коју уграђује један истанчани сензибилитет – оцењује мр Лука Крстић, велики зналац српске и светске литературе

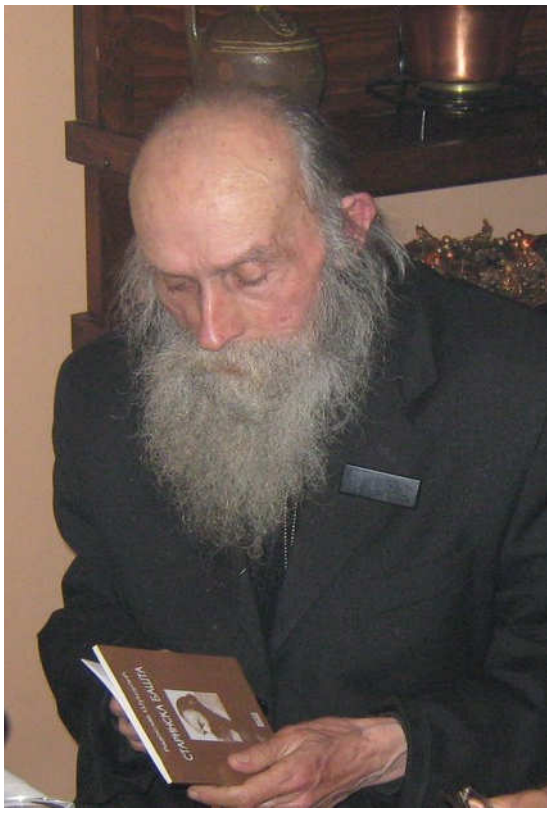

Власотиначки песник Радослав Шушулић ствара такву поезију која на свој начин потврђује мисао Јосифа Бродског „да је поезија највиша форма људског начина изражавања, поезија није само најснажнији, већ и најкондезованији начин преношења човековог искуства“. Истински песник, који зна шта је песма, не производи их, не прави их у песничкој радионици. Ваљда се зато и не јавља често.

Радослав Шушулић је своју прву збирку песама објавио сада далеке 1970. године („Нишан на лобањи“), а другу тридесетак година касније - 2002. („Зимско мировање“). Ипак, он је први песник Власотинца, јер је свој, непоновљив, суптилан и еруптиван, богатог мисаоног склопа, модеран у најбољем смислу те речи, како по изразу кога одликује експресивност, необична асоцијативност и симболика, тако и по тематици у коју уграђује један истанчани сензибилитет.

Нишан на лобањи

Преда мном је прегршт песама и рој успомена на песника из млађих дана: задимљена крчма, празни џепови и поноћно казивање стихова. Не, то нису ови стихови, остала је само грозничава ватра и пепео илузија. Помало сам збуњен: шта се од тада до сада збило у песниковој души те му је овако тешка, погубна, ојађена, узбуњена поезија? Није ли ово српски експресионизам, нож заливен у мутне слојеве подсвести, у своје унутрашње дубоко интимно Ја да би се сагледале отровне и животворне боје сопствене крви, недовољно кучив сјај сунца у лобањи, да би се опипао куршум долутао ко зна одкуд у песникову осамљеност, у песников, чини се, порушен свет?

Ово што је најприсутније у овој веома екпресивној и тамној шуми симбола, то су крик и револт, немоћ и претња претказањем, у име човечности, против човекове усамљености и отуђености у веку атомске цивилизације.

Црвоточност и распадање, овде је узнемирена опомена на овај живот, страх да не поједемо човека у себи на трпези аутоматизованог живота. Ова поезија захтева да се читалац и помучи, јер је рођена на муци.

Ево како пева Радослав Шушулић Росуљац у песми „Можда“, која је последња у овој збирци: И биље и змије и звери/ Нека ме прате/ Нека ме блато измени/ Све што се запамти/ Можда ће/ Идуће јесени/ Да позелени

Колико се сећам и колико ме памет слуша, песме су ове дуго спавале на паучини, на неком нахереном плоту, где се таложи неинтересантна дрангулија и ова септембарска месечина. Можда би и у дубоком сну наишле на свој свршетак? Ко зна? Можда би и даље дремале? Али онога дана, када ме тата и мама доведоше на овај свет, када ме именом и презименом обележише, када живот мој поче да личи на неке метафоре и разноразне сенке, бога ми, тога дана, нека болна силина поче да се цеди низ моју површину. Не кријем. Крикнух. И уколико је крик бивао све дубљи, утолико су паучине, нахерени плотови постајали огољени, пусти. Нисам био свестан своје одговорности. Захваљујући мојој неопрезности, песме су биле пробуђене, њихов стравичан изглед секао ме до изнемоглости. Оне су се расањивале, а ја сам избегавао њихов поглед. Човек сам, а остадох пред њим нем.

Зимско мировање

Песник уроњен у себе дотиче саму срж природе трагајући за разлогом постојања. То силажење у дубине које није ништа друго до пењање у висине, лагано љушти са њега све оно што му отежава пут и тек у оном тренутку кад његова голотиња постане апсолутна, он приступа вратима постојања, пред којима Платонове сфере свирају музику Небеса, која се одвајкада назива Поезијом. Губећи име и постајући чисто осећање, како је у једној молитви певала Исидора Секулић, он постаје сличан свечовеку кога су најављивали Достојевски и епископ Николај. И тада, ма шта певао и ма о чему певао, све постаје песма.

Тим путем је пошао и Радослав Ж. Шушулић обликујући песме за своју збирку ,,Зимско мировање''. Изабрао је пут којим се данас ваистину ретко иде. Засновао је читав опус на мотивима који, пре свега, захтевају дескрипцију, дескрипцију природе и њених манифестација, да би у другом плану, често скоро неприметно, покретао питања која тангирају и човекову егзистенцију. Горе поменух дескрипцију, и намах се уплаших, јер већ деценијама, она је прогнана из поезије.

Код нас, тек ту и тамо, тек малобројна група песника који пишу хаику поезију, њоме се покаткад баве. И потом, баш у тој далекоисточној поезији, открих, можда и несвесну инспирацију Шушулићеву. Открих песничку методу која као да је позајмљена од јапанских и кинеских сликара који су белином слике и тек ту и тамо набаченом цртом или формом обликовали простор и фигуре, цизелирајући слику врхунске уметности. Тако ми се и објасни белина Шушулићевог снега, богатство зиме, многозначност петлове песме, и изнад свега бескрајне мелодије ћутања које покрива природа. Стварност и нестварност се сплићу у један мистични простор свакодневице, који наша поезија до данас није познавала.

И овде откривамо оно што је у овим песмама и у овој збирци, можда најзначајније. Овде је опеван значај малих ствари. Њихов значај сам по себи. А то значи не у односу према човеку. Човека овде, у неком експлицитном виду, скоро и нема. Песник пева химну снегу, пахуљама, хладноћи, птицама, путу поплочаном житом, како он рече, баштама које у себи анонимну траву и цвеће крију, где се ,,сунчани низ'' разлива по ,,дворишној кутији'', а презрела реч ћути над неисказаном песмом. Занимљиве поетске слике се смењују несвакидашњим метонимијским прескоцима, а све то, колико је могао да отрпи ритмичко исцезилиран стих, ослобођено је свих оптерећујућих епитета. Притом, пренапети ритам често доводи песму до саме границе прскања.

Овде нећемо набрајати све занимљиве песме и врло успеле песничке слике. Поменућемо само песму ,,Виђага'' која на модеран начин опева једно двориште изгубљено у магли времена чија функција надраста ограничени физички простор и претвара се у жалопој над свим оним сентиментима које закопавамо у прошлости. Такође ћемо, тек узгред, поменути стихове из песме ,,Поравнавање'' снега у којој одзвања горка порука: ,,Ко пре дође/ до себе/ сопствени мир/ га самеље''. Тако ћемо указати на песму ,,Презреле речи'' у којој се зацртавају обриси поетике Радослава Ж. Шушулића.

Збирка ,,Зимско мировање'' разоткрива и другу, хуману страну Шушулићевог смисла живљења. Он записује на крају књиге: ,,Излазак ових стихова на видело, у којима јесте покушај одмрзавати цветну слику на намућеном крику, преосталу руку и ногу и глас предалеко померен од говора му омогућише људи са пространим срцем, добротом и топлом речи... Таквим делатницима са хуманистичким живљењем и усмерењем, Радослав Шушулић заувек захвалан.''

Молитва која плаче

Друштво за очување културног наслеђа и традиционалних вредности власотиначког краја „Лоза“ и аутор објавили су 2010. године збирку „Молитва која плаче“ у којој се налази двадесетак песама, које су пуне бола, писане у препознатљивом стилу Радослава Шушулића.

У једној од њих, коју је назвао „Вољеној супрузи Славици и вољеном сину Владиславу“, песник поручује: Завеса пала/ Али не и друм/ И ум/ Њиме/ До небеског поља/ Шум мој/ Штитиће вас/ Од вечите смрти/ Ала/ И бола/ Ваш Радослав

Листопадна лепота

Пишем и док сањам! – рекао је не тако давно Радослав Шушулић на промоцији његове ,,Старинске баште''. Шушулићу треба веровати, јер прави песници тако и стварају, а он је, како је управо на промоцији те значајне књиге, не само за Власотинце и југ Србије, казао мр Лука Крстић, професор необичног слуха да осети изворје песничког дара ,,најоригиналнији поета'' нашег по много чему прелепог краја.

Радослав Раде Шушулић, новинар и песник, песник и новинар - то је у његовом животу било и остало неодвојиво. Шушулић је, усуђујем се да кажем, пријатно изненадио све, можда понајвише себе, па онда пријатеље и познанике! Јер кад неко у пуном животном добу своје биографије – објави за годину дана две песничке збирке, то је само по себи подвиг и пример за поштовање.

Подсетио бих, рекао сам на промоцији збирке „Листопадна лепота“,да је до сада Шушулић објавио књиге песама ,,Нишан на лобањи'' – прва књига којом је напречац освојио песнички свет – а затим следе „Зимско мировање'', ,,Старинска башта'', ,,Молитва која плаче'' и ево ове заједничке збирке песама (са Снежаном Стаменковић) ,,Листопадна лепота''. Подаци из његове кратке биографије, која се налази у збирци песама ,,Листопадна лепота'' су више него занимљиви, наравно не говоре све, али буде знатижељу, рекло би се и молбу да се још понешто сазна и прохујалих дана песникове пролазности: Шушулић је студирао на Правном факултету, а радио је ,,као разносач млека, службеник, просветни радник, новинар''. Заступљен је у антологији песника лесковачког краја. Рођен је 1938. године у Власотинцу. Још живи и пише још.'' Више је него занимљив и сам поговор аутора који се налази у збирци крајње метафоричког назива ,,Листопадна лепота''. Кратак је, најкраћи поговор који сам икада прочитао. Уосталом, уверите се сами. Ево како гласи: ,,Пре ће несрећне среће живети него срећне преживети''.

Поезија Радослава Радета Шушулића, мог врлог колеге по новинарском занату, није једнозначна и не чита се лако. Обилује свежином стихова, сјајним метафорама и препуна је слика које подсећају на пролазност људске постојаности.

Као и у животу, Шушулић је заиста оригиналан песник. Могли бисмо у његовом песничком ходу

да пронађемо сличносит са неким великим песницима српске историје, јер је јасно да су и они, као и сам живот, утицали да песник буде каткад "сурово загонетан", а опет довољно свеж у исказу да се читаоцу намах учини како је у лету пронашао слику која долази из неког другог колорита.

Део одговора на своје схватање поезије даје сам песник. У песничкој збирци "Старинска башта", у рубрици, уместо поговора, Шушулић пише: ,,Очајање је пораз победе; то је када се утопљеник вади из поплављене воде, па се онда препусти сањарењу губећи тада и оно мало преостале слободе".

Поговор друге збирке, ,,Молитва која плаче", још је краћи и оригиналнији: О песмама/ које пратите/ Нисам знао ништа/ Покривене су биле/ Испод светлог налазишта.

Једном - а та прича траје годинама – песник, колега Радослав Шушулић, гласно ми је дошапнуо: Пишем и док сањам и када се ненадано пробудим у ,,пола ноћи", по сећању бележим стихове, трудећи се да будем колико је могуће у дослуху са самим собом!

Песник Шушулић живи, лако уочавамо, ,,између две туге", у подземном чулу где црквено звоно бије, јер ,,на њеној покретној хаљини/ једва бол/ прича.

И сами наслови Шушулићевих песама из најновије збирке су занимљиви: Бежеће целивање, Одсутне руке, Зимске чаролије, Цветна хаљина, Без наслова (баш тако се зове песма ' напомена Д.К), Неприступачно место, Бело небо, Пространа суза, Душа низ низрдицу, Златни плод, Зеленило жита, Праунично пододне, Иње, Раз-гледница, Цветно расипање, Мирна парабола, Несигурна зима, Детаљи са лета, Сам и неколико песама без наслова! Нека као илустрација оцена које сте чули ево почетка песме ,,Сам", последње у овој збирци: Сам сам/ И соба понека далека./ У њој сам/ Од касне јесени/До почетка лелека!

Овај мој делимице срећен приказ, дабоме, само су речи крај других речи, магленице налик на праву слику - јер када пријатељи беседе о пријатељима – никада праве речи!

О песницима се само у оградама може и говорити. Не разуме се довољно људска тескоба и мисли које су се увукле у недођију. Песничка реч лековитија је од сваке речи. И зато је, мислим, вредело бити са нашим песницима, јер и сами пожелимо да будемо као они: да себе можемо наћи! А то је већ довољно да волимо песнике!

Прецизно изречене оцене мр Луке Крстића и Ђорђа J. Јанића, језгровите и довољно прегледне, јасно указују на снагу песничког умећа Радослава Шушулића, који је свој песнички таленат давно доказао. Он је и као песник, и као новинар, показао да на оригиналан начин доживљава ,,време и људе", а то је оно што добре, одличне песнике, одваја од других каквих има на југу Србије и другде.

Данило Коцић

(Текст овде дат изговорен је на промоцији последње књиге нашег угледног песника. Овде га дајемо у интегралној верзији.)

ПОДВУЧЕНО

ТКАНИЦА ОД ЧОВЕКОЉУБЉА

ГАВРИЛО Д. СТОЈАНОВИЋ - "МАНИ БАБУ, МАНИ ДЕДУ"

Поезија и проза за децу тражи од писца да извлачи живе гласове живота,[1] да оно о чему пише покаже свом читаоцу. Стога се и говори да су писци за децу и своју машту преузели из доживљаја. Све друго је "неоспорно посредовање свог дара и слуха тананог за музичка таласања нашег језика"[2] На таквим доживљајима настала је и нова књига песама и прича за децу "Мани бабу, мани деду"[3], Гаврила Д. Стојановића[4].

Поезија је важна жица из Гавриног литерарног повесма, којим ће створити сјајну педагошку тканицу. Овај писац је сав свој радни век провео радећи као учитељ и многе његове песме су настале баш тако, учитељ је и својом песмом, као педагошком подвлаком, започињао часове у школи, а онда у њих уграђивао идилу и појаве у природи. Били су то доживљаји блиски и његовим ђацима. У основи је пишчево схватање да бића, каква су деца, имају потребу за знањем и откривањем оне везе између природе и човека која им омогућава да духовна жеђ и радозналост отворе неке нове видике. А живот је као трка, брз, и сваки тренутак је важан до "Трчи трка" (први циклус). Просто "јуре се дани" од зоре до смркнућа када се пуно чега тога "с видика скрије". Песник тако отвара и бројне скривалице. Певање о годишњим добима, уз помињање неких месеци у току године, дође као киго у хаику песми, да се песма тонира. Свакако, занимљиво је пролеће, њиме све почиње, све се буди, а буђење "децу на игру гони", и све се, како каже песник, на посао дало, па и славуј.

У треперавој брези
неуморни славуј
својом песмом
прошива јутро.

Песник се радује цвету и детету. Те лепе и мудре главице увек су га инспирисале, зато је, попут Момчила Тешића, своју прозрачну књижевну једноставност посветио свему што цвета и расте, што рађа, уочавајући све оно дражесно и обновитељско. Занимљив је његов "Поглед у звезде", песма у коју је песник уградио нешто од веровања да се тако може пронаћи пречица до испуњења жеље, попут ове:

Са пропланка чобанче
док се сутон хвата
гледа у звезде
мило се моли
да му мама роди брата.

Ови стихови су лирски додатак борби против беле куге, јер све нас је мање у ово "невреме", као у невреме после олује, а песник се нада:

Чим прође
ова фрка
живаљ креће
трчи трка.

Видећемо да ли је то трка у Гаврину апотеку, на којој пише:

Има лека
- Да се момци
што пре жене.

Други циклус "Права стрка", песник "посвећује животињском царству, мишићима, зечићима, орлићима, врапчићима и др, дакле драгим и свеприсутним зверкама које нам свакодневно животарење чине садржајнијим и занимљивијим. Али, он нам кроз живот тих малих створења, о којима са пуно поштовања пише у деминутиву, кроз њихове односе и приче говори о нама самима, какви јесмо, а какви бисмо требали да будемо. (...) Он позива на природољубље, биљољубље, зверољубље, и изнад свега – на човекољубље" 5. Све што земљом ходи има потребу као човек: да живи и буде слободно, да се радује и живи без зебње и страха, да прати "брижна мајка" ("Зечић"), јер сваком живом бићу не треба ништа "осим слатке мрве хлеба" ("Мишић"). На жалост, није увек тако.

У новом циклусу "Чудна ми чуда" песник Гаврило Д. Стојановић пустио је машти на вољу и искуству језика дао за право. Исијане му-дрости, наше народне, нашле су ме-сто у овој поезији на један посебан, Гаврилов начин, постајући сентенциозни стихови. Врховно правило наше културе је захвалност за доброту[6], ту почиње и оно нужно да "у животу мора да има реда" јер, схватимо ли да треба "узети само своје", свет ће бити брзо приподобљен људском и божијем лику[7]. И ево услова да "играју се деца / играју се речи". Да деке и баке дочекују своју унучад, да их прате у школу, да слушају њихове прве написане песме и гледају прве слике. Да за све успехе поделе "Буб до буба" (полубац до полупца). Овај циклус је дао и наслов књизи ("Мани бабу, мани деду") и у њему песник, користећи своје искуство, приказује сва обележја изузетне љубави, која премошћава распон од једне читаве генерације, а за деду и бабу, када су унучад у питању, ништа није тешко. Урадиће они и оно наизглед немогуће:

Његове су речи
слађе од меда
па морам да слушам
морам да радим
како заповеда.

Књигу затвара циклус "Друг до друга", у коме је шест прича, у којима су дечија игра и несташлуци прожети хумором. Тај хумор је једна врста домишљатости, поета сваке приче. Углавном су то добри дијалози, пуни маштовитости и благе полемичности, у којима је све доведено на своје место. Тако ће и један од јунака ових прича, дечак Чачкољ, немирко и насилник, завршити као поражен: мачак "Сурко га уједе за руку".

И ова књига Гаврила Д. Стојановића се чита без даха, и задржава пажњу читалаца. Чак и оног најмлађег, који још у читању није вешт, али са којим писац "од камена и песка / куле гради". Нека се ова књига и у таквој кули, на замишљеној полици нађе, али после прочитавања које може да почне.

Милијан Деспотовић

Напомене

1) По Хорацију

2) Мр Драгољуб П. Ђурић: "Завичајно и општељудско у лирици Момчила Тешића", поговор књизи Момчило Тешић Мирис завичаја, Развигор, Пожега, 1980. стр. 158.

3) Гаврило Д. Стојановић "Мани бабу, мани деду", Народна библиотека "Десанка Максимовић", Власотинце, 2013.

4) Гаврило Д. Стојановић (Конопница код Власотинца, 1944), пише поезију и прозу, објавио осам књига. Живи у Конопници.

5) Срба Такић: "... Гаврин нови лирски мозаик", из поговора књизи "Мани бабу, мани деду", стр. 87.

6) На жалост, реч захвалности се данас тешко чује. А када ње нестане прекинуће се и круг доброте, јер ће у њега "улетети" саможивост.

7) Похлепа за туђим створила је милитантне изроде који вековима харају светом водећи ратове. За плен не могу казати: "Ово је мука моја". А свако једном мора наплатити своју муку.

8) Нови циклус, који је уједно и завршни циклус поезије у овој књизи.

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ - ЧУВАР КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ БАШТИНЕ

Музеји су јавне институције које се старају о културно-историјској баштини једног народа и објашњавају је широкој јавности. Музејска поставка и њени експонати претстављају важну везу између заједнице и њеног наслеђа, а преко изложбене делатности музеј настоји да информације које пружа буду прецизне. У том циљу он обезбеђује и примарне доказе о археологији, историји, природним наукама, и на тај начин пружа могућности за учење и стицање знања. Артефакти у музејским збиркама презентују материјалну и нематеријалну баштину, а да би задржали своју информативну, историјску и културну вредност и значај мора да се води одговарајућа брига о њима.

Завичајни музеј у Власотинцу је јавна институција културе која ради у саставу Културног центра, а брине о културно-историјској баштини Власотинца и власотиначког краја. Смештен је у згради која је и сама културна баштина, односно споменик културе под заштитом закона, једини културно-историјски споменик из времена турске владавине у власотиначком крају. Стална музејска поставка концепирана је тако да се може пратити историјски развој Власотинца и власотиначког краја од праисторије, преко римског, рановизантијског и средњевековног периода, периода под турском влашћу, ослободилачких ратова од Првог српског устанка до 1945. године. На посебан начин изложена је етнолошка збирка, а легат професора Миодрага А. Нагорног, по коме се наш музеј препознаје, садржи јединствени анталогијски избор старе српске графике, настале од половине 16. до половине 19. века. Међутим, музеј се суочава са бројним проблемима који се тичу заштите покретних културних добара, а један од круцијалних фактора за очување ових добара је одржавање стабилности климатских услова унутар музеја, јер су они највећи узрочници пропадања музејских предмета.

За одржавање стабилности климатских услова, односно температуре и влажности, потребна је климатизација музејских просторија у којима је смештена стална музејска поставка и постављање апарата за мерење влажности ваздуха. Такође, термичка маса зграде, стање крова, стање темеља, подова, функционалност простора и структурално стање зграде су свакако веома значајни да би се очували музејски експонати од пропадања. Музејско особље предузима мере превентивне заштите лечења предмета, чишћењем од прашине, премазивањем средствима за заштиту дрвета, заштитом текстила од мољаца и директне сунчеве светлости, урамљивањем графичких листова и уметничких слика и сл. Све се то ради са минимумом финансијских средстава, која су веома проблематична, јер се власотиначка општина налази у неразвијеном региону, а лоше чувана културна баштина осуђена је на пропадање.

Без обзира на величину музеја требало би да се стално развијају музејски стандарди како би музеј служио друштву и испуњавао своју улогу и значај. Стандарди су свакако минимум захтева за рад и деловање музеја на заштити културне баштине, а засновани су на научно-истраживачким активностима и дугорочном раду на прикупљању и чувању културних добара од стране запослених у музеју. Основна сврха стандарда је заштита и унапређење услова за чување музејских предмета од пропадања, односно очување културног наслеђа као део историјске прошлости нашег краја.

Музеј има примарну одговорност да штити и промовише ово наслеђе, свакако уз помоћ локалне самоуправе која у оквиру Културног центра финансира и рад ове јавне институције.

Даница Валчић

ЗАПИСИ ИЗ NAISSUSA

Јубилеј 1700 година Миланског едикта је током ове године обележен многобројним манифестацијама. Централна прослава одржана је 6. октобра у Нишу, служењем Свете архијерејске литургије православних поглавара из целог света. Поред више хиљада људи из земље и дијаспоре овој несвакидашњој свечаности је захваљујући власотиначкој цркви, општини Власотинце и Удружењу Поштоваласа Свете Горе Атонске присуствовало и око 200 Власо-тинчана.

Свеже шесто, октобарско јутро. Паркирани аутобуси испред власотиначке цркве и звуци њихових мотора изазивају радозналост људи из околних кућа. Иза опрезно размакнутих завеса назиру се силуете људи обузетих мислима куда ли је кренуо овај народ? Кад се и последњи путник укрцао, ,,тајанствени конвој“ креће.

Таман кад сам завршио са пописом путника и намеравао да се мало одремам на расклиматаном седишту, у задњем делу аутобуса, некоме је синула идеја да би ваљало да које душекорисно слово прозборим путницима. Иако сам могао да прођем са оним ајде мало касније… присетих се при-че о старцу Пајсију Свето-горцу који је уморан од свеноћне молитве устао и от-ворио врата мачору који је досадно мјаукао... ломећи сопствену вољу.

Убрзо, ево мене за микрофоном… и тако од Светих тајни, преко поста, Светог причешћа и приче о првим хришћанима, дођосмо и до јављања чудесног знамења Светом цару Константи-ну и битке код Милвијског моста…

Аутобуси увелико крстаре нишким друмовима. Ула-зимо и у булевар Немањи-ћа, некадашњи булевар Лењина. Велика су дела Твоја Господе!!! Коме би уопште на памет пало пре неколико деценија, да ће се усред овог поноса некадашњег идеолошко-атеистичког режима одржати један од најважнијих црквених сабрања у новијој историји Православља.

Искрцавамо се у близини пијаце, одакле нас продавци, очекујући добар пазар задовољно посматрају. Пре-лазимо улицу и улазимо у парк Св. Саве, у чијем центру доминира храм Светог цара Константина и Јелене, са своја два витка столпа. С обзиром на број учесника који се очекује предвиђено је да се Света архијерејска литургија служи испред храма. У ту сврху је постављен посебан плато - бина, украшен у духу јубилеја. Са јужне стране храма, још јед-на бина, одакле ће богослужење пратити угледни до-маћи и страни гости.

Народ полако пристиже. Пуно наших Власотинчана заузима своје место у првом реду до саме демаркационе траке. Њихово симпатично пробијање у прве редове са осмехом прати једна припадница полиције у цивилу. Ученици нишке богословије упарађени у елегантне сакое нуде данашњим поклоницима пригодну литературу… У маси људи из целе Србије и ди-јаспоре срећем професора богословије Ивицу Живко-вића. Размењујемо пар реченица и свако на своју страну.

Ускоро грају и разговор људи прекидају звона. Ево и дуго очекиваног момента. Црквени великодостојници полако заузимају своја места на бини… Златоткане одежде… раскошно украшене митре... крстови, ар-хијерејска жезла, пресија-вају се на јутарњем сунцу.

Непосредно до бине мн-огобројни свештеници из

ЧАСОПИС МИЛАНСКИ ЕДИКТ 313-2013.

На празник Светог цара Константина и царице Јелене, 3. јуна у ОШ ,,8.октобар“, на пригодној свечаности одржана је промоција јубиларног издања (поводом 1700 година Миланског едикта) школског часописа ,,МИЛАНСКИ ЕДИКТ 313-2013“.

Ово по свему јединствено издање часописа на овим просторима а и шире приредиле су професорке српског језика Милена Станковић и Биљана Милошевић са ученицима - члановима новинарске секције, уз подршку вероучитеља Драгана Видосављевића.

А. Давинић

БЛИЗАНЦИ, МИЛИЦА И МИЛАН НЕШИЋ, СВОЈЕ УСПЕХЕ НИЖУ КАО БИСЕРЕ

НА ЊИХ МОРАМО БИТИ ПОНОСНИ

Они су близанци, талентовани су, вредни, креативни и - сасвим супротних афинитета. Милан је на мастер студијама хемије у Нишу и годинама се успешно бави бициклизмом. Милица је студент архитектуре и урбанизма у Новом Саду и веома посвећено се бави сликарством.

Милан је завршио основне студије хемије на Природно-математичкиом факултету у Нишу већ у јуну прошле године, са просеком 10.00, те је због тога добио Диплому и новчану награду од Српског хемијског друштва. Милан је прошле године добио и награду од Удружења српских исељеника у Америци "Михајло Пупин". За изузетне резултате у свом истраживачком раду добио је и посебну награду града Ниша и компаније Филип Морис.

Добитник је и Октобарске награде Општине Власотинце и стални је учесник у раду Истраживачке станице Петница. Овај изузетно талентовани младић је сада на првој години мастер студија. Са својим ментором Ником Радуловићем тренутно ради на три научно-истраживачка рада.

Што се бициклизма тиче Милан наставља да се такмичи у МТБ лиги Србије у категорији "Елита", која је ове године изузетно јака, са много такмичара. Овај неуморни млади научник, хемичар, учесник је бројних државних и међународних такмичења у бициклизму. На точковима који живот значе Милан је прешао више од 100.000 километара.

Милица је још у основној школи показала изузетан таленат за сликарство. Већ 2007. године имала је своје самосталне изложбе у Власотинцу и Вучју, а две године касније у Галерији Културног центра приређена је још једна њена изложба. Ова даровита млада сликарка редовни је учесник Ликовног салона – Ликовни стваоци Власотинца. Управо тај таленат помаже јој да студије архитектуре и урбанизма у Новом Саду веома успешно завршава. Милица је спојила лепо и корисно, уметност и практичност, креативност и знање.

На престижном сајту "архилаб", на коме се објављују најбољи радови студената техничких факултета има и њених радова. Учествовала је на међународној изложби студенстких радова, која је приређена у Музеју савремене уметности у Новом Саду. Том приликом она је представила свој рад који се односи на идејно решење и визију изгледа простора поред реке Власине и језера, који још увек није уређен.

За Милицу професори и колеге кажу да има способност и уме да кроз своје радове на прави начин буде чувар прошлости, визионар, уметник, инжењер.

Све ово је било занимљиво уредницима Јутарњег програме РТС-а па су Милицу и Милана позвали да буду гости у емисији "Обуцимо студента", коју раде са агенцијом Менаџер. Снимљене су све њихове награде, дипломе, медаље и забележене су све њихове победе. Поред интересантне идеје да се лепим поклонима награде најбољи студенти, да са телевизијском екипом прошетају Кнез Михаиловом улицом, била је то и прилика да се још једном, као гледаоци, подсетимо на непроцењиво богатство које као земља поседујемо кроз људске потенцијале, кроз младе и талентоване људе који су гаранција да наша земља има будућност, уколико будемо довољно мудри да препознамо важност њиховог знања и задржимо их у Србији.

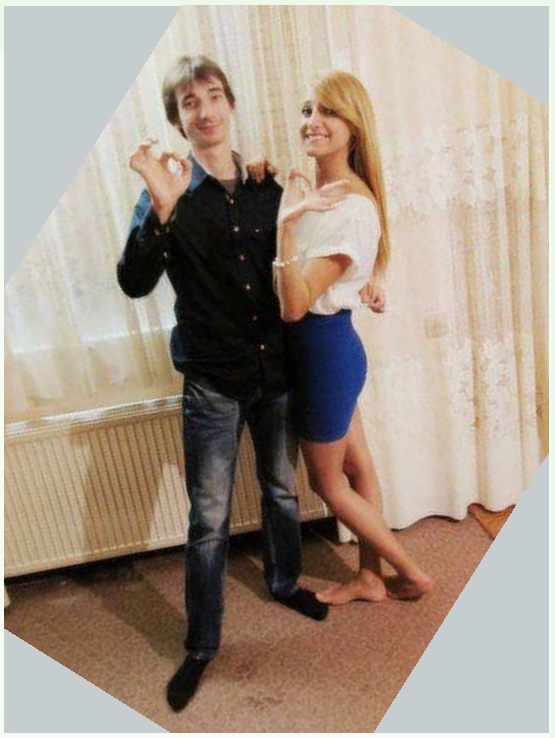

Светлана Станковић

ОПШТИНСКЕ НАГРАДЕ НАЈБОЉИМ СТУДЕНТИМА

Средином марта локална самоуправа доделила је награде најуспешнијим студентима са подручја наше општине Власотинце. Тридесеторо студената са највишим просеком добило је новчане награде у износу од 20.000 динара, док је нешто мање награде добило 23 академца, који су испуњавали услове јавног позива, који је расписало Општинско веће.

Улагање у образовање и знање је највећа инвестиција коју једна земља може да има. Ако не препознамо квалитет и вредност образовања онда нећемо успети ни као дражава, ни као народ – истакао је на свечаности поводом доделе награда Зоран Тодоровић, председник општине Власотинце.

Одједном тишина… и почиње Света архијерејска литургија… Началствује васељенски патријарх Вартоломеј уз саслужење нашег патријарха Иринеја, јерусалимског Теофила, московског Кирила и многобројних православних архијереја из целе Васељене.

Присуство православних поглавара целог света још више наглашавају јектеније и возгласи који осим на српском и црквенословенском, одјекују и на грчком, арапском језику…

За то време река људи испред јужног бочног улаза у храм чека да се поклони честици Часног Крста и Светој десници Светог Јована Крститеља. Ове светиње су два дана раније свечано дочекане на нишком аеродрому Константин Велики, где су стигле авионом из Црне Горе.

Мали вход... Велики вход... Херувимска песма… облаци миомирисног тамјана се сада, чини ми се, још више шире у неком тајанственом ковитлацу између нас. Након причешћа на више места народу се дели нафора.

На крају наш патријарх Иринеј почиње са уручењем ордена Светог цара Константина. Орден добијају сви присутни патријарси и поглавари црквава… председник Србије Томислав Николић… премијер Дачић… престолонаследик Александар… председник Црне Горе Филип Вујановић…

Док се народ полако разилази… купујемо још по коју успомену - сувенир за сећање на данашњи дан…

Возачи су већ у својим ,,лађама" и нестрпљиво чекају да пођемо… Убрзо и крећемо… Уз мало шале, умереног смеха, занимљивих разговора о данашњем догађају вратисмо се назад у Власотинце.

Драган Д.Видосављевић

ЛИКОВНО - ЛИТЕРАРНИ КОНКУРС УДРУЖЕЊА ПОШТОВАЛАЦА СВЕТЕ ГОРЕ АТОНСКЕ У ЗНАКУ ЈУБИЛЕЈА

Традиционално сваке године о Васкрсу, Удружење Поштовалаца Свете Горе Атонске - Власотинце расписује ликовно-литерарни конкурс за ученике основних школа у нашој општини. С обзиром да је цела 2013. била година у знаку јубилеја Миланског едикта, теме конкурса биле су: "Овим побеђуј" и "Константин - цар и светац".

На свечаном отварању изложбе ликовних радова у галерији Народне библиотеке "Десанка Максимовић" 15. маја представници Удружења Поштовалаца Свете Горе Атонске - Власотинце су ученицима за најбоље радове уручили дипломе и награде.

БОГОЈАВЉЕЊСКО ПЛИВАЊЕ, НАЈПОСЕЋЕНИЈА МАНИФЕСТАЦИЈА

СВЕ ЉУДСКЕ ЧЕЖЊЕ ОД ИСКОНА,У СВИМ ЦИВИЛИЗАЦИЈАМА ИМАЛЕ СУ КАО СВОЈУ КРАЈЊУ МЕТУ И КРАЈЊУ ТАЧКУ СКРИВЕНУ ПОТРЕБУ ЧОВЕКОВУ ДА МУ СЕ БОГ ЈАВИ. ШТО ЗНАЧИ ДА МУ СЕ ОТКРИЈЕ ИСТИНА. ЈОШ ЈЕ СТАРОЗАВЕТНИ ПРОРОК МОЈСИЈЕ ЗАБЕЛЕЖИО У КЊИЗИ „ИЗЛАСКА“ЈЕДНУ ПОТРЕСНУ СВОЈУ МОЛИТВУ „ГОСПОД, ЈАВИ МИ СЕБЕ САМОГА“ ОТКРИЈ МИ СЕБЕ САМОГ. ОТКУДА ТОЛИКА ТЕЖЊА У ЉУДСКОМ СРЦУ ЗА БОГОМ, ЗА ТИМЕ ДА СЕ БОГ ЈАВИ? ОЧЕВИДНО,ЧОВЕК ЈЕ СВЕСТАН ТОГА , А СВА ЊЕГОВА КУЛТУРА ТО ПОСВЕДОЧУЈЕ, ДА ЈЕ САМ ЗА СЕБЕ НЕДОВОЉАН, ДА ЈЕ НЕСАВРШЕНО БИЋЕ; ДА ИМА У СЕБИ МНОГО ИЗУЗЕТНИХ ДАРОВА , ДА ЈЕ МНОГОСТРУКО И МНОГОСТРАНО , МНОГОСИЛНО БИЋЕ, МОЋНО , А СА ДРУГЕ СТРАНЕ ДА ЈЕ У СВОЈ ТОЈ СВОЈОЈ МОЋИ – БИЋЕ НЕМОЋНО. . . ХРИШЋАНСТВО ЈЕ ХРИШЋАНСТВО БОГОЈАВЉЕЊЕМ . ТО ЈЕ ЊЕГОВА СРЖ,ЊЕГОВА ИСТИНА. МОГЛИ БИ СМО РЕЋИ, ДА СВЕ ЉУДСКЕ ЧЕЖЊЕ ЗА БОГОМ И ПОЗИВ БОГУ ДА СЕ ЈАВИ, ДА СУ ДОБИЛЕ СВОЈЕ ОСТВАРЕЊЕ УПРАВО У ТОЈ ВЕЛИКОЈ, ВЕЛИЧАНСТВЕНОЈ ТАЈНИ БОГОЈАВЉЕЊА. . .

Празник Богојављење (грчки Епифанија) је прво почео да се празнује у Египту, у 3. веку. Први помен овог празника имамо код Св. Климента Александријског у његовој познатој Стромати. Богојављење је првобитно био празник када се прослављало више успомена, па је називан у множини - Богојављења. Поред крштења Господа Исуса Христа, овог дана се празновала и успомена на Рођење Христово, поклоњење мудраца (мага) Богомладенцу и Чудо у Кани Галилејској.

На сам дан празника у храмовима се врши чин великог освећења воде, која се пије целе године и којом се кропе куће ради освећења, заштите од демона, бране од противних сила, исцељења од болести, очишћења од злих страсти, опроштаја грехова. Ова “Богојављенска водица” је извор непропадљивости онима који се њоме кропе и бива на очишћење душа и тела онима који је пију.

У нашем народу постоји више живописних обичаја на овај празник. Један од њих је и традиционално Богојављенско пливање за часни крст. Не зна се тачно од када датира овај обичај. Још од раних хришћанских времена у Светој земљи постојала је свечаност када су се многи на Богојављење у поноћ купали у Јордану. Постоји могућност да су овај обичај код нас донели руски емигранти 20-тих година прошлог века. Тридесетих се помиње у многим местима широм краљевине Југославије, па и у Власотинцу где се одржавало све до 1941. године када га је забранила немачка окупациона власт. После Другог светског рата, доласком нове атеистичке власти није било могућности да се овај обичај обнови.

Традиција Богојављењског пливања у Власотинцу обновљена је 2006. године захваљујући овдашњем Удружењу Поштовалаца Свете Горе Атонске.

Уз Божију помоћ и благослов наше Цркве, трудом чланова Удружења Поштовалаца Свете Горе Атонске, захваљујући покровитељатву општине Власотинце, уз подршку добротвора и организациону помоћ општинских јавних предузећа и установа, Богојављенско пливање израсло у најпосећенију манифестацију у Власотинцу, а једну од најмасовнијих ове врсте у земљи. О овоме сведоче и овогодишња готово библијска сцена са око 5000 људи који су дошли да посматрају пливање 84 такмичара али и речи тада изговорене беседе пред благосиљање пливача, архијерејског намесника протојереја – ставрофора Зорана Стојановића да, данас сви путеви воде Власини, баш као некада према Јордану, где је Свети Јован проповедао покајање и крштавао...

Драган Д. Видосављевић

Иницијативни одбор за формирање Удружења

Драган Коцић, четвороструки победник

УДРУЖЕЊЕ ПОШТОВАЛАЦА СВЕТЕ ГОРЕ АТОНСКЕ-ВЛАСОТИНЦЕ

Удружење Поштовалаца Свете Горе Атонске-Власотинце основано је са благословом Њ. П. Епископа нишког (данас патријарха) Иринеја 9. августа 2005. године, на празник Св. Великомученика Пантелејмона. Иницијативни одбор за оснивање Удружења формирали су Србољуб Јанковић златар-гемолог, Драган Д. Видосављевић, вероучитељ, Србољуб Такић, дипл. политиколог, Никола Живковић-Газибара, наставник ликовне културе, Бојан Костић, официр полиције. Оснивачка Скупштина Удружења је одржана 20. 9. 2005. у просторијама црквене општине Власотинце, када је за првог председника изабран Србољуб Јанковић, потпредседника Драган Д. Видосављевић, а секретара Србољуб Такић. Од 2010. године на месту председника се налази Србољуб Такић, данашњи директор власотиначке библиотеке.

У протеклом периоду Удружење се труди да својим радом, на разне популарне начине, организовањем предавања, поклоничких путовања, расписивањем ликовних и литерарних конкурса, приређивањем изложби, приближи православну веру и традицију житељима власотиначког краја. Поред тога Удружење је организовало и више добротворних акција за помоћ нашим сиромашним и болесним сугрђанимаЧланови Удружења су у неколико наврата учествовали у радовима који се изводе на обнови манастира Хиландара, а такође и радним акцијама у неким манастирима у Србији. Удружење сваке године додељује награду,, за допринос српском православној вери и роду,, Удружење као свој славу слави празник Рођења Пресвете Богородице. А организација Богојав-љењског пливања представља једну од активности којој Удружење посвећује посебну пажњу.

Наше Власотинце, новине власотиначке библиотеке.
Редакција: Срба Такић, главни и одговорни уредник; Маринко Ђорђевић, компјутерска припрема; Светлана Милосављевић, Весна Милтеновић, Светлана Станковић, Драган Видосављевић, Драган Миљковић, Снежана Ђокић, лектор.